

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egységes liturgia.

— Irta: Jancsó Sándor. —

A konventi liturgiai bizottság tervezetével kezemben, ugyanezen bizottság benyújtott s el is fogadott „határozati javaslat“-a a) pontja felhívásának értelmében — belső rugóktól ösztönözve — röviden és tárgyilagosan megteszem reflexióimat. Nem akarok az egyházmezők és kerületek véleménynyilvánításának elébe vágni; nem is azért írok, hogy *írjak* — hiszen azon az állapoton már rég túl vagyok — de szólanom *kell*, mert a tárgyalás alatti kérdés oly fontos, oly életbevágó, hogy anyaszentegyházunk minden egyes őrállójának elsőrendű kötelessége afelől gondolkozni, véleményt alkotni s ha szükséges, szólani.

Gondolkozzunk tehát a gyülekezeti életünkben elsőrendű fontossággal bíró kérdés felett; vessünk számot lelkiismeretesen azzal, hogy gyülekezeteink valláserkölcsei életének fokozására, erősítésére; a templomlátogatás élénkebbé és általánossá tételére eddigi tapasztalataink szerint minő; speciel a felvetett tervezetek közül *melyik* forma felel meg leginkább s a megfelelőnek látszón is minő módosításokat óhajtanánk tenni; nem a magunk kedvéért vagy könnyebbségéért, hisz nem képzelek olyan valakit, aki a mérlegelésnél ezekre a szempontokra is figyelemmel lenne, gyülekezetünk és egyházi életünk érdekében. Hisz a mi személyünk attól a pillanattól kezdve, mikor az Ur országának szent szolgálatát magunkra vállaltuk — és szeretem hinni, hogy mindannyian a Lélek belső ösztönzésére, igaz meggyőződéssel és az Ur iránti buzgó, olthatatlan szeretettel, mint juhainkért aggódó és róluk gondoskodó *pásztorok* s nem mint bérért dolgozó *napszamosok*, vállaltuk *önként* magunkra — bár sokszor egyes és kivételes eseteket általánosítva, a minket hivatásszerűen ismerők ajkairól is *mindnyájunkra* vonatkoztatva az ellenkező bizonyosságot és ítéletet vagyunk kénytelenek hallani: soha se feledjük el, hogy „mi nem magunkat predikáljuk, hanem a Jé-

zus Krisztust, az Urat; magunk pedig a *ti szolgáitok* vagyunk a Jézusért!“

Gondolkozzunk és szóljunk tehát azok érdekében, *a kiknek szolgálói* vagyunk. Adja az Isten, hogy e nemű törekvésünknek, idejében a kívánt sikere legyen s ne legyünk kénytelenek ezen kérdésnél is azt a szomorú tényt konstatálni, mit az új *énekes könyvre* nézve az egyetemes konvent konstatált, mely kérdésnél 30 évi munka, vitatás és törekvés szomorúan negatív eredménye „a napirendről való *végleges* levétel“ volt.

Nekünk egyházépítő munkánkban *negatív* eredményekre jutnunk nem szabad!

De elkalandoztam — nem csoda! Térjünk a dologra! A kérdés tehát „a liturgia egységesítésének“ kérdése „a magyarországi református keresztyén egyházban“. Miben kell tehát egységnek lennie? Hol és minő határon túl jogosult a különféleség és mérsékelt, a helyi viszonyoknak megfelelő és okvetlen fentartandó eltérés a *formában*? Mi itt a *lényeg* és mi a *forma*? Szabad-e a lényegből a forma, az *egyformásítás* kedvéért engedni? Szabad-e a tapasztalat által jónak, *építőnek bizonyított* rendtartást gyökeresen megváltoztatnunk, jobban mondva egyesek által most kieszelt mérőben *újjal* helyettesítenünk? Soha meg nem tagadható és létalapunkat képező *protestáns szabadságunk* mellett is mennyiben jogosult az okos és praktikus *konzervativizmus*?

Nagy és fontos kérdések ezek, melyek közül térszűke miatt csak egy párra, szigorúan a kérdéshez tartozókra igyekszem feleletet adni.

Haupt Erich az 1903. október—november havi berlini zsinatnak a theologiai tanszékek betöltése nevezetes és az egyházi élet s theologiai tudományok terén elvi fontosságúvá vált kérdésének előadója, ki mély gondolkodású tudós és megfontolt theologus, így nyilatkozik: „A hit maga a legtökéletesebb szabadság ténye... A protestáns egyház a maga intézményeiben (tudomány és gyakorlati élet) hivatását csakis az *abszolút szabadság* útján töltheti be; a szájkosár elv e téren mit sem használ!“

Jeles egyházi emberünk, *Kolozsvári Sándor* egyik kerületi gyűlésünkön egyházi életünk külső nyilvántartásaira vonatkozólag mutatta volt fel igen meggyőzően a felerőszakolt „khinai czipő“ veszedelmes voltát!. Ezek és ezekhez hasonlóak a főelvek, de annak dokumentálására, hogy *egy* testnek vagyunk különböző, de ugyanazon hivatást végző tagjai, melyeknek egymástól szétdarabolatniok nem szabad, mert az egység megrontása az erő kifejtés rovására megy: szerintem is szükség, hogy a különben sértetlenül fentartott protestáns szabadság mellett lehetőleg egyik legyünk a *lényeghez tartozó* és el nem mellőzhető *formákban* is, melyekről áll nálunk is, hogy „forma dat esse rei.“

És ebből az elvből kifolyólag igazolva látom a magyarországi református keresztyén egyház liturgiájának egyformává tételére irányuló s immár a konvent kezében levő munkásságot.

Mi hát ezen kérdésnél a mag, a lényeg, melynek minden szervnél egyformán meg kell lennie?.... *Az őskeresztyén egyházi tisztelete.* Hogy miben áll az, azt mindnyájan jól tudjuk. Ha ezt feláldozzuk vagy elvetjük, hol van akkor az egyház külső reformációja? Hivatkozhatunk-e akkor joggal arra a főerősségünkre, hogy a tisztaságban és egyszerűségben az *ősforráshoz* tértünk vissza s ilyen értelemben egyházunk *régibb* minden más keresztyén egyháznál?....

Novák Lajos a bizottság eddigi előadója, kit én tudós theologusnak, gondolkozó főnek és kiváló szakembernek ismerek, közzétett és ismeretes nagy stílusú javaslatában épen ezen fő elv ellen vétett, mert annyi sallangot, annyi új elemet vett fel tervezetében, hogy az már semmiképen se a meglevő különböző liturgiák *egységesítése* többé, hanem egészen *új alkotás.* Ha ezt fogadja el a bizottság és az illetékes főhatósági testületek, akkor nekünk is, mint a katolikusoknak, fokos liturgiás és litániás könyvekről kellett volna gondoskodnunk; különböző *kötött formájú* imákat, áldásokat és beszédeket kellett volna iratnunk, a minnek a használata szerintem egyenesen protestáns ellenes, noha a porosz u. n. unialt-kirchében némileg szokásban van is; s a szószéken és urasztalánál végzendő és ugyanazon istentisztelet keretében is sűrűn váltakozó szolgálatok sorát nagy mesterség lett volna a lelkipásztoroknak betanulni és evidenciában tartani, noha — a mint már kifejezém — az egyházi szolgák kényelme vagy kényelmetlensége merőben számításán kívül eső szempont.

(Vége. köv.)

A tökéletes béke megvalósítása.

(Egy fejezet Ralph Waldo *Trine* amerikai írónak „Hármoniában a végtelenséggel“ című új könyvéből.)

— Fordította: *Rauas: Árpád.* —

(Folytatás.)

Egy ur találkozott közelebbről egyik ismerősével, a ki a legnagyobb öröm látszatával ragadta kezét s mondá: „Nagyon örvendek, hogy önt láthatom“ Barátom villámgyorsan átlátott az ember lelkén, erősen a szeme közzé nézett s így szólott: „Nem, uram, ön nem örül azon, hogy engem láthat, ellenkezőleg, látásom annyira kihozta sodrából, hogy egészen belevörösödött“. Az ur így felelt rá: „Hát, kérem, ma, a konvencionális formák idejében kényszerítve vagyunk néha olyat mutatni, a mit nem érzünk“. Barátom ismét a szemébe nézett s ezt mondá: „Ismét egy hazug felfogás! Engedje meg kérem, hogy egy tanácsot adhassak: Ön mindig többre fog menni azzal, s nagyobb lesz saját maga előtt az önértéke, ha az igazságot elismeri s ki is mondja inkább, mintha hazug látszatot ad dolgainak“

S mihelyt az emberekből olvasni tudunk, mint egy könyvből, nem is fogunk többé bennük csalódn.

Nem fogjuk őket többé oly szörnyű magas talpazatra fölláztatni; mert az ilyenek mellett lehetetlen csalódás nélkül elmenni. Előbb vagy utóbb aláhullanak ők a mi szemünkben, s nekünk ilyenformán sokszor igazságtalanoknak kell lennünk barátainkkal szemben. Ha pedig a béke lelkével összhangban állunk, akkor a pletykák, vagy nyilvános rosszakaratu beszédek s eljárások — jöjjenek azok akár barátainktól, akár ellenségeinktől — nem fognak minket sokáig nyugtalanítani. Ha mi tudatában vagyunk annak, hogy egy életünkben, mint működésünkben hűek vagyunk a jog, igazság és igazságosság nagy, örök rendjéhez, a mely e világban mindent átjár, összetart és kormányoz, akkor ilyesféle minket nem érinthet, és jöjjön, következék akármi: mindig nyugodtak és zavartalanok maradunk.

Azoknak a dolgoknak, a melyek nekünk gondokat, fájdalmat és szomorúságot okoznak, nem lesz többé hatalmuk fölöttünk, mint most; mert az igazi bölcsesség meglátat velünk mindent a maga helyén s a maga módján. Ha egy barátunkat elveszítjük amaz átmenet által, a melyet halálnak nevezünk, akkor az nem fog elviselhetetlen fájdalmat okozni az oly ember lelkének, aki eljutott ahoz a magas szemponthoz és ismerethez, a mely szerint halál nincs, mert mi mindnyájan nemcsak átmenetileg, hanem a végtelenségig részesei vagyunk az örökéletnek: az anyagi testnek, a puszta elmulása egyáltalában semmikép sem érinti a lélek igaz életét. Nyugodt lélekek, egy magas hit gyümölcsével képesek vagyunk arra, hogy magunk megértsük s a gyengébbeknek elmondhassuk e szavakat:

Ne féljetek ti az elmulástól,
Ne sirjatek a virághulláskor.
Ne féljetek, ha ravatalt láttok,
Könnyeitek arra ne ontsátok.
Mi az ott, a ravatalon, gyászba?!
Nem igaz gyöngy, csak a csiga háza.
Csak kagyló az, elvált tőle gyöngye.
Kagyló mulik... Rászáll a föld röge...
Marad a gyöngy! Nem hal meg a lélek,
Nincs elmulás, de van örökélet!

A mi pedig a válást illeti, a mi látszólag a halál útján történik, tudjuk, hogy a lélekre nézve nincsenek korlátok és hogy minden lélek szellemi összeköttetésben lehet egy személyiséggel, akár mindkettő testben, akár pedig egyik testben, másik testen kívül él. Minél magasabb szellemi életet élünk, annál könnyebben lehetünk birtokában ennek a magasabb szellemi összeköttetésnek.

Minden dolog eljön hozzánk, ha kaput nyitunk neki. A régi időkben az emberek várták, hogy angyalokat lássanak — és valóban láttak is. De általában semmi alapja sem volna annak, hogy ők láthatnak angyalokat s mi ne láthassunk; hogy náluk az angyalok leszállottak s nálunk nem; mert a nagy törvények, a melyek a világot kormányozzák, még ma is ugyanazok, mint voltak akkor. Ha hozzánk nem jönnek angyalok s nekünk nem szolgálnak, ez csupán onnan van, hogy mi nem hívjuk meg őket, nem várjuk; hogy mi bezárjuk az ajtókat, a melyeken át bejöhetnek.

Ha a békének ezzel a lelkével telítve vagyunk, ha az ő beáradása előtt megnyitjuk lelkünket, úgy át és átjár az minket, hogy bárhová menjünk, mindenütt magunkkal hordjuk azt és olyanok leszünk, mint egy mágnes, mely minden oldalról békességet vonz magához. S minél többet vonzunk abból magunkhoz s testesítünk meg magunkban, annál többet adhatunk belőle másoknak is. Ilyen módon oly teljes megtestesülési lehetünk a békének, hogy mindenütt valóságos áldást árasztunk magunk körül. Egy-két nappal ezelőtt láttam, mikép ragadta meg egy nő a kezét egy férfinak, kinek arcza a benne lakozó istenséget félreérthetetlenül visszatükrözte és így szólt hozzá: „Valóságos jót tesz az nekem, ha önt láthatom. Az utóbbi órák alatt úgy benne voltam a gondokban, oly nehéz volt lelkem s kétségbe voltam esve, de az ön pusztá tekintete minden terhemtől megszabadított.“ Vannak emberek körülöttünk, akik áldást és vigaszt sugároznak ki; a kiknek pusztá jelenlétéről úgy látjuk, hogy az a gondot örömmé, a félelmet bátorsággá, a kétségbeesést reménnyé, a gyöngeséget erővé tudja változtatni.

A ki az ő igaz lényének a megismeréséhez eljutott, annak meg van ez az ereje saját magában és a hol csak jár, mindenütt kisugározza azt. Az olyan — hogy úgy mondjuk — megtalálta az ő centrumát. Es a nagy világegyetemben csak egy centrum van: a végtelen hatalom, a mely mindenekben és mindeknek által megnyilatkozik és működik. A ki tehát az ő centrumát megtalálta, az egységre jutott ezzel a végtelen hatalommal; az elismeri magáról, hogy ő szellemi, lelki lény, mert istenlélek.

Az ilyen ember erős ember vagy — ha úgy tetszik — az erő embere. Mikor ugyanis ő az ő centrumát a végtelenben megtalálta, akkor úgyszólván egy szövetséget létesített saját maga és a minden-ség nagy erőforrása között és szakadatlanul, minden oldalról erőket vonz saját magához. Mert ezzel a centrummal, az ő lényének és az ő erejének ezzel a tudatos megismerésével minden gondolat, ami belőle származik, erővé válik és megfelelően annak a törvénynek, mely szerint hasonló hasonlót vonz magához, szakadatlanul vonzza magához minden oldalról azoknak a segítségét, a kiknek gondolatai épen úgy erőkké válnak s így a mindenség egész gondolatvilágával összeköttetésben áll.

Igy be fog válni a szó: „Annak adatik, a kinek van.“ Ez egy természetörvénynek egyszerű folyománya, megnyilatkozó hatása. Az embernek erős, pozitív s épen ezért tovább építésre váró gondolatai folytonosan dolgoznak az ő sikeréért és egyuttal minden oldalról támogatást hoznak neki, az ő részére. A dolgok, a miket ő gondol, a miket ideában teremt, megtestesülnek ezen erős, fölépítendő gondolatoknak a ható működése folytán és való alakot öltenek; csendes, láthatatlan erők ezek a munkánál s az ők műve, korábban vagy később, látható formát öltve, napvilágra lép.

(Vége következik.)

Indokolás.*

1. Általában.

Ez a javaslat egészen az egyházkerületek és az egyetemes konvent által kimért határok közt, evangéliumi elveink és több száz éves gyakorlatunk alapján készült. A feladat nem az volt, hogy egészen újat alkossunk, hanem az, hogy történelmileg adott, tényleg meglevő istenitiszletei cselekményeinket és formáinkat a partikuláris sajátosságok sokféleségéből kiszabadítsuk, egyöntetűvé, egységessé tegyük. Anyaszentegyházunk hajójának kapcsait, bordáit nem kifeszegetni, hanem megerősíteni kívántuk s ha egyiket vagy másikat mégis ki kellett emelnünk régi helyéről: azt se dobtuk mind el, hanem megerősítve vagy megcsiszolva illesztettük vissza; a hol pedig újat kellett alkalmaznunk, ott a cél és stilszerűséget tartottuk szemünk előtt. Liturgiánk a Zwingli-féle irányban, annak változataképen fejlődött ki; ezt a jellegét hát meg kellett tartanunk, hogy őseink hagyományaihoz hívek maradassunk. Kálvin liturgiájából is csak a vasárnapi istenitisztelethez vettünk át valamit, de csak annyit, a mennyi az ő nagy szelleme iránt való hódolatunkból folyt és a mennyi le nem törölheti istenitiszletünkről a magyar jelleget. Szóval: arra igyekeztünk, hogy liturgiánk így is magyar református liturgia legyen.

Istenitiszletünk alkotórészei eddig is az ének, imádság, Istennek ígéje és az adakozás voltak: ezutánra is azok maradnak. Ezeknek az elemeknek egymásután való viszonyát, sorrendjét és csoportosítását változtattuk ugyan, de ezt istenitiszletünk arányosságának, teljességének, változatosabbá és vonzóbbá tételének érdekében cselekedtük. Hajlottunk a szív és izlés igényeire is. — Minthogy népünk zsolttáros nép: az éneknek több helyet juttattunk s azt a követelményt, hogy gyülekezeti éneklés nélkül egyetlenegy szertartásunk se mehessen végbe, szintén figyelemben tartottuk. Szimbolikus, jelképes cselekményeink számát nem szaporítottuk; de másfelől őszintén akartuk, hogy istenitiszleteink és szertartásaink úgy alkotórészekben, mint szerkezetükben szimbolikus gondolatokat is szolgáljanak. A tapasztalás régen meggyőzött már mindnyájunkat arról, hogy a rideg józanság, a kultuszok pedagógiájá, a templomnak pedagógiummá való átalakítása sem a „belső emberünket“ ki nem elégíti, sem az istenitiszlet bensőségét és fenségét nem emeli. Tenni kellett, tenni kell hát valamicskét a másik irányban a magunk építéséért is, az istenitiszletünk teljességéért is s hogy úgy mondjuk, anyaszentegyházunk becsületéért is. Részint már ez a törekvés, részint meg az az elv, hogy az istenitiszletnek általános cselekményből kell kiindulnia, aztán valamely különös cselekményben kicsúcsosodnia s végül ismét visszatérnie az általánosba: im ezek voltak a mértékeink az egységesítés vagy inkább a rendezés munkájánál. E végből szoros értelemben vett liturgiális alkotórészé, megkötötté kellett tenni mindazt, a mi csak azzá volt tehető, mert az istenitiszletnek s ezzel együtt az anyaszentegyház külső egységének épen ezek a legbelsőbb, legnépszerűbb bizonyosságai; de másfelől függetlennek, szabadnak kellett meghagynunk: mindazt, a mi az istenitiszletünknek és anyaszentegyházunknak is igazi életeleme: a lelket és igazságot. Kötötté tettük hát, helyesebben kötöttnek hagytuk azt, a mit maga az isteni akarat megkötött vagy a mit az egyház eleven lelkiösmerete olyan gyanánt elfogadott, mint a minők a sakramentumok, az istenitiszletei alkotórészek, a pap theokratikus

* A javaslatot leadtuk. És bár a konvent nem fogadta el — figyelemre méltónak ítéljük és leadjuk Novák Lajos szolgatársunk „indokolását“ is. H. szerk.

és liturgikus kiválósága és azok a formulák, amelyek evangyéliumi egyházunknak legspecifikusabb elveit fejezik ki; míg ellenben annak, a mit maga az isteni lélek tett korlátatlanná és szabaddá, mi se emelgettünk hiu korlátokat: az igehirdetésnek, általában a lélek beszédének és a szív buzdulásának, az imádkozásnak nem kötöttük meg szárnyait. Nem ujtottunk, hanem alakítottunk. Olyan tervezetet igyekeztünk adni, hogy az nagyobb rázkodtatás nélkül legyen megvalósítható.

Szerkezet tekintetében a javaslat néhány elvi kijelentés után két fejezetből, egy függelékéből és egy záróhatározatból áll. Az első fejezet a rendes, vagyis a vasárnapi és ünnepi, meg a hétköznapi istenitiszteletekről, a második a rendkívüli istenitiszteleti cselekményekről vagy szertartásokról, a függelék az egyházi előjárók felesketéséről szól; záróhatározatában pedig a konvent nyer felhatalmazást a végrehajtásra. Az egyes fejezetek címekre oszlanak s elősegítik a könnyebb áttekintést és tájékozódást. Hisszük, hogy ez a beosztás természetes s ezért meg is állhat és elfogadható.

Ime, nagyjában a tér, a cél, a nyelv, a mérték, a szerkezet, ime, maga a javaslat, a tervezet! Mennyire sikerült, mennyire nem? Megítélni nem a mi feladatunk. Hibátlanak, tökéletesnek nem tartjuk, nem tarthatjuk; de mint tervezetet a további munkálkodás alapjául általánosságban való elfogadásra bizalommal ajánlhatjuk.

(Folyt. köv.)

Kollégiumaink Értesítői.

III. A zilahi.

Tetszetősen nyomtatva, 5¹/₄ iven, de (hogy nagyobb mutasson) igen vastag és nehéz luxus-papíron jelent meg. Tartalma I—XI. czim.

I. Az iskolai évet megnyitó (szept. 5.) beszéde az igazgatónak — jól értve egy „consilium abeundi“ Azt tartják, ugymond, hogy a magyarság fiai tulságos arányban tódulnak a gimnáziumba. Nem baj az, de kész veszedelem, hogy a gimnázisták okvetetlen „lateiner pályára“ törekszenek. Válasszanak inkább ipari és kereskedelmi pályákat, a melyeken — kivált ha meglesz az önálló vámterületünk — maguk is jobban boldogulnak, a nemzetnek is többet (vagyis igazán) használnak. Ezt bátrabban így mondhatta volna: Menjetek fiaim inkább reáliskolába és *omnan* ipari s kereskedelmi szakpályákra; mert, lám, a latin iskola csak lateinereket tud nevelni. A kinek a hajlamai ezt a nevelést nem bírják meg, azt mi kirosztáljuk s csak mint haszontalan alj fog a nemzetgazdaságilag hasznos pályákra — zülteni. A gimnázium ugyanis a növendékeit csak züllesztetni bírja a termelő pályákra, nem pedig nevelni. Látja ám ezt a bajt és igazán jót akar az igazgató, de nem meri az igazságot egyenesen megmondani. Hát én sejditem: Az önálló magyar vámterület legnagyobb bökkenője — nemzeti nevelésünknek gimnáziumi irányu okatlan tultengése. És ezt kezdjük mind többen észrevenni már.

II. A kollégium elöljárósága: a négy gondnok, a négy inspektor a zilahi egyház részéről s a 12 rendes tanár. Tanárkar: a 12 rendes tanár s 7 más tanerő, meg a felekezetek hitoktatói. A tantárgyak az I., V., VII. és VIII. osztályban elég gondosan, a többiben is jól voltak a tanárok közt felosztva. Ady Lajost, mint gyakorló tanárt segíti az igazgató és viszont, káplán formán. A tanárok irodalmi, társadalmi tevékenységéről, mellékfoglalkozásairól, más Értesítőben szokásos közléseket itt nem találunk.

III. A tanítás munkája. A vallástant a III., IV. és VII. osztályban a tantervtől eltérőleg tanították. A

magyar nyelv s általában a nyelvek tanításánál a grammatika, az elmélet látszik előtérben állani. Különösen helytelen pedig ez (ha csakugyan úgy van) a német nyelv tanításánál, a melyet még a lateine-
rek kedvéért is, az ipari, kereskedelmi pályák jelöltjeiért pedig még inkább, *gyakorlatiasan* kellene folytatni. — A földrajz tanítást az I. osztályban az ÉK. és DK. felföldekkel *végzik*, holott Zilahon ezekkel kellene *kezdeniök*. — Az énektanításról gondosan számolnak be. — A magyar írásbeli feladatok, kevés híján, merevek s számuk is az V. és VI. osztályban kevés. — A görögpótló irodalmi tanulmány kimutatásai kellően tájékoztatók. Hasonlót mondhatni a filozófiai propédeütikáról is. — A rendkívüli tárgyak közt *nem szerepel a francia nyelv*; ez pedig, az esetleg reáliskolába átlépni vágyók szempontjából, nagy hiány; tanszék betöltéskor el ne mulasszák ennek a kérdésnek a megoldását. — Műéneket karban 99, zenét zenekörre alakulva 10 tanuló gyakorolt. — Vivást, gyorsírást hányan tanultak, nem mondatik meg.

IV. Az érettségi vizsgálat jun. közepén, a többi vizsgálatok dandárja 23—26-án járt le.

V. Eredmény kimutatása: Erdemsorozatok, osztályonkint, aztán összefoglaló táblázatok, a melyekben a % kiszámítások, az V. és VI. osztályoknál, egyes rovatokban, hibásak. Az érdemsorozatok és % táblázatok tanulsága különben az, hogy az osztályokon fel végig kegyetlen tárgy az a latin, s a ki boldogulni akar, s nem kíván „lateiner“ lenni, annak jó lesz abban mielőbb buknia. Nehéz tárgy kezdetben a rajzoló geometria is, pedig ez az ipari és technikai pályákra is segíthetne; de hát kevés óra jut reá, mert kell a latinnak. Azért lesz nehezzé a matematika is. Legörvendetesebb eredményeket mutat a történelem és a természetrajz, meg a görögpótló irodalom és rajz tanítása. — Az érettségvizsgálaton 30 ifju közül jelen és jól érett 14, javításra utasítottak kettőt. Nagyon szép eredmény. Nem örvendetes, de természetes dolgot, hogy technikai és gazdasági pályára *csak négyen* menedő. Három akar tengerész lenni. (Komolyan-e?) — Szorgalmas, szegény tanulók közül kilenczet (ha jól összegeztem), 363.20 fillér jutalommal (egyét közülök a millennáris alapítványból 200 K.-val) segélyeztek. A pályadíjak jobb része, hat díj, pályázók hiányában, ben maradt; köztük, természetesen a francia nyelvi pályadíj is; hiszen francia nyelvet nem is tanítanak nekik.

VI. Statisztika. 350 tanuló közt magyar 333, csak magyarul beszél 287, ref. vallásu 205, helybeli és megyebeli (13 16 arányban) 294, „lateiner“-sorsuak fia 169. (Őstermelők, iparosok, kereskedők fia pedig 125; de ezeknek is nagy része, ha Isten segíti, az érettségivel, *fogyasztó*-pályára terelődik.) — Könnyű betegségi eset volt 112; (sulyos 44). Igazolt óramulasztás 12,047. Temérdek számok ezek. Csak 49 tanulóknak nincsen óramulasztása.

VII. Ifjusági egyesületek. Az önképzőkör dolgozó tagjai voltak a három felső osztály tanulói. Ugy látszik alelnök válsága volt kétszer. Stílusgyakorlatok (7 szónoki beszéd, 20 vers, 1 történeti s 2 természetrajzi értekezés), szavlatok (35) s bírálatok (22) voltak a gyűlések tárgyai. Négy nyilvános ünnepélyen, meg a diákestélyen szerepeltek. A pályázatok javafele itt is meddő maradt. A 10 tagból álló zenekörrel fennebb már (III. czim) szóltunk. A Wesselényi tornakör 99 taggal, jelesebben a *cséllövést* gyakorolta, Balog Elek hadnagy úr vezetése mellett s a honvédségi utasítások szerint szükséges előképzés után. A költségeket a honvédelmi miniszterium fedezte. Az intézetnek ez a derekas különlegessége, nemzeti szempontból is, kiváló figyelmet érdemel. — Az ifjusági olvasókör a négy felső osztály tanulóból alakult. Hírlapokat olvastak s a sakkjátékkal is foglalkoztak. A kör két év óta áll fenn.

VIII. Ösztöndíjakul, az intézet saját alapjaiból 7 tanuló együtt 886 K-t, idegen alapítványokból 10 tanuló 2280 K-t élvezett. — Tandijelengedéssel 3120 K összegig $60+33=93$ tanuló, ingyen tankönyvekkel, 309 darabbal 54 tanuló segélyeztek. — A konviktusban 4065 K kedvezmény 28 tanulóra esik. A konviktus házilag kezelik s a felszoigálást, igen helyesen, a tanulók felváltva teljesítik. 115 tagja volt, a kik egyszersmind benlakók. — A benlakási rendtartásban a felső osztálybeli tanulók is részeseek, mint apparitorok. Benlakási szabályzatul egyelőre a sepi-szentgyörgyi kollegiumét vették kölcsön. — Ruhasegélyt néhány tanulónak, 60 K értékben a Nőegylet nyújtott. — A legációk javadalma (388 K) nem ér föl a vele járó tanulással és javadalommal; megszünetését sem sajnálnák. Jótétemények főösszege 12,000 K.

IX. Felszerelések gyarapodása. Butorok, harmonium, írógép 1490 K. — Nagy könyvtár gyarapodása 64 mű 84 drbban (értéke?) és 52 folyóirat és hírlap. (Igen modern arány.) — Ifjúsági felső könyvtár gyarapodása 119 munka 130 darabban; az alsó osztályokéinak jóformán nincsen gyarapodásuk. — A természetrajzi gyűjtemény gyarapodása s ebben a tanulók részessége felettébb mérsékelt. — A szertárakról itt nem szólva, a régiséggyűjteményt kiválólag Mezey Albert kuriai bíró gyarapította, a ki jórészt megalapítója is e gyűjteménynek.

X. Évzárás (jun. 28-án): az igazgató beszámoló beszéde. Ebből — a már érintettek után, csak a követkeket kell kiemelnem.

Rendhagyó szünetek (miképp az építkezés miatt, az előbbi két évben) az idén nem voltak. — A válást minden felekezeti növendékei magyar nyelven tanulják s benn az intézetben. — Az új épületet a talajviz behatolása ellen köröskörül 1 méter szélességben aszfaltburkolattal védték meg; a város is beaszfaltoztatott az intézet érdekében 1 darab külső tért. — Berger János dr. 500 K adománya, Kónya Miklós 100 K alapítványa, másoknak szives adományai és a tornaversenyre utazás érdekében eszközölt gyűjtések és rendezett multságok 492 K eredmény, valamint a konviktusra nyújtott 677 K összegű magán-segélyek, méltó hálával sorolatnak föl. — Foglalkoztak a vízbévezetés, illetőleg a kollégium udvarán is furandó artézi kút kérdésével, melynek megoldása a régi földszintes épület lebontását is maga után vonná. — A villamos világítást tán még e nyáron létesíthetik. — Az országos tornaversenyben részt vett tanulók 26 tagu csapata (gradusban 40-ik helyet küzdven ki) 6 oklevelet és 14 érmet hozott haza. — A czéllövés fölkarolását Nyiri volt honvédtábornok követendő példának jelentette ki. — A magaviseleti és tanulmányi eredménnyel az igazgató nincs nagyon meglegedve. A VII. osztály tanulói tantermük egészen új padjait egészen megromgálták. (Ebben az osztályban ugyan közel 32% a bukottak száma, de magukviselete kivétel nélkül jónak és szabályszerűnek (30+7) van jellemezve s megrovásuk ebben úgy látszik nincsen kifejezésre juttatva.)

XI. A jövő isk. év megnyitása szept. 6-án, a tanítás kezdete 7-én lesz. Az internátusba már 1-én is betelepülhetnek; a konviktus 6-án nyílik meg. „Kiki annyi külön kérvényt tartozik beadni, a hányféle jótéteményért vagy a hányféle ügyben folyamodik.“ — A tandíjakat az igazgató szedi, az internátusi díjakat az egyik vezető tanár, a konviktus díjakat a másik. (Fárasztó és sem az intézetnek nem hasznos, sem a szülőknek nem kellems, sem nevelési szempontból nem praktikus rendelkezések. A pénzkezelést koncentrálni kell s ha csak lehet, közvetlenül az intézet pénztárában. Az idővel is gazdálkodni kell: ez kereskedelmi elv. A kérvények sokasítása pedig beamter-izlésű czikornyás intézkedés: inkább az egyszerűsítésre törekedhetnénk.)

De megbocsásson a Wesselényi-kollégium érdekes igazgató-tanára, hogy a „lateinerség“ fogalmát kikaptam a beszédéből s mintegy vezérigéjévé tettem bírálatomnak. Legyen meggyőződve, hogy főgondolatában egyetértek vele; célravezetőnek azonban csak azt a nevezetes reformot tartanám, a melynek a zsinati törvényhozás is immár megnyitja az útját: egyes gimnáziumainknak reáliskola-lévé váló átalakítását. Ilyenben tél-túl elérne a latinság is; de az idők újulásához és a nagy reformokat jelentő Wesselényi névhez — gondolatom szerint — valóban sokkal méltóbb, mondhatnám dicsőségesen illő volna egy magyar kálvinista reáliskola Zilahon. A gondviselők nézzenek körül és figyeljenek az idők jeleire.

Biráló.

TANÜGY.

Figyelmeztetés az 1905—1906. iskolai évré.

I. Főgimnázium.

Év kezdete, tanulók felvétele. Az 1905—1906. iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember 6-án d. u. 3 órakor lesz.

A helybeli tanulók szept. 2-án, a vidékiek szept. 4—6. napjain iratnak be s rendeztetnek el; a tanítás kezdete szept. 7-én.

A felvétel céljából az osztályukat sikerrel végzett felsőbb osztályba lépő tanulók, Értesítőjüket otthon bemutatván és aláíratván, annak a „Jelentés“ és „Kérelem“ rovatát kitöltik s augusztus 1-ére az Igazgatósághoz beküldik. A „Kérelem“ rovatba beírandó díjmentesség, tápintézeti ellátás és benlakás iránti kérés.*

Hasonló módon s szintén augusztus 1-éig folyamodnak fölvetelért az osztályismétlésre utasított vizsajövendő tanulók is.

Az egy elégtelennel javító vizsgálatra utasított tanulók Értesítőjüket július 10-éig küldjék be; kérelmükben jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javítás sikerül, vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe és a benlakásra, jövő évré.

Ugyanezt teszik a két elégtelennel javító vizsgálatra bocsátást kérő tanulók is, azzal a különbséggel, hogy Értesítőjükkel egyszerre a méltóságos Igazgatótanácshoz Kolozsvárra czimzett, felszerelt kérelmet is kell beküldenök a gimn. igazgatósághoz; kérelmükben kimutatják, hogy tanulásbeli hátramaradásuk saját hibájukon kívül történt.

A javító vizsgálatok, díjtalanul, szept. 1-én d. e. tartatnak.

A gimnázium I. osztályába lépő s felsőbb osztályokba más intézetekből jövő tanulók magyar nyelven írt vagy közjegyzőileg hitelesített magyar fordítású keresztelevelet, újraoltási bizonyítványt és az 1904—1905. évről szóló magyar nyelven kiállított iskolai bizonyítványt tartoznak hozni s ha szükségesnek látszik, felvételi vizsgálatot kell kiállaniok, melyért 20 korona vizsgálati díj fizetendő. Az I. osztályba kilencz éves kort be nem töltött tanulók semmi esetre sem, tizenkét évet meghaladtak pedig nem vehetők fel.

Az ujon jövő tanulóknak is érdekükben áll aug. 1-éig jelentkezniök; ha azonban hely marad számukra, szept. 2—4. napjain, előleges jelentkezés nélkül is felvétetnek. A jelentkezettek közül első sorban az ev. ref. valláson lévők vétetnek fel.

Iskolai díjak fizetésének szabályzata. Benlakók: a) helydíj fizetők, nagy ágyért: tandíjjal 80 kor., tandíj nélkül 48 kor.; kis ágyért: tandíjjal 64 kor., tandíj

* A kérvények ellátásáról a tanulók értesítetnek, ha kérelmükhöz megfelelő levélbélyeget mellékelnek.

nélkül 32 kor., b) pap vagy tanító-fiuk, nagy v. kis ágyért: tandijjal 64 kor., tandij nélkül 32 kor. c) kedvezményesek 16 kor.

Künlakók: a) tandijfizetők 56 kor., b) tandijmentesek 16 kor.

Az iskolai díjak két egyenlő részletben, szept. és február elején fizetendők.

A fenn kimutatott díjakon kívül a VII—VIII. gmn. oszt. tanulók még 4 korona ifj. olvasóköri díjat és ujan jövő tanulók 4 kor. egyszerismindenkorra szóló beiratási díjat is fizetnek az első félévi díjak lerovása alkalmával.

Dijmentesség és élelmezési segély. A tandijt (fél-évenként 16 k.) évenként megújított vagyoni bizonyítványon folszerelt kérelemre a tanárkar elengedheti, s a szegénysorsu, de jó előmenetelű és kifogástalan magaviseletű tanulókat másnemű segélyezésben is részesítheti.

Elégtelen osztályzat miatt ismétlő, rossz vagy kevésbé szabályszerű magaviseletű tanuló a tanév alatt semmiféle kedvezményben és segélyben nem részesül.

Javitással haladó tanuló a tanév első felére eső összes díjakat megfizeti s az első félévben semmiféle segélyre és kedvezményre nem számíthat.

Azok, kik az első félév végén elégtelen osztályzatot kapnak, vagy rossz v. kevésbé szabályszerű magaviseletet tanúsítottak, azon időpontra kezdve ugyanazon elbírálás alá esnek, mint az ismétlők.

Ösztöndíjért való folyamodás. Az általános ösztöndíjakra a tanárkar minden legalább általános jó (2) előmenetű és magaviseletű tanulóét folyamodónak tekint: a ki pedig ösztöndíjat nyert, ugyanazon tanulási fok mellett tarthatja meg.

A Bod Benedek, Cseh Zsigmond, Imre Lázár és neje Farkas Terézia, Kemény György br., Kölonthe István, II. Kovács József, Márk István, Miske József, Szilágyi János, Szőke Zsuzsanna, 1868-ban végzett theologusok és Veres Bálintné alapítványait első sorban családjuk sarjadékai vagy rokonai élvezik.

A Jablonczay-féle ösztöndíjra a főgimnázium első osztályának azon rendes növendékei illetékesek, a kik „Alsófehérvármegyeiek és csakis a nemesi, azaz a lovagi (equestris) rendből valók“

A családi ösztöndíjakra folyamodók tartoznak folyamodásuk mellé hiteles családi kimutatást csatolni; e nélkül folyamodásuk nem vehető figyelembe.

Internátus. Internátusba csakis 9 éves kort már betöltött első sorban vidéki ev. ref. vallásu, magyar anyanyelvű tanulók vétetnek fel.

Minden benlakást kérő tanulónak évenként újra kiállított orvosi bizonyítványon kell igazolni, hogy egészséges. Betegnek az internátusba nem vétetnek fel.

Internátusi tanulók folszerelése: legalább 4 rendbeli fehérnemű (ing, lábravaló, zsebkendő), 1 párna, 1 éji takaró, 1 ágytakaró, 1 szalmazsák, 2 párnahaj, 4 fehér lepedő, 2 törülköző kendő, fésű, ruha, csizma-kefe stb., alkalmas ruházat és lábbeli, melynek javításáról, valamint a fehérneműek mosatásáról s ágylakos tisztaságáról a szülők időszakonként előre gondoskodni tartoznak.

Megjegyzés. E folszerelést az iskolai év elején a felügyelőség pontosan számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az internátusba.

Az internátusi rendtartásról külön szabályzat intézkedik. E szabályzat nyomtatott példányait a szülők vagy helyetteseik az igazgatóságtól megszerezhetik.

Hosszabb szüneteken (karácsony, husvét) senki sem maradhat az internátusba, rövidebb szüneteken (szüret, pünkösd) is csak azok, kiknek haza-utazásuk többé kerülne itteni tartózkodásuknál. Az itt maradtak az ezen időre kijelölt szobákba költöznek s mindenben az iskolai törvény alatt állanak.

A tanulók csakis a szülőknek, vagy helyettesüknek közvetlen az igazgatósághoz intézett kérésére bocsáthatók időközben haza.

Az internátusban lakó I. és II. g. o. tanulók szülei, vagy helyettesei, ezen kis tanulók kötelesek 10 (tiz) koronát évi felügyelői tiszteletdíjat fizetni. Nagyobb tanuló mellé külön felügyelőt nem rendel az intézet vezetősége. E felügyelői díjért a tanulók 7-es csoportokban nagyobb tanuló felügyelete alá osztatnak. A felügyelők évi 10 korona díját a szülők kötelesek két részletben decz., illetőleg máj. hó 1-ső napjáig a díjkezelő tanárhoz befizetni.

Élelmezés. Az internátusi tanulók élelmezéséről maga az intézet gondoskodik a konviktusban.

A konviktusnak tehát minden internátusi tanuló kötelezett tagja. Kivételt a tanárkar csak indokolt esetben tesz.

A konviktus tagjai teljes díjfizetők és egész vagy részkezdvezményesek.

A teljes díjfizetők az egész iskolai évre a felszerelési díjjal együtt 192 koronát fizetnek.

A díjtalanok a belépéskor csak a 2 korona felszerelési díjat fizetik.

A részkezdvezményesek következő fokozatok szerint fizetik a díjakat: 1. az $\frac{3}{4}$ kedvezményesek egész évre 48 koronát; 2. a $\frac{1}{2}$ kedvezményesek egész évre 96 koronát; 3. az $\frac{1}{4}$ kedvezményesek egész évre 144 koronát.

A kedvezményes helyeket elnyerhetik a kifogástalan viseletű, ref. vallásu szegény tanulók még pedig: az első és második foku kedvezményt a jeles, illetőleg jó osztályzatúak,

a harmadik és negyedik foku kedvezményt azok, a kiknek osztályzata, általános elégséges mellett legalább fele részben jeles, illetőleg jó.

A ref. papok és kántortanítók fiai részére a díjából, kenyérpénz czimen, 20 korona leszámíttatik.

A díjakat 8 (nyolcz) egyenlő részben előre kell befizetni minden hónap első napján a díjkezelő tanárnál, az igazgató-tanártól kapott fizetési bárczával, a mely egyszerismind nyugtatványul szolgál. A díjak nagyobb részletekben is fizethetők.

Ha a vidéki szülők az iskolai vagy konviktus díjakat nem személyesen fizetik, az esetleges összegeket küldjék az igazgatóság czimére.

A ki díjának esedékes részét a megszabott időben be nem fizeti, a konviktus mindaddig nem élvezheti, a mig tartozását ki nem egyenlíti, vagy az intern. felügyelő tanártól haladékot nem kap. Befizetett díjak vissza nem adatnak.

Internátusi (benlakás, élelmezés) kedvezményért folyamodóknak augusztus 1-ig kell beadniuk folyamodásukat az igazgatósághoz s egyidejűleg vagyoni állapotukat évről-évre közigazgatásilag ujonnan kiállított szegénységi, illetőleg vagyoni bizonyítványon hitelesen igazolniuk.

A kedvezmény egész évre szól ugyan, de év folyamán, az erkölcsi magaviselet vagy osztályzat csökkenése miatt, lejjebb szállhat vagy el is vesztet, ellenben az előmenetel fokozódása esetén emelkedhetik is. (Lásd „Dijmentesség és élelmezési segély“ czim alatt.)

A konviktus élvezete a szabályszerű szünetekre nem terjed ki.

Általában lelkükre kötjük a t. szülőknek, gyámoknak a díjak pontos befizetését mind a jó rend, mind gyermekeik, gyámoltjaik érdekében. Ilyen nagy intézmény csak az összes érdekelt pontossága és lelkiismeretessége mellett valósíthatja áldásos feladatát.

A szülők pontatlansága miatt a tanulókat a napi élelmezéstől eltiltani a felügyelő legkellemetlenebb kötelessége.

Olyan tanuló, kinek szülője ismételt felszólításra

sem teljesíti fizetési kötelezettségét, az internátusból eltávolítható.

Nagyenyeden, 1905. május 16.

Az igazgatóság.

II. Tanítóképző-intézeti és gyakorló iskola.

A tanítóképző-intézet I. osztályában az 1905—6. iskolai évre — az esetleges ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vehető fel. A II., III. és IV. osztályba a tanulók létszáma miatt új felvételek nem eszközölhetők.

Felvételért az I. osztályba azon ép és egészséges szervezetű tanulók folyamodhatnak, a kik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek, s a középiskola vagy polgári iskola I—IV. osztályait sikeresen végezték.

A folyamodványok július hó 20-ig nyújtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyítvánnyal, 2. újraoltási bizonyítvánnyal, 3. iskolai bizonyítvánnyal, 4. tisztviselői bizonyítvánnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetről, tanítói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteltel községi bizonyítvánnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan czimzett (utolsó posta, lakóhely, utca és házsám) levélboríték vagy levelező-lap, hogy az értesítés a felvételről akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus 1-ig feltétlenül megtörténik.

A beiratkozás ideje, iskolai év megnyitása, tanítás kezdete mint a gimnáziumban.

Javitó vizsgálatra utasítottak Értesítőjüket (Igazolványukat) július 20-ig küldjük be; kérelmükben pedig jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javítás sikerül vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe, benlakásra a jövő évre. A javító vizsgálatok szept. 1—2. napjain d. e. tartatnak meg.

Internátusi díjak. A III—IV. osztály növendékei fizetnek beiratáskor egész évre 21.60 koronát, ha szobafelügyelők, 16.80 koronát; — az I—II. osztály növendékei, ha nagy ágyuk van 12 koronát: ha kis ágyuk 9 koronát.

Egyéb díjak. Az ujon jövő tanuló fizet 4 korona beiratási —, minden képezdei növendék a képezdei önképzőkör segélypénztárába 3 korona tagsági — és a ki konviktust élvez vagy vesz 2 korona felszerelési díjat.

A gyakorlóiskola növendékei fizetnek az egész iskolai évre 2 kor. 30 fillért, az ujanjöttek ezenkívül, az egész tanfolyamra szóló 1 kor. beiratási díjat.

Élelmezési segély. A II—IV. osztály haladó növendékei kapnak naponta pár cipót és előmenetlőkhöz mérten mindennapi vagy másodnapi ingyenes ebédet; az I. osztályba kielégítő bizonyítvánnyal felvett növendékek pedig szintén pár cipót és a felvettek közül 8 tanuló másodnapi ingyenes ebédet is.

Ismétlő tanuló a tanév alatt, javítással haladó az első félévben semmiféle segélyben nem részesül. Azok, kik az első félév végén elégtelen osztályzatot kapnak, azon időpontra kezdve ugyanazon elbírálás alá esnek, mint az ismétlők.

Internátusi tanulók felszerelése: mint a gimnáziumban. A fölszerelést az iskolai év elején a felügyelőség számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az Internátusba.

Nagyenyeden, 1905. május 15.

Az igazgatóság.

Tudnivalók.

Az 1905—6. tanévre a beiratkozások a marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgymnasiumában kezdődnek szeptember 1-én és tartanak 5-ig. A két első napon csakis ev. ref. vallásuak vétetnek fel.

Az internatus és konviktusban való felvételért a kérések augusztus 10-ig nyújtandók be az igazgatósághoz. Az internatusi díj 37 kor., — nem magyar ajku és nem protestáns vallásuak e díjnak kétszerezését fizetik — a konviktus díj 192 kor., az előbbi két részletben, utóbbi négy részletben fizetendő.

A kik jó tanulásuk és szegénységük alapján kedvezményeket óhajtanak nyerni, tartoznak igazoló okmányaikat (iskolai bizonyítvány, szegénységi bizonyítvány) kérésükhöz mellékelni. A megnyert kedvezményekről a folyamodók augusztus hó folyamán értesíttetnek.

A javító-, pót- és magánvizsgálatok augusztus 31-én tartatnak meg.

Maros-Vásárhely, 1905. július 25-én.

Az igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szilágycsehi tekintélyes egyházunk július hó 23-án rendkívül nagy lelkesedéssel választotta meg papjává *B. Józsa Gyula* szamosardói lelkész s egyházmegyei aljegyző aát. *B. Józsa Gyula*ban egy költői lelkű, nagytudományú és rendkívül munkabíró lelkészt választott meg szilágycsehi egyházunk, ki hirneves elődjének méltó utódja leend!... Isten áldása legyen a megválasztott derék lelkészen és a derék választókon.

Haladás czimmel egy időszaki folyóiratot indított meg az „Udvarhelyvármegyei tanító-egylet.” Szerkesztője *Gyerkes Mihály*, kiadó az udvarhelyvármegyei tanító-egylet. E folyóirat az egyesület értesítője és az udvarhelyvármegyei kir. tanfelügyelőség hivatalos közlönye. A m. hó 15-én megjelent 1-ső szám gazdag tartalma a következő: 1. *Ember János*, *Gyerkes Mihály*: Beköszöntő. 2. *Szász Ferencz* elnöki megnyitója. 3. *Ember János*: Legközelebbi teendőink a népoktatás javítása érdekében. 4. *Gyerkes Mihály*: Titkári jelentés. 5. Egyesületünk közgyűlése. 6. Választmányunk ülése. 7. (—r.—s.) Gyűléseink előkészítése. 8. Tanfelügyelőségi rendelet a tananyag besorozásáról. — A folyóiratot az egyleti tagok a tagsági díj fejében kapják, nem tagoknak előfizetési ár egy évre 2 kor., mely összeg *Gyerkes Mihály* felelős szerkesztő nevére (Székelyudvarhely, Malom-u. 10.) küldendő. Az értékes folyóiratot ajánljuk az érdeklődők szives figyelmébe.

Hadnagy Károly nyáradkarácsonfalvi 53 éves kántortanító szolgatársunk nyugalmaztatása alkalmából, midőn az Ig.-tanács 3393—1905. sz. alatt lapunk útján is köszönetet mond a hú szolga buzgó és sikeres működéséért: kedves kötelességet teljesítünk, ha a magunk részéről is kifejezést adunk az elismerésnek, egy félszázadot meghaladó s az oktatás- és nevelésügy terén kifejtett hasznos és buzgó fáradozásért, megemlékezvén — habár röviden is — az öreg szolgatárs élete folyamáról, hűséges sáfárkodásáról. Született Ny.-Karácsonfalván 1831. október 15-én. Atyja *Hadnagy István* szintén idevaló ref. tanító, anyja *Vass Sálomé* volt. Az atya vezetése mellett kezdve tanulmányait, folytatta a marosvásárhelyi kollégiumban, 1839-ben már itt találjuk. De jöttek a nagy idők, a szabadságharcz véres napjai, melyek az akkor 17 éves ifjat is magukkal ragadták a névtelen hősök seregébe. A forradalom lezajlása után, az alma mater kebelében tanulmányait bevégezvén, újabb harc, újabb küzdelem várt reá, midőn 1852-től mostanig, előbb 8 évig mint haraszt-kereki, 45 évig mint ny.-karácsonfalvi k.-tanító, lankadatlan buzgósággal, paedagógiai jártassággal, didaktikai tapintattal hirdette az iskolában a tudományok igéit, hogy neveljen kiváltképen való népet, jócselekedetre igyekezőt, hogy lásson az a sötétség helyett életet és világosságot. A szentélyi oltárai körül is nagy buzgósággal forgolódott, zengvén szent áhitattal: „Erős várunk nekünk az Isten.” A vármegyei tanítótestület 1902. nov. 12-én, 50 éves tanítóskodása alkalmából, nagy ünnepséggel keretében jubilálta az érdemes tanítót.

A szovátai fürdőn július hó 23-ikán a marosi ref. esperes, nt. *Ravas János* ur, a *Hunyadi Mátyás-pavillon* tágas és szép termében diszes publikum előtt *istenítiszteletet* tartott. Megható imája után, ész- és szívhez szóló szép prédikációjában megemlítette, hogy a

fürdőn, de még a szovátai ref. eklésiában sincsen a reformátusoknak templomuk, melyben a kegyes lelkek, az erdőkkel koszorúzott édes- és sóstavak gyógyhatásáért Istennek nyilvánosan is hálát adhatnának. Pedig erre szükség volna. Mert a községben is 420 református lélek lakik. A környékben is virágzó népes eklésiák vannak, melyeknek lakosai a fürdőt is gyakran látogatják. Istenisztelet után az urak és urnók összegyűlve meghatározták, hogy a fürdőre református templomot fognak építtetni. Mire segítse is meg őket nemes czélu igyekezetekben a segedelemnek és áldásnak istene. De nekünk is, papoknak és tanítóknak, valláskülönbség nélkül erkölcsi kötelességünk erőnk és tehetségünkhöz képest, ezen nemes és szent czélt előmozdítani. Mert mióta a fürdő a méltóságos *Illyés* család birtokába ment, minden pap és tanító, ugyszinte családtagjaik is „féldíj” fizetés mellett fürödhetnek máig is, a mi nagy előnyünkre van mindnyájunknak. Ajánljuk az érdeklődők becses figyelmébe.

Egy mélyen megható gyászbeszéd hire futott szét július hó 23-ról a napi sajtó utján. Egy sárospataki theologus ifjút Emödön (Borsodm.) a papi katedrán vilámlam sújtott le épen akkor, midőn a gyülekezet nagy érdeklődése közben az istentiszteletet bezáró imádságba kezdett. *Gombos Pál* a rendkívüli halállal kimúlt ifju neve. Az alig 23 éves ifju harmadéves hallgatója volt a sárospataki theológiának, özvegy édes anyjának egyetlen reménye, tanulóársainak dédelgetett barátja, telve magasztos vágyakkal, virradó reményekkel. A templomba rohanó vakító fénytől és nagy csattanástól kétségbe esett nép mikor felocsudott, a katedrára, a bibliára borulva látta a testben, lélekben megáldott papjelölt ifjút. Emödről Igriczbe vitték és ott méltó nagy részvét mellett hantolták el. „Hová mennék a Te lelked elől és a Te orczád elől hová futnék?” kérdezzük a zsoltáriróval; a szomorú nagy eset felett mély megilletődéssel álmélkodván s az özvegy édes anyja nagy gyászához a végzéseiben beláthatatlan Isten segedelmét kérvén.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság f. évi IX. vándorgyűlését Sopronban szeptember hó 26. és 27. napjain tartja. Szeptember 26-án d. u. 5 órakor közgyűlés lesz az evangélikus főiskola dísztermében a következő tárgysorozattal: 1. Megnyitás, megalakulás. 2. Jelenítés a Társaság 1904. évi működéséről: a) az 1904. és 1905. év kiadványokról; b) az 1904. évi számadások megvizsgálásáról; c) az 1906. évi költségvetéséről; d) az 1904. évi vagyonkimutatásról; e) a „Koszoru”, és „Házi kincstár” s más kiadványok 1904. évi forgalmáról; f) a vidéki körökről; g) a múlt évi közgyűlés határozatainak végrehajtásáról; h) a Társaság halottjairól. Előterjeszti; Szóts Farkas. 3. Választások: a) Zelenka Pál lelkészelnök helyének betöltése; b) Csiky Kálmán és Papp Károly fővárosi, gróf Kuun Géza és Zsigmond Sándor vidéki választmányi tagok helyeinek betöltése. Ezután este 7 órakor az ág. hitv. ev. templomban vallásos est következik, a következő sorrenddel: Előfohász; Altdorfer orgonajátéka. Két-három énekszám. Kenessey Béla kolozsvári theol. igazgató alkalmi beszéde. Sántha Károly sárszentlőrinci lelkész vallásos költeményei. Ének. Zárófohász. A részletes műsört a soproni rendezőség állapítja meg. Másnap, szept. 27. d. e. 9 órakor ugyancsak az ág. hitv. ev. templomban istentisztelet tartatik, a melyen imádkozik: Antal Gábor dunántuli ev. ref. püspök; prédikál Zábrák Dénes soproni ág. hitv. ev. lelkész. Ima és prédikáció között karének. Istenisztelet végeztével adakozás a Társaság Károli-alapja javára. Az istentiszteletet d. e. 11 órakor a kaszinó dísztermében diszülés követi ezen tárgysorozattal: 1. A Társaságot üdvözlő beszédek és Hegedüs Sándor világi elnök válasza. 2. Zsilinszky Mihály vil. alelnök alkalmi beszéde. 3. Szóts Farkas titkár beszéde a Társaság működéséről. 4. Hegedüs István egyet. tanár, társulati tag vallásos költeménye. 5. Elnöki zárszó. A két napi ünnepélyességeket szept. 27-én d. u. 4 órakor az ev. főiskola dísztermében felolvasó ülés zárja be a következő tárgysorozattal: 1. Felolvasás. Irta és felolvassa Bernát István szerkesztő, a Társaság választmányi tagja. 2. Felolvasás. Irta és felolvassa Payr Sándor soproni theol. tanár, a Társaság választmányi tagja. 3. Felolvasás. Irta és felolvassa Thury Etele pápai theol. tanár, társulati tag. 4. A IX. vándorgyűlés berekesztése. A társaság titkára figyelmezteti az érdeklődőket, hogy a IX. vándorgyűlésre utazó társulati tagok részére vasuti kedvezmények kieszközlésére az idén is lépéseket tett a

Társaság vezetősége: hogy a vallásos estről és a felolvasó ülésről a részletes tárgysorozatot később teszi közzé a soproni rendezőség s végre hogy a gyűlésre való jelentkezésről, a vasuti jegyek elküldéséről, az elszállásolásról, az ismerkedő estről, a társas ebédéről, a szept. 28-diki kirándulásról s egyéb tudnivalókról a soproni rendezőség intézkedik. Mindezen dologban forduljanak a tagtársak nt. Payr Sándor theol. tanárhoz, a rendező-bizottság jegyzőjéhez (Sopron, Csengery-u. 21.).

Harmonium felavatás. A kisenyedi ev. ref. egyház örömnapot ült 1905. jul. 9-én, a mikor, éveken keresztül rendezett táncmulatságok tiszta jövedelméből 500 koronával diszes harmoniumot vett és azt templomi használatra felavatta. Már kora reggel jöttek a diasporákból híveink, hogy a helybeli alig 70 lelket számláló kicsiny gyülekezetet kiegészítsék és midőn a harangok megszólaltak, a község lakosaival nemzetiség különbség nélkül vonultak fel kicsiny, egyszerű templomunkba, hol a harmonium kellemes hangja mellett eme kicsiny gyülekezet örömkönyveket hullatott Isten iránti mély hálájának kifejezésére, édes, rég óhajtott reményének megvalósítására. Ezen örömnapot, hogy megülhettük, éveken keresztül fáradtságot nem ismerő buzgósággal, áldozatkészséggel „szívöknek jókincséből hozva előjut”; előljártak: Gönczy Ödön, Bitai Lőrincz, Komjáthszegi Sándor, Székely György, Balázs József, Farkas Gyula, Márk Vilma, Bíró Endre, Szűts Elemér, Lakatos Albert stb. Isten áldja őket áldásaival, hogy a „Kevesen híveknek találtatván, többre bizassanak”. Kisenyed, 1905. július 12. Virágh József, ev. ref. lelkész.

Szerkesztői üzenetek.

B. S. K.-Borsa. Köszönettel vettük. Sorát ejtjük. **Két pünköszt.** B. cikke a közlendők között van. De a sok időhez kötött cikk miatt várunk kell a helyére. S. E. Szovátáról már kaptunk tudósítást. Egyik felét azonban fölhasználjuk. Szives figyelmét azonban köszönjük és továbbra is kérjük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3459—1905.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Az érettségi vizsgálati utasítás 5. §. értelmében szept. hónapban tartandó javító és pótló érettségi vizsgálatok f. évi szeptember hó 9-én reggel 8 órakor, a kolozsvári ref. kollégium érettségi vizsgálati bizottsága előtt, Becsek Lajos kollégiumi gondnok aa. elnöklete alatt tartatnak meg. Kolozsvárt, 1905. július 28.

Herczeg L.,
h. elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

420—1905. sz.

FELHIVÁS.

A kolozsvári egyházmegye egyházközségei részéről alig egy néhányan küldötték be a tanügyi előadó által nt. Dézsi Gyula esperes urhoz az 1904—5-ik évi statisztikai ivet, holott már július 1-ére be kellett volna küldeni. Szigoruan utasítom ezért azokat, a kiket illet, hogy e felhívás vételére azonnal küldjék be a tanügyi előadó: Muzsnai Miklós szamosfalvi lelkipásztor aához a jelzett iveket.

Kolozsvárt, 1905. július 31.

Herepei Gergely,
esperes.

Sz. 1195—1905.

MEGHIVÓ.

Küküllői ev. ref. egyházmegyénk méltóságos és nagyszámú gondnokait, valamint tiszteletes lelkészársaimat, mindnyájunkat közösen érdeklő adminisztrációs kérdések megvitatása céljából, Dicsőszentmártonba, f. évi augusztus hó 15-én (kedd) d. e. 9 órakor kezdődő gyűlésre tisztelettel meghívom.

Előterjesztéseket tesznek az egyházmegyei hivatalnokok, kiki a maga szakmáját illető nevezetesebb kérdésekről. Kutyalva, 1905. július 29.

Nagy Domokos, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egységes liturgia.

— Irta: Jancsó Sándor. —

(Folytatás.)

Bizonyos mértékig ugyanezért nem voltunk hajlandók elfogadni a kerületünk részéről a theologiai fakultásunk tanárkara által készített tervezetet is, mely ellen egyházmegyénk részéről épen én emeltem volt fel tiltakozó szavam. Annak az volt a főhibája, hogy egyházközségeink életviszonyaival nem tudott eléggé számot vetni s a kivihetőség kérdését merőben tekinteten kívül hagyta akkor, a mikor egyebek mellett vasárnap délelőttökre kétszeri istentiszteletet; három hétköznapi bibliamagyarázatot, reformáció emléknapra előtt egy heti ismertető magyarázatot, estéli templomozásokat tervezett; s a templomoknak állandó nyitvatartását — a *templomi magános* imádkozások bevezetésével, mely igazán protestáns ellenes — javasolta.

Jobb nekünk kevesebb alkalommal tartani istentiszteletet, de mindig *népes gyülekezet jelenlétében*; mint többször, üres templomfalak között. Nem a hosszas imádkozások s gyakori bőbeszédiségünkért hallgat meg az Ur!... „Uram, Uram“ kiáltozással nem mehetünk be a mennyek országába!...

Élő, el nem porladó templomot, csak *élő kövekből* építhetünk!...

Vigyáznunk kell! Népünk vallásos tekintetben és egyházi dolgokban nagyon — hogy úgy mondjam — túlkonzervatív. Sok lelkészársam bizonyosságot tehet mellette, hogy különösen falun, bizonyos megszokott, — néha nem is egészen helyes és egészen lényegtelen — dolgok megváltoztatása a legnagyobb viszszaütést, zúgolódást, egész forradalmat idéz vagy idézne elő. Nagy horderejű kérdésekben könnyebben újít a nép, mint kisebb s különösen a szertartások ez vagy amaz ágára vonatkozó apróbb szokásokban. S végül is az a kérdés, hogy jó hatással van-e az egyházi életre ez vagy ama forma? Ha igen: akkor

miért erőszakos kezekkel megtörni azt, ha különben nem *protestáns ellenes*?

Ebből a jól felfogott szempontból vigyázni kell az újításokkal s főként a könnyen nem menő *egyformásításokkal*, mert a mi alkalmas, élesztő és célravezető A-ban, az nehezen bevezethető, sőt esetleg káros B-ben. Ezért nem tartom én helyesnek és feltétlen szükségesnek az ugyanazon kaptára huzott és egyforma szabályokkal körülzárt u. n. belmissziói ténykedéseket is!... Ismerjük el — a mint el is kell ismernünk — hogy minden lelkipásztornak van annyi prudenciája, hogy felismerje hivei lelki szükségleteit, megtudja választani az építésnek a helyi szükségnek megfelelő eszközeit s tudja azokat „alkalmas időben és körülmények“ között használni is. A ki erre nem képes, rossz uton jár, vagy „hanyag szolga“, annak meg kell fogni a kezét, irányítani, sarkalni kell, szelidebb vagy keményebb eszközökkel, a maga helyén és idején! Ez jog, ez kötelesség!.. Ezt tűrni tartozunk!

Épen ezért: a mennyire nem félek a tudományban az okos és tárgyilagos kritikán alapuló haladástól és változott nézetek s formáktól, épen annyira félek a gyakorlati életben. Még kisebb mérvű gyakorlati újításoknál is évtizedek kellene, míg azok népünknek vérébe mennek át, mely e téren mindig ragaszkodik a régihez, a hagyományozhoz.

Csiky Lajos a „Theologiai szaklapban“ elvileg és lényegileg az egységes liturgia szükségességét különben igen helyesen és mélyrehatólag indokolva, egyebek közt ezt is mondja: „Jóformán teljesen idegennek érzem magam hazám egy más vidékén, ha köznap, vasárnap vagy ünnepnap alkalmával bemegyek ott saját egyházam valamelyik templomában tartott istentiszteletre, mert ott az általam megszokott formáktól egészen eltérő, vagy teljesen felforgatott rendű istentiszteleti formákra találok, úgy, hogy folytonosan szomszédaimra kell ügyelnem, hogy alkalmazkodni tudjak az előttem egészen szokatlan ritualis formákhoz“.

(Vége következik.)

A tökéletes béke megvalósítása.

(Egy fejezet Ralph Waldo Trine amerikai írónak „Hármoniában a végtelenséggel“ című új könyvéből.)

— Fordította: *Ravasz Árpád.* —

(Folyt. és vége.)

Az ilyen ember lelkébe sohasem jut el félelem, vagy ehhez hasonló érzés, hangulat; vagy ha eljut is, azonnal legyőzetik s nem befolyásolja az embert kívülről sem. Ő ugyanis ilyen gondolatokat nem vonz magához, mert ő egy tökéletesen más gondolat áramlatban él; ép ezért a félnék, határozatlan és pesszimista emberek gyöngéje, a balsikereket magukban rejtő gondolatai — az ő egész környezetében — semmi hatással sincsenek rá. De a ki negatív, félnék természetű, annak energiáját s az energia fizikai közvetítését meggyöngíti, vagy egészen megbénítja az ilyen természetben keletkező gondolatoknak a befolyása és ezen kívül az ilyen egyéniség összeköttetésbe hozza magamagát ezzel az egész negatív gondolatvilággal a mindenségben. S a mily mértékben ez történik, olyan arányban lesz áldozatává az ily ember az ő környezete gyöngéje, félnék és negatív lelkeinek. A helyett, hogy erősödnék, mindig gyöngébb lesz. Egyszer csak abban az áradatban találja magát, a melyben létezőkre nézve áll a szó: „De a kinek nincs, attól az is elvételik, a mije van.“ Ez is, mint az ellenkező, egy természettörvény egyszerű folyománya, ható megnyilatkozása. A félelemben, hogy elveszitem, a mim van, elrejttem azt az ijedség ferezítékétől terhes zsebkendőmbe: de akkor meg kell fizetnem azt az árat is, a mibe ez a félelem kerül.

Erőtjeljes gondolatok erőt építenek belülről felfelé és erőt vonzanak kívülről; gyöngéje gondolatok gyöngévé tesznek belülről és gyöngeséget vonzanak kívülről. Bátorság erőt szül, félelem gyöngeséget; épen így bátorság sikert szül, félelem eredménytelenséget. Csak az olyan ember lesz az ő körülményei mesterévé, a kinek hite s ennél fogva bátorsága van; csak az olyan képes az ő erejét a világban érezhetővé tenni. De az olyan, a kinek nincs hite s ezért félelem és gond szorongatja s teszi bénává őt, minden véletlen, esetleges esemény áldozatává válik.

Mindenki saját magában hordja az eredő okát annak, a mi őt találja, a mivel szembekerül s mindenkinek kezében van a hatalom, hogy azt meghatározza. Minden, a mit mi a látható, materiális világban észlelünk, az ő eredetét a láthatatlan, a lelki, a gondolatvilágból veszi; ez (a lelki) az okok világa, az (a materiális) a hatások, az eredmények, a működő megnyilatkozások világa; s e két világ szoros összefüggésben, a megfelelő viszonyban van egymással. A mit az ember az ő láthatatlan gondolatvilágában átél, azt szüntelenül valósítgatja meg az ő látható materiális világában. S ha ebben (a materiális világban) valamit változtatni akar, akkor a változtatást először amabban (a lelki világban) kell megkezdnie. Sok ezer férfi és nő, a ki most kétségbe van esve, segítve volna; sok ezer, a ki most beteg és szenvedő, tökéletes egészséghez és duzzadó erőhöz jutna; sok ezer, a ki most szerencsétlen és nyugtalan, békével s örömmel telnék el, ha ennek a nagy igazságnak az ismeretéhez eljutna!

Ezereken élnek körülöttünk a félelem állandó rab-szolgaságában. Ezek lelke, a minek erősnek s erőteljesnek kellene lenni, a valóságban gyöngéje és erőtelen, energiájuk béna, hatásuk semmi. Mindenütt ott trónol a félelem: félelem a szükségtől, az éhségtől, félelem a szabad véleménynyilvánítástól, félelem egyes emberek előítéletétől, félelem saját tulajdonunk elvesztésétől, félelem a betegségtől, félelem a haláltól. A félelem milliók állandó lelkiállapotává szegődött; mindenütt ott van, mindenből előtöppan s befolyásol

minket. De az is bizonyos, hogy állandó szorongásban, állandó gondok s állandó félelem között élni — legyen az a félelem akár a szeretet, akár a pénz, akár a társadalmi állás elvesztése miatt való — épen a leghathatósabb eszköz ez az állapot arra, hogy épen azt veszítsük el, a minek elvesztésétől rettegnünk.

Semmit sem nyerünk a félelem által, de ellenkezőleg, elveszithetünk mindent. Erre azt mondja némelyik ember: „Én tudom, hogy ez igaz, de ha én oly félnék természet vagyok, ha olyan az egyéniségem, mit tehetek róla?!“ Nem tehetisz róla? Épen ezzel, hogy ezt mondd, mutatod meg a fő okát a te félelmednek: az abban áll, hogy magadat nem ismered eléggé. De épen magadat kell megismerned, hogy így erődnek ismeretére juss, mert különben azt nem tudod kellőképen felhasználni. Ne mondd azt, hogy nem tehetisz róla. Ha azt gondold, hogy semmit sem tehetisz, akkor mindenesetre magad fogod megteremteni a valószínűséget arra, hogy valóban semmit sem tehetisz. De ha azt gondold, hogy valamit megtudsz tenni és e gondolat szerint intézed tetteidet, akkor nem csak valószínű, hogy te valóban tudsz tenni, hanem abszolút bizonyos az. Mikor Virgilnek meg kellett jelölnie, hogy melyik párt fog az ő véleménye szerint nyerni, azt mondta: „Ezek nyernek, mert megvannak győződve róla, hogy nyerni fognak.“ Az ilyes lelkiállapot a testnek oly erőt ad, hogy az viszi a pálmát.

Tehát gondold, hogy te tudsz tenni. Tartsd szilárdan ezt a gondolatot, ha eleinte csak akkora is, mint egy vetőmag, ültess be jól a te öntudatodba és tápláld ott, akkor lassanként növekedni fog és minden oldalról erő fog hozzá áramlani. S ez a benned levő lelkierőt, a mely most elszórva és alig észlelhetően működik ott, koncentrálni fogja s aktívá és pozitívá teszi. Ez kívülről magához vonza nemcsak az erőt, hanem más, hasonló természetű lelkek szándékait s elhatározásait is; e más lelkek pedig félelem nélkül valók, erősek és bátrak. Így amaz egész gondolatvilágot magadhoz vonzó és magadat azzal összeköttetésbe hozod. S ha komolyan és hűen cselekszed azt, nemsokára elfog jönni az idő, a melyben minden félelemtől szabad lesz és a helyett, hogy a körülmények rabja s a gyöngeség megtestesülése lennél, erős torony lesz és ura a te körülményeidnek.

Nékünk több hitre van szükségünk a közönséges életben; szükségünk van a végtelen, örök Istenben való hitre, szükségünk van abban az erőben való hitre, a mely jóra munkál és szükségünk van saját magunkban való hitre, hiszen minket az Ur az ő saját képére teremtett. És ha van ilyen hitünk, akkor nem félünk semmitől. Nem, mert tudjuk, hogy a legmagasabb, legnagyobb hatalom vezet minket, épen úgy, mint a hogy vezeti a végtelen térben a napot s a bolygók egész sokaságát, a világrendszert; és e tudat azt a biztos hitet adja nekünk, hogy minden jó értünk van s hogy minden, a mi a világban van, jól van. „A kinek lelke benned van, attól tökéletes békét fogsz nyerni.“

Semmi sincs a világon szilárdabb és biztosabb, mint az Isten. Ha mi megismerjük s elismerjük azt az igazságot, hogy tőlünk függ az, hogy ennek a végtelen hatalomnak minél teljesebb mértékben megnyissuk magunkat és azt bennünk s általunk mi magunk megnyilatkoztassuk, akkor egy mindig gyarapodó erőérzést észlelhetünk magunkban. Mert ilyen módon mi ezzel a hatalommal szövetségben dolgozunk s épen úgy ő is mivelünk. Akkor teljes ismeretére és elismerésére jutunk annak az igazságnak, hogy „azoknak, a kik a jót szeretik, mindenképpen javukra szolgálnak.“ Akkor a félelem és gond, mely előbb uralt minket, hitté változik át s ez a hit, ha helyes és igaz, oly erő, a melynek semmi sem állhat ellent.

A materializmus a természet rendje szerint pesszimizmusra vezet. Hogy is lehetne másképen. De annak a megismerése, hogy úgy bennünk és általunk, valamint minden dologban és minden dolog által egy oly lelki, szellemi erő működik, a mely igazságosan dolgozik s igazságosságra törekszik, ennek a megismerése optimizmushoz vezet. A pesszimizmus gyöngevé tesz, az optimizmus erőssé. A ki az ő centrumát az Istenben megtalálta, az nemcsak hogy kiáll minden vihart, hanem az ő hite és erejének tudata folytán, a mely benne működik, oly helyzetben van, hogy a viharban is nyugodt és vidám tud lenni, mint a napsugárban; mert ő előre tudja, hogy mi lesz a vége. Ő tudja és érti az igazságot, a mely ez intében van: „Légy csendes szíveddel a te uraddal szemben és várakozzál rá, ő meg fogja adni neked, a mit a te szíved kíván“ (Zsoltárok 37. 7. és 4.). Minden megadatik, egész egyszerűen megadatik annak, a ki kész is elfogadni. Lehet-e ennél világosabb dolog?

Minél bensőbban egyesülünk mi működésünkben, cselekedetünkben, hatásunkban a legmagasabb hatalommal, annál kevésbé szorulunk arra, hogy az eredmény fölött töprengjünk. Ha ennek az igazságnak az ismeretében élünk, az békét, még pedig tökéletes, gazdag, maradandó békét hoz reánk; oly békét, mely az egész jelent eltölti s a mely biztosítékot nyújt nekünk arra, hogy erősek leszünk, a mig csak élünk.

Indokolás.

(Folytatás.)

2. Részletesen.

Az 1. §. azokkal a vezérelvekkel számol be, a melyekből a további rendelkezések és alakítások folynak. Ez, valamint a 2. §. is, mely a Rendtartás kötelező erejéről szól, se magyarázatra, se megokolásra nem szorul.

Az első fejezet „Rendes istenitisztelek“ gyűjtő név alatt a vasárnapi és ünnepi, továbbá a hétköznapi istenitisztelei rendtartást foglalja magában s egy általános határozatból (3. §.) és két czimből áll. Indokolása felesleges. Az általános határozat megszabja a rendes istenitisztelek helyét és idejét. Rendelkezései világosak és másként alig szólhatnak. Vasárnapnak és ünnepnek két istenitisztelel nélkül elmulni nem szabad; a hétköznapi istenitiszteletre nézve pedig a sokféle helyi szokás és kényszerűség között közép-mértékül az fogadandó el, hogy legalább a reggeli istenitisztelel tartassék meg mindenütt.

Az első fejezet első czime a vasárnapi és ünnepi istenitiszteletekről szól. Első rendelkezése (4. §.) azt szabja meg, hogy mikor tartandók ily istenitisztelek? Fölvételét kény- és czélszerűségi okok teszik érthetővé. Kényszerűsége mellett érvelni nem kell; czélszerűsége pedig abban van, hogy lelkészeink erre a §-ra támaszkodva oltalmazhatják meg magukat némely illetéktelen és tájékozatlan követelődzések ellen. S aztán így, ha mindjárt közvetve is, módjában lesz a zsinatnak ünnepeink megállapítása is.

A vasárnapi és ünnepi istenitisztelek rendjéről szóló 5. §. már nemcsak bővebb indokolásra, hanem magyarázatra is szorul. Gyökeres újítás ebben sincsen, de szerkezete mégis olyan, hogy a mostanival szemben újnak is mondható. Új benne mindjárt a rendelkezésre álló elemek (ének, imádság, igehirdetés) hármas és kettős beosztása, illetőleg csoportosítása a lélektani és eszthetikai törvények uralma alatt. Ezeket ott, a hol ünnepegyességről, fenségéről van szó, nem nélkülözhetjük. Az istenitisztelel a legünnepegyesebb, legfenségesebb emberi cselekmény. Hármassága részint lélektani, természeti, üdvtörténeti (chronologiai); dogmatikai törvényeken, részint azon a spe-

cifikus prot. elven alapszik, hogy a keresztyén istenitisztelel közép- és csúcspontja az Isten igéje. Az előbbi elvek mind ennek az utóbbinak szolgálatába vannak állítva; vannak és közreműködnek azért, hogy Isten igéjének méltósága, mindenekfelett való tekintélye és uralma annál nagyszerűbben kimagasodjék. Ezért a hármasság, mely a 14 mozzanattól álló istenitisztelel cselekményt, mint egyfolytában végbemenő eseményt a tervezetben szemelláthatóan, de magában a cselekvés lefolyásában is szemelláthatóan három csoportra osztja. Az 1—3. számok középpontja az úrasztala, a 4—10. számoké a szószerk, a 11—13-é ismét az úrasztala. Ebben a hármasságban természeti törvény az, hogy minden cselekvésnek, minden eseménynek három mozzanata van: kezdet, folyamat, vég, meg kell lenni e háromnak az istenitisztelel cselekvésben is; lélektani törvény az, hogy az élet küzdelmei közt szétszóródott léleknek előkészületre, magábaszállásra, önbizalomra van szüksége, hogy Istenével társalkodjék, akarata és törvénye fölül kérdezősködjék és ha ezt megnyerte: megnyugtatta, megbátorította tér vissza a tettek mezejére, hogy a megnyert és megértett isteni akarat szerint cselekedjék; üdvtörténeti és egyúttal dogmatikai törvény benne az, hogy az ember a bűnösség állapotából Istennek kegyelme, az Ő jótékony intézményei által juthat el a megigazulás, az üdv állapotába. Ime, ezért a hármasság és annak jellegzetesebb kidomborítása, mint mostani istenitisztelelünkben, mely ily természetes, sőt szükségképeni hármasságnak nagyon fogyatékos, egységnek, egésznek pedig nagyon alakatlan.

Nem tagadjuk, némi drámai szempont és szimbolizmus is vezetett a hármasság felállításában. Az istenitisztelel is cselekvés s mint ilyen, a mozgást, a jelenetek csoportosítását, a színhely változatosságát nem nélkülözheti, mert különben egyhangúságba vész. A szimbolizmus pedig azért nélkülözhetetlen, mert szavakkal sokat, mindent kifejezni vagy nem lehet, vagy hosszadalmasságra, laposságra, unalomra vezet. Drámaiasság és szimbolizmus nélkülözhetetlen tényezői az istenitisztelelnek. Csakhogy az előbbit mi nem vihetjük odáig, mint a római katolikusok, hogy t. i. az istenitisztelel szent drámává legyen; sem odáig, mint a görög katolikusok, hogy szimbolumok halmazává legyen; de annyit mégis csak alkalmaznunk kell belőlök, amennyit a dolog lényege parancsol és a mennyi sarkalatos elveinkkel ellentétben nem áll. Ezért osztottuk fel az egyébként egységes cselekvést a jelzett három csoportra, vagy drámai nyelven szólva, három felvonásra, ami által, a nélkül, hogy visszaesnénk, nagyot lépünk abban az irányban, hogy istenitisztelelünk jobban hasonlítson a többi protestáns, közelebbre a többi református egyházak istenitiszteleleihez, mint a melyek lényegileg szintén erre a hármasságra vihető vissza. Mi is háromság hívők és háromságimádók vagyunk; illő tehát, hogy az imádság módjának szerkezete, liturgiánk, ennek a ténynek intézményes kifejezője és hirdetője legyen. Ahhoz, hogy a javaslat szerinti istenitisztelel bevezető része a benne uralkodó elemek segítségével inkább az Atyára, — a kösepső része az evangéliom hirdetése által inkább a Fiúra, — végső része pedig megáldási és megszentelési cselekményeinél fogva inkább a Szenlélekre emlékeztesse a hívőket, nem kell merész képzelődés. Ahhoz sem, hogy ez a liturgia folyvást élő szimboluma annak a hittani igazságnak, hogy a bűnös állapotból a Jézus Krisztusban vetett hit által juthatunk a kegyelem állapotába. Ahhoz sem, hogy a Krisztus hármas tisztére emlékeztessen és ahhoz sem, hogy a rel. lelkész hivatása is a prófétai, papi és pásztori tisztet egyesíti magában. Az istenitisztelel kezdetén a lelkész, mint jó pásztor, a nyájával készül hozzá az isten imádsághoz; közepén, mint próféta s apostól szólja népének az Isten beszédét és a végén, mint pap, Isten

nevében áldja meg gyülekezetét. Ezekben van magyarázata annak is, hogy a liturgusz cselekménye az úrasztalánál kezdődik, a szószéken folytatódik és ismét az úrasztalánál végződik. Ez által a lelkész istenitiszteleti munkája önként oszlik fel két részre: úrasztali és szószéki szolgálatra; az úrasztalánál végzi a szolgálat kötött elemeit, szoros értelemben vett liturgiát, a szószéken a szabad elemeket. Amott úgy áll a gyülekezet előtt, mint egyetemes lelkész, mint az egész anyaszentegyház képviselője; emitt, mint a saját gyülekezetének lelki atyja, szellemi vezére. Ebben egy oly specifikus ref. tan talál kifejezésre, mely a ref. lelkészi állás jellegét minden más prot. felfogástól elválasztja, megkülönbözteti.

De, tovább menve, új még ebben a szerkezetben a kettősség elvének, másként a párhuzamosságnak következetes alkalmazása is, oly értelemben, hogy lelkész és gyülekezet egymást felváltva cselekszik az istenitiszteletben, aminthogy a gyülekezeti istenitisztelet épen e kettőnek, a lelkésznek és a gyülekezetnek együttes cselekményéből kerekedik ki egy egész-szű s egyiket a másik rövására működtetni, vagy egyiknek működését húzamosná, a másikat rövidé tenni, egyiket a másikkal szemben a szenvedőlegességre szorítani, monotoniára, unalomra vezet. Ez a párhuzamos cselekvés nyilatkozik még abban is, hogy a liturgusz cselekvésének főbb mozzanatait nyomon követi elváthatatlan társának, a gyülekezetnek éneke, mintegy azt szimbolizálva, hogy a gyülekezet egészen magáévá tette a megelőző mozzanatot s most ezt énekében, mint zengő ámenben nyilatkoztatja ki. Né-pünk igen szereti a szép éneket, de kevés helyen tud szépen énekelni, nyújtja, csavargatja az éneket, egyebek között azért is, mert a minimumra leszállított éneklésért annak tartóssága által akar kárpótlást szerezni; így, ha az éneklési alkalmakat szaporítjuk, igyekezni fog a nép azokat kihasználni, elevebb, lelkesebb lesz az éneklése és multhatatlanul leszokik az istenitisztelet nagy botránnyáról, a diktálásról.

S most lássuk a részleteket!

(Folyt. köv.)

Kollégiumaink Értesítői.

IV A sepsiszentgyörgyi.

Érkezett jul. 19-én. Egyszerű, izléses formában, 14 nyomtatott iv; ebből közel 4 ivet a tanári székfoglalók töltenek ki. I—XVI. rovat.

I. Évet megnyitó beszéd, Péter Mózes igazgatótól. Új tanártársait üdvözli s jelzi nekik az intézet kettős hivatását; egyik: itt a határon a magyarság erősítése; másik: a szív és jellem nemesítése alapján műveltséget terjeszteni. Üdvözli az ifjúságot: hivatásuk az eszményiség szolgálatába állani, testi, értelmi, erkölcsi tekintetben s szeretetben nemesbedniök.

II. Tanári székfoglalók.

Glass Ferencz Schiller-ről értekezik, mint a világirodalom kimagasló alakjáról, a kinek szelleme az egész művelt világon hódított; a ki eszményeket törekedvén megvalósítani, népe ifjúságának bálványá. Költészetének jellemző tökélyeit balladás elbeszéléseiben (A buvár, A kesztyű, A kezesség, Ibykus darvai, A vashámor és Polykrates gyűrűje) és páratlan kantatájában (Ének a harangról) fejtegeti, bő idézetekkel Dóczy Lajos fordításai szerint. Vezérgondolata, hogy Schiller költészete kiválóan alkalmas nemzeti művelődésünk termékenyítésére is.

Molnár Lőrincz székfoglalója „A vallás lélektani eredetéről, lényegéről és egységéről; a vallásalakok osztályozásának kérdéséről” szól, oly méretekben és alapossággal, hogy kivonatos ismertetését térszűke miatt meg sem kísérelhetem. Akadémiai katedra szín-

vonalan álló fejtegetései az anthropologia s az összehasonlító nyelvtudomány tárgyköreivel is behatólag érintkeznek. Kár, hogy nem törekedett népszerűbb előadásra, hogy laikusok, s a tanítványai is jobban élvezhessék.

III. Kőrösi Csoma Sándor emlékéét ünnepelték meg 1904. decz. 18-án, s az ifjúság önképzőköre is ezt az ünnepelt nevét vevé föl. Zayzon Ferencz tanár olvasott ünnepi beszédet a hősről, a ki önfeláldozó hazaszeretében az akaraterőnek és kitartásnak bámulatos példája. Élénk képzelettel, hévvel, lendületesen rajzolja — czélzatosan — a gyermekifjunak (keves adatból ismert) tanulói pályáját; utazását, tanulmányait, küzdelmeit s az eredményeket aztán, jól áttekinthető rövid foglatban ismerteti. A beszédnek valóban jellessége a nevelői tapintattal megalkotott befejező rész, a tanulságoknak ügyes egybeállítása. „Kőrösi példáját maga egészében követni mi nem tudjuk... De tudunk hasonlók lenni hozzá a mi kicsiny körünkben, a mi hivatásunkban, kötelességeink teljesítésében. Mindenki lehet Kőrösi a maga körében...” „...példája azoknak is hangosan szól, kik...küzdnek, de csak a jutalmat, a babért, az elismerést tekintik fáradságuk végcéljének... a nagy czélokért folytatott küzdelem utja nem a népszerűség, haszon vagy élvezet...mezején, hanem legtöbbször a kö-zönynek... Saharáján...gáncok és előítéletek Himalayáján vezet keresztül” stb. végig kellene idéznem.

IV. Kormányzat. Elüljáróság: öt gondnok s a tiz rendes tanár. Tanári kar tizenhét taggal s a bejáró hitoktatók. A tantárgyakon való osztózás rovatai odaadásról, egyszerűségről, a tanítás-nevelés követelő érdekei előtt való feltétlen meghajlásról tanuskodnak. Nehány osztályban a tanári munka felosztása mintaszerűnek mondható.

V. A tanítás anyaga nem egészen egyöntetűen, de mindenütt világosan, határozottan van kimutatva. A vallástanítás a III. osztályban, kényszerűségről, eltér a tantervtől, de a IV. o.-ban helyrehozzák az eltérést. A német nyelv tanítása nagyon helyes uton látszik haladni. De a magyar írásbeli feladatok közlését sehol sem találom; kár pedig kifelejtetni; hisz ennek az Értesítőnek arányai nagyon is megbírják.

VI. Az évfáráó vizsgálatokat itt is (mint még egy kollégiumunkban), az alsó osztályokkal már június 6—9. napjain megtartották. Igaz, hogy az év más-képen nem igen csonkult meg; de törvény szerint „az évi szorgalomidő tiz hónap” s még a falusi népiskolában sem engedtetik meg június 15-ike előtt az év befejezése. A felső osztályokkal 21—23-án, az érettségvizsgálattal 28-án végeztek.

VII. A tanulók névsora és érdemjegyei. Nem nagyon búsitó rovat. Mindössze 41 tanulónak van a 278 között elégtelen bizonyítványa s közülök feltétlenül ismétlésre utasítva csak 12. Az összes elégtelenek %-a 15-ön alul van: a lehető legkedvezőbb arány; így volt a múlt évben is. Jóformán csak az I. III. és V. osztályban, a melyekben egy-egy idegen nyelv tanítása kezdődik, vannak számlálható számmal bukott tanulók.

VIII. Az ifjúsági egyesületekről a titkári jelentéseket teljes szövegökben közli az Értesítő. Lehet, hogy helyes szokás lesz, nem vitatom. Egyik jelentés a Kőrösi Csoma Sándor-önképzőkorról szól. Rendes tagjai a két felső, rendkívüliek a VI—V. osztályok tanulói. Gyűléseiken főleg irodalmi tárgy tanulmányokkal s bírálással foglalkoztak. Nyolcz rendbeli pályázataik közül a lírai meg epikai verseket kívánók sikertelenek; a többiek javarészt Pap Endre VIII. o. t. nyerte meg. Az ifjúsági gyorsírókörnek 17 rendes (levelező gyorsírásban jártas) tagja volt. Szaklapot járattak, szakdolgozatokat olvastak föl; kitűzött jutalmakra „szorgalmi dolgozatokat” készítettek; versenyrészeket rendeztek.

IX. Iskolai ünnepélyek voltak: az évmegnyitás, tanári székioglalókkal; október 6.; október 31.; Kőrösi Csoma S. emlékünnepe (1904. decz. 18 án); ifjúsági estély (1905. február 4.); az önképzőkör márcz 15-iki ünnepe; az önképzőkör Csokonai-emlékünnepe (máj. 14.); a kör évváró ünnepe; végül a gyorsírókör évváró gyűlése is az ünnepélyek közt kért helyet. Az utóbbit nem számítva, mindegyiknek „sorrendjében” értékes ének- és zeneszámok voltak, többnyire az ének- s a zenekar, egyszer pedig „férfikar” szerepeltetésével.

X. Osztályonkint, egyénenkint felsoroltatnak a jutalmazott, pályadíjazott (esetleg dicsérettel kitüntetett) tanulók; számuk 118-ra megy; ösztöndíjakban (igen jelentékenyekben is) összesen 20 tanuló részesült.

XI. Tornaversenyek. Tudjuk, hogy az idei országos tornaversenyen a győzelmi főjelvényt, a selyemzászlót, 121 iskola közt ennek az iskolának a csapatja, élén Petrás György tornatanárral, nyerte el s emellett 21 ezüst érmet, 12 bronz érmet és 6 oklevelet hoztak haza. E diadal nyeresének, otthoni fogadtatásuknak, ünnepeztetésüknek apróbb részleteit is méltán állandósítják meg az emlékezetben az Értesítő 150—162. lapjai. Követi ezt az intézeti tornaverseny és eredményei följegyzése.

XII. Molnár Lőrincz vallástanárnak évet megnyitó és bezáró hangulatos imái után következik az igazgató évváró beszéde. Ebből, már érintett vagy alább érintendő adatokon fölül, megjegyezni valók: Benke István tanár nyugalomba lépése. Kőrösi Csoma Sándornak szülőfalujában emelendő emlékére az ünnepély bevétele és gyűjtés eredménye 322 K. — Adományok és jótévköri sorában: Maszák Hugóné, atyjának, Barabás Miklósnak a festőművésznek hagyatékából egy értékes csiga- és kagylógyűjteményt adott; tornaverseny költségeire, diszszászlóra, jutalmazásokra különböző összegeket többen adtak, adományoztak, felülfizettek.

XIII. Érettségvizsgálat. A magyar írásbeli feladatok választéka tapintatról tanuskodik; mégis az ifjak egytől-egyig a tornaverseny ígését („Küzdj és bizva bízzál”) választották. 24 ifju közül jelesen és jól érett 10, javításra utasítva 2. Legtöbben (haton) katonai, négyen papi pályára készülnek.

XIV. Könyvtárak és szertárak gyarapodását részletesen kimutatják. A statisztikai iv adatai szerint azokra 2097 K-t költöttek.

XV. Statisztikai adatok. 278 tanuló közül magyar 268, csak magyarul beszél 264, református 195. Helybeli és megyebeli 74+181. Tisztviselők és más értelmiségi szülők fia 102. Szabályosnál magasabb életkoruak száma 51. Könnyű betegségek száma (277) nem nagy; az internátusban szeptemberben és áprilisban alig, május—júniusban épen nem volt betegség; legtöbb (42) novemberben; összesen 134 eset közül 116 hurutos. Nem nézték „járványosnak” az 5 kanyaró esetet. A hivatalos statisztikai iv összes adatait tévesztesztető rovatban formában közlik; ez így szükségtelen. Az internátus-konviktusban 209 tanuló volt; konviktusi kedvezményt 85 tanuló 5472 korona értékben élvezett. Tandíjkedvezmény 2506 K. Legátusok jövedelme 923, magántanítóké 1420 K. Külső (1100 K), belső (200 K), családi (1620 K) ösztöndíjak s jutalmak (1245 K) hozzáadásával a jótétemények főösszegét 14,482 K-ban mutatják ki. A konviktusi alap 69,345 K tőkéje 98 K-val növekedett. Konviktusi számadás bevételi összege 50,308 K; pénztári maradáka 628 K.

XVI. A jövő év megnyitása szept. 5-én lesz; előbb 4-én a nagy alapító, gróf Mikó Imre születésének századik évfordulóját ünneplik meg emléktábla leleplezéssel is Zabolán. A konviktusi teljes díj jövőre 180 K lesz (eddig 156 K volt. Aldott Székelyföld és székely takarékoság!); ezért azonban az ed-

digi háromszori étkezésen felül a fiuk délelőtt villásreggelit is fognak kapni (derék intézkedés), mert a rendes tantárgyak tanítását mind délelőttre szándékoznak 7—12 óráig beosztani (ez már nem lesz helyes, fontolják meg jobban). Szünetidők alatt az internátusban senki sem maradhat; ez, itt a viszonyoknak teljesen megfelelő intézkedés.

*

A duzzadó ifju erővel az első sorába került kollégiumon a gondviselők és munkások erős akarata és kitartása s istennek áldása látszik.

V. A szászvárosi.

Alulirt Biráló az eddigi ismertetéseiben felállítván a mérlegét, igazságosan törekedett rakni minőségük szerint a tényeket a jobb vagy a bal serpenyőre. Itt is törekszik. Nem ő lesz az oka, ha itt a bal serpenyőre is nagyon súlyos tények fognak esni. Esnek azért a jobb felőltre is. Pl. mindjárt ez.

I. „Az *individuum* *ethikai jelentőségéről*” értekezik, tanít, szónokol, tanári székioglalójában Máyer János tanár. A tapasztalt, hivatását érző, s új helyzetéhez tapintatosan alkalmazkodó — első sorban németnyelvi — tanár, mintegy a német géniuszra jellemzőleg, *bölcséleti* témát választott; de azt biztos tudatossággal intézete *gyakorlati szempontjaiból* tárgyalja. Tárgyalásának vezéreszméje és tanulsága: „Az *individuum* a nemi, faji tulajdonságoknak mindig csak egyetlen és egyszeri sajátos kifejezője. A maga nemében hát egyetlen a világon;... újdonságképen áll, originális.” De „az *individuum* nem magáért van;... az *individuum* az a köz egymásért létezik”; tehát „az *individuumot* a közért kell nevelni, ... s így *nekiünk a magyar nemzeti szellemet ápolniunk*...” „Az a világnak legelső népe (idézi), a melynek legjobb iskolái vannak. Nemcsak azt jelenti ez, hogy hát ilyen vagy amolyan *individuumok* nagyságokat képezzünk, hanem hogy azokat a *köznek szolgálatára, ápolására* készítsük elő.” Továbbmenő igazságai is vannak Mayernek. Idézőjelbe teszi, ámbár nem mondja kitől idéz, s úgy tesz, mintha szemlélet alapján oktatna: „Tüzet támasztani egy gyujtóval is könnyű; az elharapódzó tüzzel szemben tehetetlenek vagyunk. Mégis gyakran játszunk a tüzzel, igazgatjuk a szenvedelmeket, élesítjük az indulatokat s bennünk és körülöttünk tömördek gyujtóanyag halmozódik fel, a melynek hatását kiszámítani képesek nem vagyunk... Erziehet den Menschen — mondja Goethe — .. haltet in zarterter Jugend ihn *gleich frei von aller Sklaverei, wie von aller Gesetzelosigkeit*”. Máyer beszéde feljogosít, hogy tőle cselekvést, hatást is reméljünk a Kun-kollégium óhajtott fejlődésében.

II. Az iskola elüljárósága négy gondnok, s a 11 rendes tanár. Tanárkar 20 egyén; a 11 rendes tanár mellett 6 helyettes tanár. Az egymásra utalt szaktárgyaknak osztályonkint egy-egy kézbe való csoportosítására csak mérsékelt igyekezetet fordítottak.

III. A bevégzett tananyag. A latin nyelvet a két első osztályban a *tantervnek többé már nem megfelelő könyv* használatával tanítják. Hihetőleg valamely, saját remniscentiáira utalt helyettes tanár jóhiszemű önigazgató igyekezetének köszönhető. — A magyar írásbeli dolgozatok témái körültekintő, s részint a tanítás anyagához, részint az erkölcsi nevelés érdekeihez alkalmazkodó tanári gondosságról tanuskodnak. — Francia nyelvet, mint kezdők, tizen, mint haladók, hárman tanultak, úgy látszik, több gondot fordítva a grammatikára, mint a gyakorlásra. — Szabadkézi rajzban, viz- és olajfestészetben az I—VII. osztályokból 35-en gyakorolták magukat. — Gyorsírást Tankó Bélától 12 kezdő, három haladó tanult. — Műéneket és zenét (Szászvároson igen szépen virágzó művészeti ág) Kürthy Sándor vezetése mellett énekkarban 64-en,

zenekarban 16-on gyakoroltak. A zenekarban szükség szerint tanárok is közreműködtek. (Elismerésre méltó, nevelési szempontból is értékes jelenség.) Vivő lezárókéket vettek 10-en.

IV. Könyvtárak és szertárak gyarapodása lépést tartott a követelményekkel; kimutatása részletező és pontos. A kollégiumi könyvtárt a Múzeumok és Könyvtárak országos felügyelete alá vették be. (A Tankó Béla érdeme lesz.)

V. Az év történetéből. Egyházunk európai nevű nagy fiának, *gr. Kuun Gézának*, a tiszteletbeli főgondnoknak, s előbb még *gr. Kuun István* főgondnoknak halálával, nagy árvaságra maradt a kollégium. *Balogh Józsefnek* főgondnokká, *Sándor János* nyugalmazott tanárnak algonokká választásával lett a gondnoki kar teljessé megint. — „A tanárok közéleti és társadalmi munkássága“ eléggé élénk. Többen munkatársai a helyi lapnak, a melynek „tulajdonos főszerkesztője“ a kollégium igazgatótanára. (Politikai lap, s ha jól hallottuk, kaucziójául is kollégiumi értékpapírok vannak letéve; a mi azonban, igénytelen véleményünk szerint, nem volt volna megengedhető.) — A tanév tartamát 3 héttel megrövidítette a vörheny járvány miatt szept. 27-én kezdődött kényszer-szünet. Ezt, más szüneteknek a megrövidítésével, helyreépítőlni nem törekedtek; a más időközi szünetek ugyanis „a rendesek voltak“. Szászvároson azonban „a rendes szünetek“ is néha (az oláh ünnepek utánig kinyújtván) hosszabbak szoktak lenni, mint másutt; s így pontosabb adatok híján, azt mondhatjuk, hogy: ez az iskolai év tetemes rövidecséget szenvedett. S ha talán ez már tavaly is, máskor is megtörtént: itt van az egyik főforrása a bajoknak az „Ifjuság magaviselete“ és „tanulmányi állapota“ körül, a melyekről az igazgató, tovább menve, oly élénken panaszkodik. Ha a tanulásra, rendes munkára szabott időt itt is, ott is lesleni engedjük, és sehol be nem foltozzuk: bizony, magaviseleti, erkölcsi czondorlás is lesz abból. S ha attól, a kit nem tanítottunk és nem gyakoroltunk annyi órán, napon és héten át, mint kellett volna, mégis arnyit és oly szigoruan követelünk (pedig követelnünk *kell*), mint más, munkásabb intézetben: hát akkor lesz töméntelen bukás, lesz keserű átkozódás, lesz vakmerő elszántság, mely betör az igazgatói irodába is, kiségitő titkokat kutatni; önvédelemből (ha ugyan nem a rossz példák nyomán is) kifejlődik, mint a „*munkátlanság*“ egyik virága, a czimborálás, a „*hamisan értelmezett kollégiálitás*“. De ne többet erről. — Az ifjuság egészségi állapota kielégítő volt (a rovatos kimutatás szerint, mondhatnók, kedvező). Junius 2-án, Kún Kocsárd gr. emlékezetére, *szünetelt* az iskola. (Olcsó fajta kegyelet.) Volt az évben egy szépen sikerült hangversenyük. Az évvárás jun. 25-én. — Az önképzőkörben V—VIII. o. tanulók munkálkodtak: 30 szavalt, 15 prózai dolgozat volt. Megünnepelték márczius 15-ét, s az évvárás keretében Csokonai emlékezetét. Három munkás tagot jutalmaztak. — Ösztöndíjat 38 tanuló élvezett 3275 K-t. Jutalom és pályadíjak voltak minden rendes és rendkívüli tárgyra kitűzve; ily czímen 68-an nyertek 575 K-t, 54-en pedig könyvjutalmakat 420 K értékben. Ösztöndíjak, jutalmak, közvetlen és közvetett segélyek (konviktus 5150 K, tandíjelengedés 3546 K) főösszege (az elemi iskolára 1455 K-t számítva) az egész kollégiumi ifjuság javára 16,349 K. — Új alapítványok: *gr. Kuun Géza* (4000 K), *gr. Kún Kocsárd* (2500 K) és *Vékony Ferencz* dési gondnok (1000 K) nevével jegyezve, soroltatnak fel. — Új iskolaépületük 170,000 K állami segély nyerésével 1907. szept. 1-ére, remélik, készen lesz; a mostani épület az internátus céljaira marad. — Elemi iskolájuk megszüntetésére (illetőleg államosítására) is gondolnak. *Gimnáziumuknak, mondja az igazgató, előkészítő iskolára szüksége nincsen.* (Hallottunk mi azonban, tekintélyes helyről, épen ellenkező, ko-

moly véleményét is.) — Az országos tornaverseny iránt, ugy látszik, nem érdeklődtek. A házi tornaversenyéről is csak immel-ámmal szól a krónika.

VI. Tanuló ifjuság névsora és érdemsorozata. *Gyászos rovat.* A kezdő tanulók az I. és II. osztályokban kiméletben részesültek s csak egy negyed-részők (25%) bukott meg; de már a III. osztálynak majdnem teljes fele (49%), a IV—V. osztálynak közel egy-egy harmadrésze, a VI-ból 29%, a VII-ben 45%, a VIII-ban is 25%, az egész ifjuságnak közel teljes egyharmad része (106 tanuló!) kapott általános elégtelen bizonyítványt. A statisztikai kimutatás mellőzi (más Értesítők közölni szokták) az eredményeknek tárgyakint való összeállítását s így bajos dolog kifogástalan magyarázatát találnunk a gyászos állapotnak. Egy azonban bizonyos: nem a tanítás nyelvében való járatlanság, nem az idegen ajkuság a tömeges bukások magyarázata; a VII. osztályban csak 1 román fiu bukott, 9 pedig magyar. (Hét évi nevelésök szomorú eredménye, hogy mint munkátlan czimborák indulnak züllésnek.) Am a tanárok sem lehetnek egyénenkint felelősek a rendellenes eredményekért. Sőt a tanárok közt valóban több olyan egyén van, a kiknek tudása, belátása, lelkesedése, kedvező körülmények közt, egy egész testület munkásságának helyes irányát biztosíthatja. Maga ez az Értesítő is nem egy tanubizonyoságot tesz mellettök. Hanem az kiérezhető, hogy közönyös és lelketlen a vezetés, az adminisztráció. Nincs magasra vívó szenvedelme, vagy ha van, az másfelé vív. Tennék csak a szászvárosi adminisztráció helyébe néhány évre pl. a sepsiszentgyörgyit és akkor a Kún-kollégium mindjárt nem fogna oly végtelenül messze maradni a Mikó-kollégium mögött, mint áll most.

VII. Statisztikai adatok. 327 tanuló között magyar volt 244 (román 71); református 135 (róm. kath. 68); helybeli és megyebeli együtt 215; tisztviselők, értelmiségiek fia 146. — Az összes tanulók közt a szabályosan maximális életkornál egy, sőt két évvel idősebb volt 83 tanuló. Hogy ennek a körülménynek az ottani tanulmányi és erkölcsi állapotokra jó-e a befolyása vagy rossz, azt az Értesítőnek sem túltakarékos adataiból, sem hátul. ok nélkül nem tudjuk levélnyi tiszta papirosáról leolvasni nem tudjuk. Föl kell mégis tennünk, hogy tapasztalhatták már valamilyes befolyását s az vagy jó, vagy rossz. Ha jó a befolyása, akkor hogy lehetnek olyan nagyon rosszak az eredmények? Ha pedig rossz a befolyása, akkor minek vesznek föl túlkoros tanulókat, holott nem kötelesek vele? Feleljen meg e kérdésekre az, a ki az intézet állapotaiért első sorban felelős.

VIII. Érettségvizsgálat. A VIII. osztálynak 19 tanulója közül 14-et vittek érettségire; ezek közül teljesen éretten 1, jól 3; javításra utasítva 2. — Jogász lesz 4, tanár és orvos 2—2.

IX. Az új isk. év megnyitása szept. 4-én. Evi konviktusdíj 200 K. A jövő évre 34 tanulókat vettek fel egy és kétnegyedes díjkezdvezményre.

X. (illetőleg B.) A négy osztályú elemi iskola tanítói, végzett tananyaga, segélyezései, névsorai. — Összes népessége 132; köztök 52 református, 51 oláh. Bukott 17%. — Tulkorosak száma már az elemiben nagy.

Az igazságos mérleg azt mutatja, hogy itt segíteni kell a bajokon, gyorsan és gyökeresen. Ez a kollégium is egy individuum („a maga nemében hát egyetlen... originális“); de ez az individuum sem magáért van, hanem a köznek az érdekében s elvégre jobbra kell formálni.

Biráló.

TANÜGY.

Iskolai értesítés.

A *Székelyudvarhelyi* ev. ref. kollégiumban a beiratások szeptember 1—3. napjain történnek meg, 4-én délelőtt 10 órakor lesz a tanév ünnepélyes megnyitása.

A tandíj félévenként 18 korona; a lakásdíj az internátusban egy félévre nagy ágyért 16, kis (alsó) ágyért 12 korona, mely díjak előre fizetendők. Ezekon felül a beiratáskor kivétel nélkül minden tanuló 4 kor. felvételi és 6 kor. országos nyugdíjilletéket tartozik fizetni.

A konviktusi (tápitézeti) teljes díj egész évre 180 korona, vannak kedvezményes helyek is: 136, 92 és 48 kor. fizetéssel. Felszerelési díj 4 kor. Agyneműről, ágyterítőről és mosatásról a szülők tartoznak gondoskodni a szükséges ruházaton felül. Az ellátási díjak négy egyenlő részletben: a beiratáskor, november 1-én, februárius 1-én és a husvét utáni szorgalomidő 1-ső napján fizetendők.

A kedvezményes helyekért folyamodók kérvényei mellé a következő okmányok csatolandók: a) iskolai bizonyítvány vagy (régii tanítványoknál) a kis értesítő, b) szegénységi bizonyítvány, c) családi értesítő, d) községi hitelesített adókönyvi kivonat.

Az internátusba, illetőleg a konviktusba való felvételért a folyamodványokat *augusztus hó 15-ikéig* Szabó András konviktusi elnökhöz be kell küldeni.

A tan- vagy lakásdíj elengedéseért vagy mérsékléséért külön kérelem nyújtandó be a beiratkozásokor.

Székelyudvarhely, 1905. július 30. *Az igazgatóság.*

Értesítés.

A sárospataki ev. ref. főiskola jogakadémiáján a jövő 1905—6. tanévre a beiratkozások szeptember hó 1—8-ik napjain tartatnak meg; az előadásokra való jelentkezés határideje szeptember hó 8. és 9. napja; az előadások szeptember 11-én kezdődnek. Az alapvizsgálatok szeptember hó 5—10-ig fognak megtartatni, a szabályszerűen felszerelt vizsgálati kérvények szept. hó 1-éig a jogakadémia dékáni hivatalához küldendők be. Beigatási díj czimen az első ízben felvett joghallgatók 8 koronát; tandíjban prot. vallású (jótéteményes) ifjak az I. félévben 38, a II-ikban 26; más vallásuak az I. félévre 48, a II-ikra 38 koronát fizetnek. Szegényebb sorsu, szorgalmas, jóelömenetelű ifjak tandíjmentességben, szorgalmi és ösztöndíjakban, tápitézeti s főiskolánk körében nagy számban fennálló egyéb jótéteményben részesítettnek. A főiskola 1905. szept. elsejétől joghallgatók részére a saját tulajdonát képező és szomszédságában fekvő u. n. Bükky-féle ház I. emeleti helyiségeiben; akadémiai és gimnáziumi növendékek részére az u. n. Vay-kastélyban internátust rendez be. A szobák a ruha-, könyvszekrény és divány kivételével vasbutorokkal lesznek felszerelve. Egy-egy szobában 2, esetleg 3 ifju helyeztetik el a szobák nagysága s a főiskolai orvos véleménye szerint. A felügyeletet a tanári kar fogja teljesíteni a maga bizalmiférfiai által, a kiszolgálatot arra rendelt alkalmas és benlakó szolgáló végzi. A reggelit és oszonnát a benlakásban, az ebédet és vacsorát — egyelőre — egy közel eső épületben kapják a benlakók, megfelelő felügyelet alatt. A teljes ellátás évi díja 500 kor. Ezért butorozott lakáson, fűtésen, világításra s kiszolgálásra kívül kapnak reggelire és oszonnára kávé vagy tejet és zsemlyét vagy kalácsot; ebédre huslevest, húst szószsal és körözve, főzelékféléket feltéttel vagy ehelyett tésztaételet és kenyeret. Vacsorára főzelékféléket vagy tésztát és pecsenyét körözve és kenyeret. A házrendet a tanári kar állapítja meg. A benlakók különben — épügy, mint a főiskola minden más növendéke — az általános iskolai és fegyelmi törvények alatt állanak. Bővebb tudósítással készségesen szolgál a főiskolai igazgatóság s ez fogadja el a jelentkezőket is és pedig aug. 15-ig. Ha a joghallgatók kellő számban jelentkeznek, a Bükky-házban ezek helyeztetnek el, a Vay-kastélyban pedig vegyesen akadémiai és gimnáziumi növendékek. Szegénysorsu joghallgatók élelmezést a főiskolai tápitézethben nyerhetnek; de évi 140 koronát fizető egész díjasnak a főiskolai tápitézeti felügyelőhöz intézett kérvény alapján bárki felvétetik; a 80, 40 koronás alapítványos és ingyenes helyekre a felvétel az iskolai év végén, a netalán üresen maradt helyeken szeptemberben történik.

Tisztelettel kérjük a főiskolánk iránt érdeklődő közönséget, hogy az internátus eszméjét felkarolni s azt

nagybecsű jóindulatában részesíteni kegyeskadjék. A főiskola egész életére vonatkozó adatok az épen most megjelent évi értesítőből szerezhetők, melyet (egy drb. 20 fill. bélyeg beküldése ellenében) a főiskola akad. és közigazgatói hivatala kívánatra bárkinek készséggel küldi meg.

Sárospatak, 1905. július 25.

A sárospataki ev. ref. jogakadémia dékáni hivatala.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mult számának vezércikkébe sajtóhiba csuszott be. A 250-ik oldalon első bekezdés 3-ik sorában „nyilvántartásaira“ helyett „nyilvánulásaira“ kell. A 250-ik oldalon harmadik bekezdés 3-ik sorában „Az öskeresztyén egyházi tisztelete“ helyett „Az öskeresztyén egyház istenitisztelete“ kell.

Hírek Görgényből. Kiss Ferencz előbb gegesi papot július 23-án iktatta be Csekme Ferencz esperes holtmarosi új egyházába. Ugyanez nap a felfalusi kántortanító állomás, mely Máté Albert nyugalmalépésével üresedett meg, Sikó Gerő tanítójelölttel tölthetett be, meghívás utján. Július 22-én az egyházmegye egyik legderekabb szolgáját vesztette el, Teleki József pókai lelkész személyében, ki családjának, egyházának s egész anyaszentegyházunknak kipótolhatatlan veszteségére, 54 éves korában, 22 évi lelkészi szolgálat után örök pihenésre tért. Nyugodjék békével a családját, egyházát, hazáját olyan lángolóan szerető szív!

Bokréta ünnepély Csórán. Új magyar templom épült Csórán, a Barcsayak egyik ős fészkeben, a hol a híres magyar gárdista, *Barcsay* Abrahám alussza örök álmát a szerető hitvese által épített sirboltban. A toronygomb ünnepélyes feltétele a község magyar és oláh lakosságának, a g. kel. lelkész részvétele mellett jul. 31-én történt, mikor is *Benedek* Károly, a leányegyházközség lelkésze szép beszédben méltatta a nap s az aktus jelentőségét, majd buzgó imádságban kért áldást az egek Urától. A Szalay Ferencz által tervezett templom építője: Nagy József tövisi építőmester helyezte fel a felbokretázott toronygombot s miután elhelyezte, három poharat üritett: egyet dr. *Bartók* György erdélyi püspök egészségére s a magyar kálvinista egyház felvirágzására, másodikat drága magyar hazánkért, harmadikat pedig *Barcsay* Gábor pátronusért, a kinek szép kertjében épült a templom és *Benedek* Károly lelkész, ehm. főjegyzőért, a kinek buzgóságát hirdeti itt a Kenyérmező tövében a magyar templom. A Himnusz eléneklésével zárult be a szép ünnepély. Vajha nagy lenne dicsősége és hódítása e szintén nagy nemzeti-ségi vidéken épülő magyar templomnak!

Nyilvános számadás és köszönet. Kovásznai ref. egyházközségünk f. évi július hó 22-én tartotta meg ez évben második nagy egyházi-estélyét, melynek erkölcsi és anyagi sikere felülmúlt minden eddigi ilyenmü estélyt. Összes bevétel volt 1200 kor. És pedig: felülfizetésekben 747 kor., jegyekből 453 kor. Kiadás volt 349 kor. 99 fill. Tisztajövedelem 850 korona 01 fillér. Ez alkalommal felülfizetni kegyesek voltak: br. Bánffy Dezső 40 kor., Bedő József 20 kor., Ujvárossy József 20 kor., Senner Teophil 20 kor., Polónyi Géza 20 kor., Brázay Zoltán 50 korona, Szentiványi Miklós 10 kor., dr. Zakariás János 15 korona, Ignác László 10 kor., Kabdebó János, Barna Mihály, Zöld Mihály, Zöld József 2—2 korona, Ignác Márton 10 kor., Szörtsey Vincze 20 kor., özv. Cserey Jánosné 5 korona, Bakk Mózes 4 kor., Józsa Sándor 5 kor., Imecs Ernő 10 kor., Zathureczky Kálmán 10 kor., Bodor János 8 korona, Deák Albert 2 kor., Kertész N.-né 3 kor., Szász Mihály 2 kor., Bencze Zsigmond 5 kor., dr. Pap Lajos 1 kor., Joós Elek 5 kor., Deák Dénes 2 kor., Vajna Imre 3 kor., Sándor József 10 kor., Kelemen Lajos 10 korona, dr. Bartha Imre 100 kor., Fazakas János 1 kor., Barabás Benedek 20 kor., Szabó Kálmán 1 kor., Száva Jakab 8 kor., dr. Vajna Gábor 5 kor., Mircse Ferencz 5 kor., Csánky Gyula 5 kor., dr. Ferenczy Géza 10 kor., Séra Lajos 18 korona, Gazda Károly 1 kor., Péter Mózes 10 kor., Péter Károly 8 kor., Nagy György 10 kor., Deák Domokos 5 kor., Ebergényi Gyula 8 kor., Csia György 8 kor., Hollaky Attila 10 kor., dr. Bajkó Zsigmond 10 kor., Földes György 3 kor., Péter Gerő 1 kor., Moskovicz Márton 4 kor., Deák Benedek 5 kor., Deák Imre 6 kor., Bajkó György 5 kor., Weisz Si-

mon 1 kor., Pótsa János 5 kor., Jánó Lajos 1 kor., Szóts Albert 5 kor., dr. Morvay István 10 kor., Gazda György 2 kor., Beczássy József 8 kor., Izsák József 1 kor., Hadnagy Vincze 5 kor., Vajna András 2 kor., Bajkó Barabás 20 kor., Sylvester Károly 5 korona, özv. Vajna Józsefné 4 kor., Kónya Miklós 10 kor., Sulyok István 2 kor., Bartha János 20 kor., Biber József 2 kor., Volf Gyula 2 korona, dr. Székely György 30 kor. Az összes bevétel megszámlálásakor még 17 kor. készpénz találtatott. A mennyiben a nagy tolongásban valakinek, mint felülfizetőnek neve kimaradott volna, ezután kér elnézést a rendező-bizottság. A netalán így történt felülfizetés a 17 korona többletben foglaltatik. Fogadják úgy a kegyes felülfizető, valamint a szereplők az egyházközség leghálásabb köszönetét. Kovásznán, 1905. augusztus 3-án. Ingácz László s. k., elnök, Butyka Károly s. k., pénztáros, Deák Dénes s. k., ellenőr, Deme Imre s. k., ellenőr.

GYÁSZROVAT.

Dr. Sárkány Lajos ref. koll. jeles tanárát, Ig.-Tan. buzgó és munkás tanügyi előadóját sulyos családi gyász érte. Gyászlapja a következő: „*Dr. Sárkány Lajos*, mint vő, neje, leányai: Lórika, Mariska és Ilona, mint unokák; Csató Károly, mint testvér; özv. Bodor Antalné és gyermekei, Császár Gábor és neje, mint legközelebbi rokonok, a maguk és összes rokonaik nevében, mély fájdalommal tudatják, hogy az áldott, jó anyós, szerető nagyanya, a mindenkitől szeretett rokon *özv. Baczó Elekné Császár Laura* életének 71-ik, özvegyiségének 2-ik évében, 1905. augusztus 8-án reggel 8 óraker csendesen jobblétre szenderült. Nyolcz évig siratta imádott leányát, másfél évig forrón szeretett férjét, akikkel immár egyesült az örökkévalóságban. Temetése 1905. évi augusztus 10-én délután 6 óraker lesz a köztemető halottas kápolnájából, református egyházi szertartással. Legyen áldott emlékezet!”

Görömbei Péterné szül. Kálmánczhey Borbála asszony életének 53-ik évében, tíz havi sulyos betegség után 1905. aug. 2-án reggel 7 óraker csendesen elhunyt. A megboldogultnak hült tetemeit augusztus 3-án, csütörtökön d. u. 1/4 óraker a nagykállói ev. ref. sirkertben temették el. Béke poraira!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3579—1905.

KÖRLEVÉL

az ev. ref. népiskolák tiszteletes iskolaszéki elnökeihez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 56,000 szám alatt a kir. tanfelügyelőségek útján az összes állami népiskolai hatóságokhoz körrendeletet intézett, melyben a tudóvész terjedésének gátlására a népiskolákban fogantatandó intézkedéseket ismerteti. A körrendelet megjelent a vallás- és közoktatásügyi miniszterium „Hivatalos Közönlöny“-ében, valamint a „Néptanítók Lapja“-ban. Felhívjuk a tiszteletes elnökséget, hogy a ref. népiskolák tanítóit a jelzett körrendelet tanulmányozására s alkalmazására utasítani méltóztassék.

Kolozsvárt, 1905. aug. 2.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

3544—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a ref. népiskolák iskolaszékeinek tiszteletes Elnökségeihez.

Az egyetemes ref. konvent folyó évi június 14—16. napjain tartott ülésében 23. jkvi szám alatt hozott, alább következő határozatára felhívjuk a tiszteletes elnökség figyelmét:

„23. jkvi szám. Az egyetemes konvent 1904. évi jun. hóban tartott gyűlésének 54. számú határozata a beregi egyházmegye, illetve a tiszántuli egyházkerület előterjesztése alapján arra kérte a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy miután sok egyházközségünk — szegénye miatt — az 1902. évi 29,393. számú miniszteri leiratban foglalt kívánalmaknak rövid idő alatt, nagyobb segély nyújtása nélkül, legjobb igyekezete mellett sem képes megfelelni, az ily szegényebb egyházközségeinknek, nép-

iskoláik kellő felszerelésére nyújtson segítyt; ha pedig ezt a segélynyújtást az állam pénzügyi viszonyai netalán gátolnák, engedjen időt arra, hogy azok a nálok mindenkör tapasztalt jóakarattal, lassanként pótolhassák az egyházmegyék által is nyilvántartott hiányokat. Erre a felterjesztésre a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1904. decz. hó 24. napján. 101,748. szám alatt kelt leiratában azt válasszolja, hogy iskoláinkat, a mennyiben az illetékes kir. tanfelügyelőség útján indokolt kérelemmel hozzá fordulnak, fokozatosan a jövőben is ellátja a legszükségesebb eszközökkel, másfelől igéri, hogy a rendezetlen anyagi viszonyok közt levő iskola-fentartóknak, a mennyiben azt kérelmezik, iskoláik törvényes karba hozatalára, miként egyes indokolt esetekben a múltban is tette, a jövőben is készséggel engedélyez esetről-esetre határidőt.

Határozat. Egyetemes konventünk a konventi határozatnak megfelelő miniszteri leiratot köszönettel veszi tudomásul, egyszersmind azzal a megjegyzéssel közli egyházkerületeinkkel, hogy hívják fel államsegélylyel gyámoltított népiskolákat fentartó egyházközségeink figyelmét, miként előfordulható szükség esetén a miniszteriumhoz terjesztendő kérelmeiket erre az újabb kijelentést tartalmazó leiratra való hivatkozással is támogathatják.“

Kolozsvárt, 1905. aug. 3.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 834—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nyárádkarácsonyfolyfalvi* egyházközség *kántortanítói* állomására pályázat nyitattik.

Javadalmak díjlevél szerint: tisztességes lakáson, kertben és melléképületeken kívül, a hivek által terményekben fizetett járandóság 10 évi átlagos piaczi árat számítva 233 kor., közmunkatétel értéke 20 kor., 5 h. 24 □ öl canonica portio jövedelme 50 kor. 14 f., 3 öl tűzifa értéke 48 kor., az egyház pénztárából tandíj czímen 30 kor., ugyancsak az egyház pénztárából gyermekek temetési díja czímen 30 kor. és garaspénz czímen 3 kor., államsegély 386 kor., összesen 800 kor. 14 f.

Pályázati határidő 1905. aug. 23.

Folyamodványok, oklevéllel és a pályázati hirdetés keltétől számítva kiállított szolgálati bizonyítvánnyal ellátottan, nt. Ravasz János esperes aához küldendőek Nyáradszeredába.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 856—1905.

PÁLYÁZAT.

A sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett sepsimagyarósi ev. ref. egyházközség lelkipásztori állására pályázat hirdettetik.

Javadalmak díjlevél szerint: tisztességes lakás a szükséges melléképületekkel, 5 h. 458 □ öl szántó, 87 □ öl rét, 6 h. 1124 □ öl erdő. Ezeknek bérértéke 40 kor. Az adót az egyházközség fizeti. A szántók megszántását a hivek végzik. Készpénz 13 kor. 50 f. Terményjövödelem pénzértéke 519 kor. 47 f. Stóla átlagos pénzértéke 8 kor. Összes jövödelem a levonásra engedélyezett 33 kor. 72 f. levonásával 547 kor. 25 f. Állami fizetéskiegészítési összeg 1052 kor. 75 f.

Pályázati határidő 1905. aug. 30.

A kellően felszerelt folyamodások nt. Józsa Sándor aához küldendőek, Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1905. aug. 7.

Dr. Bartók, püspök.

547—1905. sz.

KÖRLEVÉL.

A kegyes alapítványok összeírására egy bekötött könyvet indítottam volt körutra még az elmúlt esztendőben. Miután ez a könyv kissé lassan halad körutján, felkérem görgényi paptársaimat, ki-ki sziveskedjék jelenteni nekem, mikor érkezett a könyv hozzá és mikor lett továbbítva, hogy hollétéről mindig tudomásom lehessen és így ezt a dolgot is kellőleg nyilvántarhassam.

Gernyeszeg, 1905. aug. 7.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egységes liturgia.

— Irta: Jancsó Sándor. —

(Folyt. és vége.)

Hát ebben igaza van Csiky tanárnak. Ez kellemetlen és visszás. Épen ezért van szükség a lehetőség határain belül történhető és az egyes gyülekezetekben (vagy kerületekben) kifejtett s gyakorlat által jónak bizonyult, a nép vérébe átment istentiszteleti formák okos kimélése és tekintetbe vételével liturgiánkat a lehetőleg egyformásítani!....

Erre nézve már eljött a 12-ik óra és magam is hive vagyok annak. De ismétlem: vigyázzunk. Ne tegyük tönkre a gyülekezet indokolt konzervativizmusát!

Sokkal jobb dolog, ha Csiky tanár, én, vagy akárki másnak a szomszédaink mozdulatait kell ügyelnünk, a mikor idegen helyen a templomban vagyunk, mintha valamelyes radikálisan új liturgiális rendtartás elfogadásával oda jutunk, hogy 30—40 évig népünk nem fogja tudni a saját templomában, hogy mikor kell leülnie vagy felállania. A vendégre nézve még ez sem volna nagy baj, de a ki a saját templomában idegennek érzi magát, annak igazán visszás érzése lehet.

A meglevő formák tekintetbe vételével és egységesítésével egyformásítsunk és ne újat alkossunk tehát, melynek a multban és meglevő különböző gyakorlatokban semmi gyökere sincs. Ha nem így teszünk: építés helyett rontani fogunk!..

Felállított elveimhez nagyon közelállónak s csekély módosítással elfogadhatónak ítélem az Egyetemes Konvent 1904. évi októberi ülése 43. jkvi határozatával kiküldött „Liturgia ügyi bizottság“-nak az „Erdélyi Prot. Lap“ 27. 28. 29. számaiban közölt s a Konvent által magáévá tett s véleményezésre szétküldött tervezetét.

A „tervezet“ körültekintő; a régi alapokat teljesen megtartja; a kifejlett gyakorlatra kellő tekintettel van, úgy, hogy a különböző haza-

részek egyháza felismerték benne a saját gyakorlatukat s így előttük nem új, nem idegen. Ez igazán egységesítés és nem új intézmény. Hiszem, hogy a gyakorlati életbe való bevezetés nagyobb nehézségekkel és rázkodásokkal járni nem fog.

Ebben az értelemben üdvözlöm a szerencsés kezű bizottságot, s munkálatát a maga egészében teljesen sikerültnek és célravezetőnek ítélem. Köszönet nekik a fontos ügy érdekében!....

Csupán egy pár megjegyzés és néhány apróbb kifogás:

a) A templomban végrehajtandó keresztelést annyira kötelezővé nem tenném, mint a „Tervezet“ 8-ik §-a; mert tudjuk, hogy az tökéletesen, egyfelől a téli hideg, másfelől a közönség kényelmi szempontját tekintve, melyeket legyőzni módunkban nincs, meg nem valósítható. Maradjon csak fakultatívnak.

b) A 13. §. 2. pontja alatt tervbe vett u. n. „szertartási beszéd“ elmaradhat, s helyébe csak „bevezető“ beszéd teendő, mint eddig nálunk gyakorlatban volt, mert ugyanezen §. 8. pontja alatt az u. n. agenda, habár más név alatt is, ugyis fel van véve, s én úgy képzelem, hogy ez az igazi szertartási beszéd, s így két ugyanazon tárgyú beszéd volna.

c) 17. §. A konfirmálandók sine qua non életkora ne 12, hanem 14 éves, vagy még magasabb korban állapíttassék meg, mert a 12 éves korban levő növendékeknél a testi fejlettség igen szembetűnő.

d) 20. §. Ezt úgy módosítanám, hogy a mi eddigi gyakorlatunknak megfelelően a konfirmáció alkalmával osztassék ki az urvacsora is, mint a fogadás azonnali megpecsételése, s azt a 20. §. 7. és 8. pontja közé vélném betoldandónak.

e) A 19. §. helyességét és szükséges voltát külön kiemelem. A konfirmációi szép és nagy jelentőségű ünnepélynek a hosszas leczkekérdezés mindig nagy hátrányára volt. Külön vizsga kell; az egyháztanács, szülők és érdeklődők meghívásával.

A mi egyházközségünkben eddig is e volt a gyakorlat. Hogy is lehetett volna 120—130 konfirmándust az istentisztelet keretében kikérdezni?...

Egyebekben jónak, sikerültnek és elfogadhatónak tartom a tervezetet.

Ez azonban csak az én *egyéni* véleményem. Kérem lelkész társaimat, hogy szóljanak hozzá a kérdéshez. Több szem többet lát! Hogy pedig ebben a kérdésben nagyon is tisztán és világosan lássunk, s az egyházmegyék véleményét a lehetőleg előre kialakítsuk: az most első rendű és igen nagyfontosságú egyházi érdekünk!

Indokolás.

(Folytatás.)

1. Lelkész fohásza az úrasztalánál. Felvételének okai: a) az, hogy lelkész jelenléte és közreműködése nélkül gyülekezeti istentisztelet nem is képzelhető; neki akár mint pásztornak, akár mint liturgusznak egyedüli joga és kötelessége az istentisztelet megnyitása. A hol nem ez és nem így történik, ott a gyülekezeti istentisztelet olyan, mint a fej nélkül való test; nem teljes, csorba, tehát nem is szép dolog. Az istentiszteletnek pedig szépnek kell lennie. Magasztosságot, fenséget a szépen alul keresni képtelenség. b) Második oka az, hogy a liturguszi előfohász eddig is része volt a mi istentiszteletünknek, csak hogy nem itt, hanem a szószéki szolgálat kezdetén volt alkalmazva, illetéktelen helyen, tehát rosszul. A szószéken mondott fohász nem az egész istentiszteletet, hanem csak az egyik csoportját, a szószéki szolgálatot nyitotta meg, tehát azt a látszatot keltette és azt a feltevést támogatta, hogy a fennálló és gyülekezeti énekléshez nem is szükséges az Isten segédelme és hogy ami az előfohászig történt, az nem is szerves, nem is lényeges alkotórésze az istentiszteletnek. Van vagy nincs: az mindegy. Részt veszünk-e benne vagy nem? — az is mindegy. Elég, ha akkor leszünk ott, mikor a pap „felmegy“... c) Harmadik oka az, hogy célszerű is. Életbeléptetése alkalmas arra, hogy a gyülekezetet az idejében, tehát már a harangozás és előéneklés alatt való bejövételre sarkallja s a szállingózásról leszoktassa. d) Nem kivihetetlen. A lelkész az utolsó harangszó alatt vagy nyomban azután ugy is bemegy a templomba és ha bemegy, ha már bent van: meg is kezdheti az istentiszteletet. Megjegyzendő, hogy a fohásznak a Ján. ev. IV: 24. versét, a lélekben és igazságban való imádást kell magába foglalnia, kijelentésül és bizonyosságul annak, hogy a kezdődő istentisztelet keresztyén istentisztelet. S mint hogy ennek mindenütt és mindig úgy kell lenni: azért ez a fohász kötött.

2. Kezdő vagy fennálló ének (invokáció). Hosszabb indokolás felesleges. Az 1. sz. alatt a lelkész kezdte, itt nyomban a gyülekezet kezdi meg az istentiszteletet, amaz beszédes szóval, fohással, emez zengő szóval, énekléssel. Lelkész és hívei együttes és párhuzamos cselekvése által megalakult a kultuszközség, az Istent tisztelő gyülekezet. Odakint vannak egyének, családok, van pásztor és vannak juhok, van egy jogi intézmény, az egyházközség; de idebent és csakis idebent és csakis így van az a konkrét valóság, a keresztyén gyülekezet. A fennálló ének nem lenne alkalmi, hanem általános, mindig kötött (liturgiai ének). A vasárnapiak jórésztben alkalmasak is e célra. Igen jó az „Uram, a töredelmes“, a „Szükkölködünk nagy mértékben“. Az ünnepek a 6. sz. alatt lennének jól felhasználhatók. Lelkész a fennálló ének alatt az úr-

asztalánál marad. Egyébként is kívánatos lenne, hogy őt az istentisztelet alatt mindenki és mindig lássa. (Mikor jön el az ideje templomaink czélszerűbb szerkesztésének és berendezésének?)

3. Az 1. és 3. sz. még csak a kezdet kezdete, az indulás, vagy hasonlattal élve, az átlépett küszöb s most következnek az, a mit templomba bejött híveink helyfoglalás után magánosan szoktak elvégezni: a magánáhitatoskodás. Megmaradhat továbbra is; ámde magában véve nem elég. Az egyes hívő, az egyén a templomba való megérkezés után beleolvad a hívek seregébe, az ünneplő, Istent dicsérő, épülni kívánó gyülekezetbe, nem magán-, hanem gyülekezeti áhitatoskodás végett jött el a templomba. Ezért feltétlenül következnie kell itt egy olyan kultuszcselekménynek, mely ne az egyénnek, hanem a gyülekezetnek érzelmeit fejezze ki, ne töredék, hanem egész legyen. Hogy jól megértessünk: jöjjön segítségül az emlékezet és a képzelet! Gondoljunk a jeruzsálemi templomra!... Az istentisztelet e pontján mintha a templom előcsarnokában volnánk, az áldozati oltár mellett, amelyen már felszitottuk, ép most szitottuk fel a tüzet az együttes áldozás céljaira. Magánoltáro!-nak itt helye nincs. Oda kell járulnia mindenkinek a közös oltárhoz, arra kell ráhíntenie tömjénét, mirrháját, hadd lobogjon az oltártűz hatalmas lángokban az ég felé! És lehetne-e nálunk ez a tömjén és mirrha más, mint az alázatos, töredelmes szív és lélek? A szív, a gyarló, ott kint kapott sebeitől fájdalmasan vérző emberi szív... és a lélek, az Istenéhez vágyódó, bátorítás, vigasz és épülés után óhajtozó lélek. Hintsük hát a közös oltárra ezt! Öntsük hát ki ezek töredelmét, buzdulását közös kultuszcselekményben, bűnös voltunkat megvalló, Isten kegyelmeért esedező könyörgésben! Egy ily liturgikus, kötött könyörgésnek felvételét igen erős okok javallják és támogatják... Megszólal mindjárt a tapasztalás és azt mondja, hogy a templom küszöbének átléptével kívülhagytuk ugyan a zajos világot, de gondjait, vesződéseit nem; az élet küzdelmei közt ellankadt lélek nem szerzi vissza egy varázsütésre emelkedni tudó, ég felé szárnyaló erejét és szívünk bizony a legtöbbszőr szálmalmasan vérzik, jajong a kísértés töreitől kapott seibeiben, nyugodtságát, békességét nem találja meg azonnal. Időre van szükség, míg a „belső ember“ magába tér s összeszedi, felkészíti magát. S hogy erre a célra a csupa éneklés egymagában még nem elég, azt a helyzettel ösmerős, még ha nem lélekbuvár is, azonnal átlátja. Az ének zeng, de dallama, de szövege oly sokféle; lehetetlen, hogy eltalálja és kifejezze az általános vagy legalább átlagos lelkiállapotot. A tény pedig itt az, hogy a legtöbb hívőt gyarlóságának és Isten kegyelmére való rászorultságának érzete vonja a templomba, az istentiszteletre. Ennek a lelkiállapotnak, ennek a kiáltó, parancsoló szükségnek teszünk jó szolgálatot, eleget, ha itt, a fennálló ének után megszólaltatunk egy, a most vázolt lelkiállapotnak megfelelő kultuszcselekményt, egy liturgikus, tehát kötött, mindig ugyanazokkal az érzelmeikkel és gondolatokkal foglalkozó imádságot, ha alkalmat nyújtunk a magábaszállásra. Beljebb visszük ezáltal az istentiszteletünket az emberi lélekbe és erősen hisszük, híveink szeretetébe is. Lélek és igazság lesz abban, gyakorta több, mint az utána következő kultuszcselekményekben. A lelki üdvével komolyan törődő hívőre nézve mindig könnyebbüléssel, „szívbeli vidulással és megtágulással“ fog járni ez a nyilvános bőjtölés és gyónás; de a könnyelműnek, a közönyösnek szívéhez is egyenes utat találhat ez a benső igazsága, komoly méltósága által egyiránt megkapó, megható önmagábaszállás. Mikor egy gyülekezet válik bűnbánó publikánussá, mikor gyarlósága, bűnössége érzetében egy gyülekezet veri a mellét s Istenéhez sohajt: az csak igaz, lélek szerint való, csak megható,

csak fenséges és csak vonzó lehet! És társul szegődhetik hozzá és részt vehet benne bármely sorsu, bármely állapotú ember. Emlékezzünk az úrvacsorát megelőző közgyónásra és hatására! Ezért is bele kell vinnünk az isteniszteletünkbe állandó alkotórészül. Légyen intézménnyé az igazi evangyeliomi értelemben vett, lélekben és igazságban nyilvánuló bűjtölés és gyónás! Adjunk igaz tartalmat, adjunk méltó tiszteességet ezeknek az őskeresztyén fogalmaknak, a melyeket reformátoraink és őseink igen jól értettek és igen helyesen alkalmaztak! Nagy szolgálatot teszünk általa a léleknek is, anyaszentegyházunknak is, az Isten ügyének, az evangyeliomnak is. — De van még egy harmadik okunk is s ez a következő: Az isteniszteletnek multhatatlan szüksége van felekezeti színezetre vagy bélyegre is; rá kell ütnünk arra nekünk is a saját bélyegünket, hogy állandóan rajtamaradjon. A mi bélyegünk pedig a hit által való megigazulás dogmája. Ezt a dogmát, persze alkalmas kultuszformában, bele kell építenünk az isteniszteletünk alkotmányába és pedig épen itt, mintegy a szentély szemöldökfája gyanánt. Okát is adjuk, hogy miért? Mikor a lelkész az előfohászbán, a lélekben és igazságban való imádást hangoztatja, azzal csak azt fejezi ki még, hogy a kezdődő istenisztelet keresztyén istenisztelet lesz. Ennek a visszhangja mintegy az invocációi ének is. De már itt, a 3-ik számnál, ahol az istenisztelet bevezető része végéhez közeledik és be is fejeződik: szükség, hogy az általános keresztyéni alapszínből egy karakterisztikus alapszín kiváljék és szembetűnővé legyen; szükség, hogy most már a határozott felekezeti bélyeg is láthatóvá legyen; hadd értse most már mindenki, hogy itt nem katolikus, nem görög, hanem protestáns istenisztelet van folyamatban. Ez pedig semmi más által nem történhetik oly jellegzetesen, mint a sarkalatos protestáns dogma beölelése és megszólaltatása által. A lélekben és igazságban való imádás, mint alapelv, mint fundamentum mellé hadd jöjjön most már a másik nagy erő, a hit által való megigazulás tanának oszlopa; hadd tájékozódjék az idegen, hadd értse folytonfolyvást az avatott, hogy az isteniszteletünknek is egyik erős oszlopa ez a tan. Oszlop és erősség, mely nélkül a prot. léleknek az isteniszteletben sincs mihez támaszkodnia, mert ott sem lelhet nyugalmat, békét, épülést más által, mint a Jézus Krisztusban vetett hit által Isten kegyelméből. S aztán ha czeremóniáktól mentes isteniszteletünknek annak a tannak is képe, még pedig negatív képe: hadd álljon ott ezentul a pozitív kép is már, mint az evangyéliumi református istenisztelet hiteles és ellenmondást nem tűrő apologiája!... Végül csak egyet, csak azt még, hogy a Kálvin liturgiájában, valamint a legtöbb külföldi ref. egyház mai liturgiáiban is ott van az isteniszteletre előkészítő bűnvallomás és így ha mi is felvesszük, hibebe leszünk Kálvinhoz és rokonabbak külföldi református testvéreinkkel. — Jegyzet. E szám végeztével a hívek leülnek, a lelkész elhagyja az úrasztalát és ülőhelyére megy.

(Folyt. köv.)

Kollégiumaink Értesítői.

VI. A marosvásárhelyi.

Pazarul, kevés híján egészen cicero-betűkből szedett ívzet. Tartalomjegyzéke nincs, holott a gimnáziumról meg az elemi iskoláról szóló közleményei egymás közé lévén beosztva, az egyet-mást keresőnek szolgálatot tehetne a jegyzék. Számozva sincsenek a közlemények fejezetei. Itten, könnyebbség kedvéért, megszámozzuk őket.

(I.) *Évzáró beszéd.* Híthű és hazaszeretettől lán- goló lelkekre van szükség: azért vértette magát az

ifjuság az ősök lélekemelő példáival, a melyeket a szülő, korunk jelenségeivel szembeállítva, hévvel magasztal. A kollégium ifjusága az idén eredményesebben oldotta meg feladatát, mint tavaly; a kik mégis nem sáfarkodtak elég jól, keresztessenek más pályákat; nem szükséges mindenkinek gimnáziumot végeznie. Magaviselet s egészségi állapot megnyugtatók voltak. Tanulók önmunkássága rendes mederben folyt. Köszönetek kifejezésével végződik a beszéd.

(II.) *A kollégium kormányzata.* Elüljáróság: négy gondnok s minden rendes tanár (ha jól értjük, a nyugalmazottak is).

(III.) *Tanár- és tanítóttestület.* A nyugalmazottakkal együtt a főgimnáziumban 23 egyén (14 rendes tanár); az elemi iskolában 4 tanító. A tárgyfelosztás a gimnáziumban tulságosan szakszerű volt, a középső (III—V.) osztályokban minden egyes tantárgyat más-más tanár tanított. Az alsó két osztályról mégis jól gondoskodtak.

(IV.) *A tanítás anyaga osztályonként.* (Gimn.) Az I. A) meg az I. B) osztályt egyesített kimutatásba lehetett, kellett volna is foglalni. Helyes módszer követését engedi sejtenuünk az alsóbb osztályok magyar és latinnyelvi tananyag kimutatása s végig fel a német nyelv és irodalomé. A magyar írásbeli feladatok közé, a felsőbb osztályok mindenikében, beilleszkedik egy-két jól választott kérdés a reáltárgyak (természettudomány, fizika) azon osztálybeli anyaga köréből. — Rendkívüli tárgyakat tanultak: francia nyelvet 34-en; műéneket karban 120-an, zenét karban 30-an, szabadkézi rajzot 34-en, gyorsírást 14-en. — Az elemi iskolában a vallástanításhoz Bodor János kedvelt könyveit használták.

(V.) *A tanulók névsora* (gimn., aztán elemi), születési adatokkal és érdemjegyekkel. A gimnáziumban mintegy 20 tanuló „vizsgálatra nem állott”, „vizsgálatlan maradt”. Azt jelenti-e ez, hogy tehát pótló, vagy magán vizsgálatra állhatnak? — Az osztályzati eredményeken megérzik a szaktanítás rendszerének túlsága: legrosszabb eredmények mutatkoznak a IV. és V. osztályban; legjobb eredmények pedig a VI. és VIII. osztályokban, a hol a szakrendszert némi, de egészséges tárgycsoportosítás mérsékelte. (A VIII. o.-beli kedvező eredmény azonban, mint alább látni fogjuk, az érettségvizsgálaton nagyon elértéktelenül.) A tárgycsoportosítást látszik jutalmazni a tűrhetőbb eredmény a két I. osztályban is. — A tantárgyak közül legnehezebb volt a latin nyelv a négy alsó osztályban (49 elégtelen), a görög nyelv az V-ben (10 elégtelen), a földrajz a II. osztályban (14 elégtelen), a mennyiségtan a VI. és VIII. osztályok kivételével mindenütt (47 elégtelen). A VIII. osztály névsorában nem találom azt a tanulót, a kinek a statisztika szerint, németből és történelemből elégtelen jegye volna. — Az egész gimnáziumban az elégtelen bizonyítványu tanulók száma 94, a népességnek 25·3%-je: nagyobb szám, mint a mekkorát, rendes viszonyok közt, tehetségtelenségből, hanyagságból, szülőik hibáiból, balszerencséből ki lehet magyarázni. — Az elemi iskolának csak a IV. osztályában van rossz bizonyítványu tanuló, 4.

(VI.) *Statisztika.* Az év végén 372 gimn. tanuló közt magyar 345, csak magyarul beszél 261, református 272; helybeli és megyebeli 254; tisztviselők, értelmiségiek fia 155; életkoruk átlaga a normálison jóval felül jár: szabályosnál idősebbnek látszik 67. — Az elemi iskola létszáma 88; ebből a IV. osztályra 38 esik.

VII. *Érettségvizsgálat.* A magyar értekezés feladatok közt irodalmi kérdés nem volt. — 28 ifju közül az írásbeliek alapján egy évre visszautasított 6 (nagyon sok); jelesen érett nincs, jól érett 7, javító vizsgálatra utasított 3. Elbukottak %-a 32. Felettlőbb szomorító eredmény.

(VIII.) *Jutalmazások.* A Dósa-féle 100 koronás erénydíjt Láni Oszkár VIII. o. tan. nyerte. Más 36 kisebb alapítványból, több rendbeli adományokból (a melyek kimutatásának rendszere nem elég világos), megszámlálhatatlan sok apró pénzjutalmat (pl. 2—5 koronásokat) osztottak ki s egy sor könyvjutalmat is. (Az apró pénzjutalmakat talán emlékérmek alakjában kellene inkább osztogatni.) -- Nagyobb ösztöndíjakat a 11 rendbeli családi alapítványok néme-lyikéből kaptak az illető jogosultak. — A konviktusnak 177 beirt tagja volt; évi egész díj 192 K. Kedvezményeket élveztek jótanulásért 57-en, mint „alumnusok“ csekély szolgálatokért 38-an, összesen 8278 kor. értékben. Egyetemi hallgatóknak, négynek, összesen 954 kor. ösztöndíj jutott. Az elemi isk. tanulókra is 1224 kor.-t számítva s a díjelengedéseket 4000 koronán felül értékelve, az ifjúságnak adott jótétemények ez évi főösszege 18,640 kor.

(IX.) *Pályadíjak.* Nyolcz rendbeli írásos pályázat közül kettő meddő maradt; a többi részint egyesek, részint társ-szerzők, viribus unitis, nyerték el. A dolgozatokra nagyon is részletes bírálatokat közöl az Ertesítő.

(X.) *Ifjúsági egyesületek.* A Mentovich-kör, az adatokból ítélve, elég szorgalmasan munkálkodott. Májusi mulatságot rendezett a Jókai-szoboralap javára. Pályázatai közül kettő meddő, kettő sikertelen, három eredményes; ezenfölül szavakat és vitatkozásban tanúsított sikert jutalmaztak. — Olvasóegyesület és olvasókönyvtárak dolgai jó rendben folytak.

(XI.) *Felszerelés.* Részletes kimutatások — mint eddig nem, úgy az idén is — nem közölnek. A kollégium híres könyvtárának gyarapodása, vásárlás utján, nagyon csekély (könyvek: 22 mű, 25 kötetben, 5 füzetben); ajándékozás utján több. Régi írásokat, pénzeket, nem keveset, ajándékoztak az intézetnek (Dékáni Kálmán tanár kezéhez) a tanulók.

(XII.) *Vagyon állapota.* Két új alapítvány: Horváth Miklóstól (1000 kor.) és Nemes Mórtól (200 kor.) — Tápintézet alapok állása 55,150 kor. — Kollégium vagyon 1.055,558 korona. — Mezőmadarasi Pataki Ágotha-iskola-alap 54,004 kor. — A Gecse Dániel emberszereteti intézetének tőkéje 848,356 kor.

(XIII.) *Vegyes adatok.* Az év szept. 6-ikán nyílt meg, a vizsgálatok jun. 19—23-án jártak le. Munkanapok ez évi száma 191 volt. (Ez közel 32 egész hétnek felel meg.) Fegyelmi tekintetben nagyobb kifogások nem voltak; a közegészségi állapot általában kedvező volt.

(XIV.) *Tudásul.* Az új isk. év s a konviktus el-látás kezdete szept. 6-án.

Sok fontos kérdéstről, a melyek a kollégium el-üljáróságát szükségképen foglalkoztatták (pl. az új építkezés, a konviktus szabályzata, stb.) nem emlékezik az Ertesítő.

VII. A nagyenyedi.

A kollégiumról általában, azután a főgimnázium-ról, a tanítóképzőről s ennek gyakorló elemi iskolá-járól külön-külön, számol be a 13 ives, izléses kül-sejű, tekintélyes füzet.

Értekezés nyitja meg, Veress Gábor tanítóképzői zenetanár székkfoglójára: *A székek zenéjéről.* A mi magyar zenénk eredeti hozományunk az őshazából; de a művelés eddigelé inkább elkeverte, mintsem fejlesztette. A nép s kivált a hosszú ideig elzártan élt székel néz azonban eléggé „megőrizte lelkében ze-néje által azt, (a) mit íajiságnak mondunk s nemcsak tiszta magyar, de székel zenéről is szólhatunk.“ Ezt a tételét részletekbe ható tanulmánnyal, a dal és a táncz-zene műfajain sorra menve, elemzőleg bizo-nyítja. Bizik benne, hogy az idők újulásai közt is megtarthatjuk zenénket őstisztaságában. Előadása

lelkes, lendületes, zamatos is. (Csak ne akarná ren-dszeresen finomítani a vonatkozó névmást — *ami* helyett *mi* —; ne mondaná: „meg kell hajoljon“, „bé-lyegét hordják magukon“, „hasonlatosak hangnemek-*kel*“ „lett lejegyezve“ s még egy pár ilyent. Sajtó-hiba is sok.)

A) *A kollégiumról általában.* Elüljárósága, mely gondnokokból áll, 19 gyűlésen intézte az ügyeket. Ezeknek főbjeit fölsorolják. Az 1904. évi pénztári számadás bevételi főösszege 870,000 kor., pénztári maradványa 53,800 kor. — A tanítótestület működő tagjainak száma (a bejáró hitoktatókat nem nézvén) az egész intézetben 24. Nyugalmazott tanár kettő. — Az országos felügyelet alá bocsátott gyűjtemények-nek (főleg a könyvtárnak), de a szorosan vett tan-eszköz-gyűjteményeknek is, gazdag gyarapodásait 28 oldalon mutatják ki. — Az intézeti ifjúság közvetett és közvetlen (arány 3 : 5.) segélyezéseinek ez évi összes pénzértéke 40,216 k. volt. — Az egész-ségi állapot ez év folytában kedvezőnek mutatkozott.

B) *Főgimnázium.* (I.) A szept. 5-én megnyilott év történetében följegyzett nyomos események : az 1904. aug. 10—19. napjain valósított tanulmányi ki-rándulás az Aldunára, a melyben 23 tanuló 6 tanárral vett részt; és a 27 tanulóból álló diákcsoport rész-vétele az országos tornaversenyen, a melyen gra-dusban 14-ik helyet vívtak ki, s 5 oklevelet, 24 ezüst és 2 bronzérmét nyertek. A kirándulásokat példaadó gondossággal szervezik és vezetik; az igazgató-tanárnak ebben kiváló érdeme van.

II. Az intézeti elüljáróságnak tüzetesen a főgim-náziumot érdeklő fontosabb határozatai külön fel-sorolhatnák.

III. A tanároknak a tanítás munkáján való osz-tozása csak a felsőbb s jelesen a VI. és VII. osztá-lyokban mondható egészen jól sikerültnek; egy kissé mostohán vették az I.—II. osztályok érdekeit. Annak is, ennek is a következményei meglátszanak alább, a tanulók előmenetelén. A tanárok társadalmi tevé-kenysége s irodalmi munkásságuk is, a körülmények-hez képest, jelentékeny.

IV. A tananyag kimutatása általában világos és tartalmas, s a tanítás módszeréről is képzetet nyúj-tat. Itt-ott azonban hézagok is, vagy sablonszerű. Lehetetlen, hogy az I. osztályokban a magyar nyel-vet úgy tanították volna, a hogy a kimutatás sejteti. A magyar írásbeli feladatok sorozatai hű tükrei a tanítás módszerének.

V. Tanulók önkéntes tevékenysége. A VII. osztályban het 1 órán francia nyelvet eredménynyel tanultak 15-ön. — A vegyes dalkarnak 106 tagja volt; hét izben nyilvánosan szerepelt. — Az általános zenekarnak a tanítójelöltek mellett a gimnáziumból 16 (vagy 18?) működő tagja volt. — Hegedűt tanított dr. Farnos Dezső 46 tanulóknak. — Szabadkézi rajzot gyakorolt 32. — Gyorsírást tanultak Balogh Ferenc városi főjegyző urtól 21-en. — Egészségtant tanult a VII. osztály. Fiziologiai lélektan a VIII. osztály 8 tagja. — Az ifjúsági Kemény Zsigmond-önképző-kör-ben szavaltat, szabadelőadás, stilus-gyakorlatok és bírálatok folytak; ünnepeket rendeztek okt. 6-án, márcz. 15-én, egyszersmind az 1704. márczius 16-án elesett fűzfadorongos diákok emlékezetére is; évváró ünnepük keretében pedig, tanulmányokban és szava-latokban, a Toldy Ferencz (*1805.) Csokonai († 1705.) és Vörösmarty († 1855.) emlékezetét elevenítették; farsangi estélyt is rendeztek a Bethlen-szobor-alap javára. A kitűzött pályázatok mind eredményesek. — A tornakör 33 taggal hetenkint külön gyakorlatokat folytatott, két házi versenyt s táncmulatságot is rendezett. A négy felső osztálybeli tanulók testi fej-lődéseit egyen-egyen, rovatokban mutatják ki. — Kis-tanulók magánfelügyeletéről, legatióba járásról, jutal-

mázások- s pályázatokról számolnak be a tartalmas rész további pontjai.

VI. Belső anyagi ügyek: internátus, konviktus, egyéb jótétemények. Az internátusban lakott 225 tanuló, egy negyedrészsámuk kihuzó (alsó) ágyban. A konviktusi tagok számának a kimutatásán nem lehet eligazodni. Konviktusi kedvezményt élvezett kisebb-nagyobb mértékben 121 tanuló 9120 k. értékben. — Részint családi, részint közalapítványokból ösztöndija járt 43 tanulónak, együttvéve 3850 kor. Főiskolai ösztöndíjasok közül csak egyről van szó; a többiről az A) rovatban megfeledeztek, a B) rovatban nem emlékeznek. (Fogyatékos nyilvántartás.) — Pályadíjakat és pénzjutalmakat 1874 kor., könyvjutalmakat 1011 kor. értékben osztottak ki. A tanulók összes számának fele díjmentes volt.

VII. Az eredmények kimutatásában, alkalmas jelek és rövidítések segítségével, minden egyes tanulónak anyakönyvi adatai, a kollégiumhoz, mint jótékony intézethez való viszonyai s előmenetele pontosan vannak feltüntetve, s ezekből jól kidomborodik a Bethlen-kollégium egyéniségének és rendeltetésének ez idő szerint valósult képe; kidomborodnak az osztályok, mint tagok képei is. Az osztályok közt az év végén egy sem volt kelleténél népesebb. A második osztály létszáma 67-ről leapadt 56-ra. Legnépesebb volt az V. osztály 26 tanulóval; még sincs benne jeles tanuló egy sem, sőt közel 31%-jök elégtelen. (A kiválasztási folyamat itt igen erős dagályt mutat.) A három felső osztályban kedvezők az eredmények: egyre-másra több bennök a tiszta jeles, mint az elégséges előmenetelű tanulók száma. Annál rosszabb az eredmény a négy alsó osztályban; az elégtelenek száma: I. o. 26·8%; II. o. 39·3%; III. o. 33·3%; IV. o. 35·9%. Az egész gimnáziumban a bukottak száma 97, azaz 26·8%. (Nem hiszem, hogy %-ok kiszámításában tévedtem volna.) A II—V. osztályok névsorain végig ballagva, azt találom, hogy az elégtelen osztályzatok számának jó nagy része (majdnem fele) az ujan jött, az ismétlő, a javítással felhozott és a szabálynál magasabb életkorú tanulókra esik, a miből könnyű lesz levonnia az adminisztrációnak a gyakorlati tanulságokat. A II. és III. osztályban az elégtelen jegyek nagy számával a tantárgyak közt a földrajz vezérkedik s elébe vág a megszokott hatalmasságu latinak; nem rendes dolog s ebben is kívánatos lesz tanulságot keresni. — Az érettségvizsgálatnak ritka szerencsésű végeredménye, hogy 28 közül jelesen érett 9, s nem maradt éretlen egy sem. Papi és tanári pályára készülnek közülök 12-en.

VIII. Statisztikai kimutatások. 361 osztályozott tanuló közt magyar 344, csak magyarul beszél 207; református 273. Helybeli és megyebeli volt 167, távolabbi illetőségű pedig 194, tehát jóval több. Értelmiségi osztályu szülők gyermeke volt 154. Szabálynál előhaladottabb koruak száma 58. Betegségi esetek s igazolt óramulasztások száma nem mondható kedvezőtlennek. Nem mulasztó tanuló volt 104; ennél kedvezőbb arányu számmal csak Sepsiszentgyörgyön találkozunk.

C) *A tanítóképző Értesítője.* (I.) Bihari Istvánról, az intézeti gyakorló iskola meghalt tanítójáról való meleg emlékezéssel kezdődik. Kiválóan sikeres módszerű, szigoru erélyű, s mindenek felett példás, szorgalmú tanító volt.

(II—III.) Az intézet kormányzatának ez évi főbb adatai után a tanárkarról van szó: 4 rendes állandó tanerő mellett helyettesek, óraadók, bejárók heten voltak.

(IV—V.) A tanítás munkája megfelel a konventi tantervnek. A felső oszt.-beli növendékek közül 12-en az internátusban szobafőnökök voltak. A két felső osztálybeliek többnyire mind jártak legatiokba, s be-

csülettel feleltek meg küldetésüknek. Az egész képzőintézetből 21-en, a gimnázium 18 növendékével, zenekarban működtek, Veress Gábor zenetanár vezetése alatt. Dalkaruk is, maguk közül való karnaggyal, az intézeti ünnepeken szép sikerrel szerepelt, hangversenyt is rendeztek márczius 7-én Dicsőszentmártonban a Bethlen-szobor-alap javára. Gáspár János-Önképzőkörük szorgalmasan működött; a pályázatok is komoly irányu dolgozatokkal, s szőlőművészeti versenyzésekkel, mondani, egytől-egyig sikerültek,

(VI.) Az eredmények kimutatásában a névsorokat anyakönyvi s beneficziális adatokkal közlik, azután egy rovatban a bizonyítványi általános osztályzat, négy rovatban a testi fejlődés adatait találjuk; szeretnők, ha itt a magaviseleti érdemjegyeknek is helyet szorítottak volna. A rendes képesítő vizsgálaton 28 jelölt közül 23 nyerte meg a kívánt tanítói, illetőleg kántori okleveleket.

(VII.) Az intézetnek 101 növendéke vétetett föl az internátusba. Táplálásukra összesen 4268 K értékű segély, illetőleg kedvezmény jutott; legációi jövedelmek összege pedig 2150 K.

(VIII.) Az intézeti létszám év végén 112, mind magyarok, s 4 hiján mind reformátusok. Elégtelen előmenetelű 29 (azaz 26·4%).

D) *A gyakorló iskola.* Tanítója: szegény Bihari, s utána helyettese. Vallástanítók s más segítők. — Az iskola négy osztályu volt, összesen 30 növendékekkel. Tanterve szabályos. — Két tanuló családi ösztöndíjt élvezett. 15-ön könyvjutalmakat kaptak; néhányan ruhasegélyt a városi segélyező egyesülettől. — Ugy itt, mint a képzőben, a statisztikai adatok a beirt, nem pedig az év végén osztályozott tanulókról szólnak, s ezért kevésbé alkalmasak arra, hogy tanulságokat vonjunk belőlök.

Az egész Értesítő *Fogarasi Albert rector-professor évzáró beszédével* közeledik végéhez. Kitzüött célja: „megvilágítani... azt a hangulatot, a mely az év történetének és eredményének nyomán születik s különböző nyilvánulásaiban itt is, ott is zavarni igyekszik az (Értesítőbeli) irott üzenet egységét“. A hangulat megvilágításaitól eltekintve csak azokat az év történetéhez számítható adatokat jelezzük a beszédből, a melyekkel a fennebbieken nem találkoztunk.

A kollégium elemi iskolájának külön osztályait megszüntették, csak a képzőintézet gyakorló elemi iskolája marad fenn; mert már Nagyenyeden állami népiskola nyílt meg.

A kollégium érdemes főgondnoka, Zeyk Dániel, lemondott; tiszteletbeli főgondnoknak választott meg; helyében vezető főgondnok lett Gáspár János, s a gondnoki kar új tagja br. Bánffy Kazimir.

Alapítványokat tettek: gerendi Pap Jánosné 2000 kor., az 1873-ban, s a 77-ben érettek, valamint Benedek Sámul, kisebb összegeket; adományokat nyújtottak többen, élőkön Gáspár János főgondnok.

Az intézet halottai: Kuun Géza gr., mint kegyes alapító; Bihari István a gyakorló iskola tanítója; Medgyes Bálint a kollégium egykori ügyvéde; a tanulók sorából hárman.

Az Értesítő végén: Figyelmeztetések az új isk. évre (megnyitása szept 6-án), a szokott tartalommal. Melléklet: a lejárt év végén folyt nyilvános vizsgálatok s ünnepek rendje.

Technikai okok miatt a nagy füzet csak most (aug. 9.) kerülhetett ki sajtó alól. Idő rövidege, s tér szűke miatt is, nem foglalkozhatunk behatóbban több oly kérdéssel, a melyek fölött való elmélkedésre pedig a fejedelmi kollégium Értesítője most is, mint rendesen, gazdag alkalmat ad.

Biráló.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Ref. imaház Borszáken.

Csikvármegyének vajmi kevés községében jut ahhoz a protestáns ember, hogy a nagy reformátusok tanai szerint imádhassa az Istent. Kevesen, elszórtan vannak itt a reformátusok s így templomot építeni nincsen anyagi erejük. Borszék fűrdőn azonban más-képen áll a dolog. Az 1000—2000 között váltakozó fűrdővendég jó nagy részét a protestáns elem képviseli, a kik — mert nincs templomuk, papjuk — a nyilvános istentisztelettől egész szezonon át el vannak zárva s így vallásos érzelmeiknek nem adhatnak kifejezést.

Elodázhatlan szükség tehát, hogy ide legalább egy imaházat építsenek a protestánsok részére.

Ezt a szükségét rég észlelte a boldog emlékezetű Szász Domokos ref. püspök, ki Borszéknek állandó vendége volt s ezelőtt 15—16 esztendővel már megindított egy mozgalmat ebben az ügyben s gyűjtés és hangversenyek útján csaknem 7000 koronát szerzett össze e nemes, szent célra.

Ez összeg összehozásában tevékeny részt vettek Éltető A. görgényi ref. egyh. gondnok, Kathonai Gy. m.-vásárhelyi kereskedő és Tóthfalusi J. akkori püspöki titkár, jelenleg marosvásárhelyi ref. pap. A ref. konvent pedig 2000 koronát szavazott meg e célra. A nagy püspök aztán elköltözött egy jobb hazába s ezzel az ügy pihent, aludt, nem volt a ki végeredményre juttassa. Pedig hova-tovább ez a szükség mindinkább előtérbe nyomult.

Csekme F. görgényi esperes, mint a ki jelenleg hivatott is arra, vette most a kezébe ezt az ügyet s így bizton remélhető, hogy ha nem is azonnal, de egy-két év alatt a templom fel fog építtetni Isten dicsőségére.

Vasárnap istentisztelet után tartottak a Borszáken időző ref. vallásuk egy értekezletet e tárgyban, melyen az építendő templom ügyét minden részletben alaposan megvitatták. Ez a gyűlés kimondta azt, hogy 2—3 év alatt megépíttetni kívánja a templomot és mellé 2 szobát, egyet a szolgálatot tevő pap, másikat a harangozó számára, 10,000 kor. erejéig. A meglevő alapnak ekkorára leendő kiegészítésére gyűjtést indítani utasítja az esperességet, kit azzal is megbiz, hogy az annak idején a ref. konvent által megszavazott 2000 kor. segély kiutalása iránt is tegyen előterjesztést. A templom tervének megkészítésére Nagy Győző marosvásárhelyi mérnök ajánlkozott. Nagy Bálint Debreczenből pedig még annak idején felajánlotta, hogy a templom számára egy harangot öntet. Istvánffy, a derék magyar festőművész a templom javára ajándékozott két képet a fűrdőző közönség közt leendő kisorsolásra, minek keresztülvitelére Baka Bélát kérte fel a gyűlés. Az a lelkes hangulat, a mi itt ez alkalommal dominált, az az áldozatkészség, a mi a gyűlés folyamán mutatkozott, megerősíti a jövőbe vetett hitet és bizodalmat, hogy a nagy püspök által elültetett csemete kinövi magát s egy néhány év múlva a protestánsok saját hajlékukban dicsérhetik az Istent.

Julius 30-án, istentisztelet után — melyet nagy és diszes közönség előtt Csekme F. esperes végzett a Kossuth-kutnál — a fenn jelzett Értekezlet igen természetesen csupán a templom és papilak (nyári) építésével foglalkozott. E mellett azonban a görgényi egyházmegyének külön terveze is van. Egy papi szanatorium építése. A mód és a megindítandó gyűjtés eredményéhez képest több szobából álló papi megállóhely, hol üdülő papok ingyen vagy legalább is olcsó elszállásolást nyernének, de ezen kedvezmény ellenében aztán a fűrdőszezon alatt templomi szolgálatot is végeznének.

Legelső rendű szükség azonban egyelőre az imaház, a szolgálattelvő üdülő lelkész számára pedig egy lakás építése. A fűrdőbirtokosság helyet már adott is e célra; fedezet is van már meglehetősen s így csak idő kérdése, hogy Borszék fűrdőn, mely a székely körvasut felépítésével sokkal hozzáférhetőbbé válik, templomunk és nyári papilakásunk legyen. A papi szanatoriummal való kibővítése is aztán rendre megoldható lesz.

Az említett értekezleten, néhány jelenlevő tanár azt az eszmét is megpendítette, hogy közös papi és tanári szanatorium építtessék. Hát ennek sem áll semmi útjában, csupán az kell hozzá, hogy a tanárok is, az erőgyűjtés tekintetében akcióba lépjenek és kivitelben együtt tartsanak.

Végül nem hagyhatjuk megemlítés nélkül azt a buzgóságot, melyet Páll Károly topliczai lelkész úgy a hívek gondozása, mint általában e leányegyház adminisztrációjában kifejt. Egy leendő építkezésnél igen természetesen, nem is lehet senki más a vezető, a felügyelő, mint ő éppen, ki hivatott is, köteles is, helyt és őrt állani a protestántizmus e kies végállomásán.

Egyházmegyei értekezlet.

A kalotaszegi egyházmegyei értekezletet f. évi június 28-án tartották meg Nagy-Almásán, a templomban és a papilakáson, gazdag tárgysorozattal, élénk érdeklődés mellett. Ez utóbbi az egyházközségekre vonatkozhatnék legjobban, mert azt láttuk örömmel, hogy a hívek, nők és férfiak egyaránt szép számmal jelentek meg, daczára a sürgős munkaidőnek, az egyházközség nagy része ott volt. A pásztorok panaszkodtak, nem a nyájra, hanem társaikra, hogy nincsenek annyian, mint óhajtanók. Sokat gondolkoztak rajta, hogy mi lehet az oka, hogy még a kimentéshez is kettő folyamodott csak, most, a mikor a legnehezebb idők járnak felettünk, az együttes munkálkodásra, kartársi szeretet ápolására sokszoros áldozatot kellene hozni, ha már áldozatnak minősíti valaki ezt.

Gyönyörű imát mondott Biró András darócbo-gártelki lelkész. Szép beszédet tartott Erdélyi László mákói lelkész. Az egyházközség nevében Csürös József üdvözölte az értekezletet, melyre Biró András elnök válaszolt s utánna gondolatokban gazdag beszédekben vázolta az értekezlet célját, működési körét is vázolvá nagyjában. Üdvözölte a megjelent tagokat, Isten áldását kérve a munkásságukra, a gyűlést megnyitotta. Csürös József az egyházközség történetét olvasta fel, elődei és a maga kutatásai nyomán, melyben az egyházra nézve fontos adatokat tartalmaz. Láttuk belőle, hogy mennyi megpróbáltatásnak volt kitéve a hajdan erős egyházközség, azután egyidőben pap nélkül volt, mig most ismét szépen fejlődik, virágzik. Osváth Lajos sztánai lelkész egy képet olvasott fel az igaz vallásról. Rendkívüli ügyes, népies nyelven volt írva, mely hatását nem tévesztette el bizonyosan. Figyelemmel hallgatták a hívek s nem egy merített belőle lelki megnyugvást, épülést. Utánna az elnök felfüggesztette az ülést s a templomot elhagyták, a templom előtt az egyházkerületi értekezlet kiadványaiból osztottak szét s az elnök buzdítva, lelkesítve a hívektől, elbucszott.

A papi lakáson folytatódott a gyűlés. Felolvasott Lészay Ferencz egyházmegyei gondnok, értekezlet elnök. Szerető szívét beleöntve felolvasásába, meglátszott mennyire szívén fekszik egyházunk érdeke, milyen aggodalom fogja el, ha veszély fenyeget, mennyire örvend, ha csak egy lépéssel is előbbre viheti anyaszentegyházunk ügyét. Felolvasásában a baptizmus terjedésének gátvetéséről s káromkodás leszkutatásáról beszélt. S az egyházi elnöknel elhelyezett egy emléktárgyat annak a számára, a ki egy év le-

folyása alatt a káromkodás ellen legsikeresebben munkált. A felvetett kérdések felett mozgalmasság eszméjére fejlődött ki. Hozzászólottak Régeni Ferencz, Elek Lajos, Kovács Ödön, Erdélyi László, Nagy Mihály, Csürös József, Bene Lajos. Valamennyien szükségesnek tartották a küzdelem felvevését s a kivitel módozatát tárgyalták. Nagy Mihály Mózes énekfordítást olvasott fel, történelmi és irodalmi kritikával kísérve. Az értekezlet kiadta Csürös József tagnak bírálat végett. Ebéd idejére szünetet tartva, azután Elek Lajos ketesdi lelkész tartott előadást. Szigoruan ragaszkodva a napi gyakorlati kérdésekhez. Soron volt a baptizmus is, de mivel Lészay elnök kimentette, az egyházi élet erősebb, biztosabb működésének alapját kereste. Így a presbiteriumnak tágabb, nagyobb teret kívánna biztosítani; a papoknál a kollegiálitást, barátságot, szeretetet erősebbé szeretné tenni s e végből a gyakoribb érintkezés szükségét hangsúlyozta. Többek hozzászólása után, abban állapodtak meg, hogy az egyházmegyét az egyh. értekezlet keretében a szükséghez képest két, vagy három körre osztják fel, mely körök felváltva különböző helyeken évenként legalább négyszer összejön. Az előmunkálatok végzésére az elnökség mellé küldték Régeni Ferencz magyarbikali és Elek Lajos ketesdi lelkészeket. Indítványt tett Bene Lajos, melyben óhajtandónak tartja, hogy az egyházkerületi értekezlet tegyen lépéseket oly irányban, hogy a télen tartandó protestáns-esték láttassanak el megfelelő, rövid, cselekménygazdag és népies felolvasásokkal. S ennek megvalósítására hirtelen pályázatot ilyen munkákra. Szem előtt tartva, hogy az ily felolvasások husz percznél hosszabbak ne legyenek. Egyhangulag elfogadták.

Ezek után elnök a közreműködők szivességét, a tagok megjelenését megköszönve a gyűlést bezárta.

Bene Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bartók püspök körútja. Dr. Bartók György, az erdélyi ref. egyházkerület érdemes és fáradhatatlan püspöke e hó folyamán püspöki körútjában a dési egyházmegye következő községeit látogatja meg: augusztus 19-én Kaczkót, 20-án Nagy-Ilondát, 21-én Blenkemézót, 22-én Magyar-Lápost és Domokost, 23-án Koltót, 24-ikén S.-M.-Berkeszt és Hosszafalut, 25-én Hagymáslápust, 26-án Kendilónát és Dobokát, 27-én Pánczélcehet, 28-án Esztényt és Felső-Törköt, 29-én Ormányt és Kérót. A püspök körútjában Nagy-Ilondát is felkeresi és részt vesz a templomszentelésen és erre az alkalomra 19-én Bűdöspatak-fürdőn rendezendő közebeden. Főtiszteletű és méltóságos püspökünket e hivatalos körútján, titkárán Ravasz Lászlón kívül, Nagy Károly theol. tanár, lapunk felelős szerkesztője — mint főjegyző helyettes — és a dési egyházmegye jeles esperese, Papp István sárosmagyarberkeszi lelkész fogják kísérni.

Felelős szerkesztőnknek „válaszol“ 21 napi csendes elmélkedés után a „Magyar Szó“ 188. sz. egy lutheránus atyafi, Poputh Victor úr. Nem lévén hozzá intézve se szó, se gondolat, még kevésbé betű, b. közleménye „válasz“ nem lehet. Kedves szerkesztőnk ugyan elég tehermentesen kerül ki az oroszlanok verméből. De annál több jut ki Bánffy Dezső báró kedves főgondnokunknak. Felelőssé teszi u. i. 1848. XX.-ért, felelőssé a szathmári, linczi, niklsburgi és bécsi békekötésekért, I. Lipótért és a gályarabokért. Kimaradt a sorból Décius és Néró. István vértanu megkövezéseért se felelős, de már a „lutherani comburantur“ meg van a cikkelyben. Igazán sokat tartunk kedves főgondnokunk felől, büszkék vagyunk vele, de mégis hivatalos tisztelettel biztosítjuk cikkírót s ezuton mindenkit, a kit illet, hogy a Kegyelmes ur fentti dolgokban ártatlan. A „választ“ különben tudomásul vesszük, jelezve, hogy távollevő szerkesztőnk utólagosan fog értesülni róla.

Tanítónőválasztás. A gernyeszegi ujonnan rendszeresített nótanítói állásra aug. 13-án Farkas Anna

gyalakutai tanítónő választatott meg, kiben gernyeszegi iskolánk egy munkás tanerőt nyert. Tanítónő egyuttal a nyári szezonban óvónő is lesz. Oklevelei is mindkettőre képesítik. Adja Isten, hogy ez új (első) állomáson, legyen minden tekintetben első! A hívek szeretettel várják.

Rendkívül érdekes kiállítás nyílik meg e hó 18-án a főváros egyik előkelő klubjában a gr. *Batthyány* Tivadar elnöksége alatt működő *Józsefvárosi Függetlenségi Kör* (VIII. ker. József-körut 8. szám) termeiben. Gr. Kreith Béla, a kör tagja, átengedte kiállításra immáron világhírűvé vált *Szabadságharczi és Kossuth-erekllye-muzeumának* legszebb és legérdekesebb darabjait, melyek a kör összes termeiben jutnak kiállításra. A nagyon díszes kiállítás rendezése már befejeztetett gr. Kreith személyes vezetése alatt s most a tárgysorozat van sajtó alatt. Kiválóan érdekes a kiállítás *vértanu-szobája*, mely nemzetünk kivégezett Dicsőinek van szentelve, a kivégzések képeivel, az összes vértanuk arczképeivel, Damjanicsné sajátkezűleg himzett, 13 koponyás zászlójával stb. A Budapestre fölrándulók ne mulasszák el megnézni e kiválóan becses kiállítást, melynek ünnepélyes megnyitására több kiváló politikus ígérkezett el.

Meghívó. A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium a magyar társadalom részvételével 1905. évi szept. hó 4-én Hídvégi gr. Mikó Imre szülőházát (ma gr. Mikes Armin kastélya) születésnapjának századik évfordulóján Zabolán emléktáblával ünnepélyesen meg fogja jelölni. Az emlékünnap sorrendje: I. Nyitányt játszik a zabolai polgári zenekar. Szózat. Eneklí a Székely Mikó-Kollégium énekkara. Emlébeszéd. Tartja Bodor János, koll. gondnok, zágoni ev. ref. lelkész. Emléktábla leleplezés. Nemzeti zászló. Eneklí a zabolai vegyes dalkar. Alkalmi óda. Irja és elszavalja Szabó Jenő, kézdívásárhelyi ev. ref. lelkész. Honfi dal. Eneklí a zágoni tanítói kar. Megemlékezések és koszoruzások a résztvevő hatóságok és testületek hivatalos képviselői részéről. Himnusz. A zabolai polgári zenekar kíséréte mellett éneklí a közönség. II. Délután fél 1 órakor közebed Kovásznán, a sétatéri nagyvendéglő kerthelyiségében. Egy teríték ára 3 kor. Fuvar Zaboláról Kovásznára 1 korona. — Tájékoztás: Az emlékünnapra a jelentkezők folyó évi aug. 26-ig Sepsiszentgyörgyre, az ev. ref. Székely Mikó-Kollégium igazgatóságához intézendők. A jelentkezés alkalmával közzelendők: Kíván-e a jelentkező elszállásolást Kovásznán és mely időre? Részt vesz-e a közebeden? Igényel-e fuvar Zaboláról Kovásznára? A közebeden csak azoknak lesz teríték fentartva s fuvart is elszállásolást is csak azok igényelhetnek, a kik ez iránti óhajtásukat folyó évi aug. 26-ig a Székely Mikó-Kollégium igazgatóságához bejelentik. Vonatok érkezése: Brassóból szept. 4-én a vonat indul reggel 5 óra 15 perczkor, Sepsiszentgyörgyre érkezik 6 óra 30 perczkor, Zabola-felé tovább indul reggel 6 óra 45 perczkor, a hová érkezik 8 óra 18 perczkor. — Vonatok indulása: Zabola—Páváról szeptember 4-én a vonat indul d. u. 3 óra 10 perczkor, Kovásznáról 3 ó. 25 p.-kor, Sepsiszentgyörgyre érkezik 4 ó. 35 p.-kor, Brassó felé indul 4 ó. 50 p.-kor, a hová érkezik 6 ó. 10 p.-kor.

Műsoros est. A nagyenyedi városi ifjuság kebeléből Bodrogi János tanár elnöklete alatt alakult rendező bizottság f. hó 19-én estélyt rendez a Bethlen-szobor alapja javára, a sétatér fedett táncz helyiségében. Műsor: 1. „A nyár.“ Egy felvonásos idyll. Irták Hevesi és Hetényi. Szereplők: Béla, Czirner László; Ilonka, Fogarasi Jolán k. a.; Sándor, Endre bátyja, legifj. Winkler János; Lukácsné, Sándor Klárka k. a. 2. Boka kesergője, írta Zsadányi Ármánd. Hegedűn előadja Aczél Elemér, zongorán kíséri Fülöp Judith k. a. 3. Szavál Winkler Lila k. a. 4. Énekel Zsigmond Ferencz kolozsvári ref. énekevezér. 5. Kuplék, éneklí Solymosi Elek a bpesti Népszínház ny. művésze, zongorán kíséri Lázár Györgyike k. a. Műsor után táncz. Belépő jegy 1 kor. 20 f.

A legujabb vallás-statisztika szerint földünkön 15635 millió ember lakik. Ebből 558 millió keresztyén s ennek körülbelül fele (272 millió) katolikus. Közel 1006 millió még a nem keresztyén és ebből az óriási számból 11 millió zsidó és 216 millió a mohamedánus. A 776 millió pogányból 137 millió buddhista és 231 millió konfucianus és tavista. A fétisimádók száma még ma is 154 millióra rug.

Nyilvános köszönet. Koós Ferencz kir. tanácsos, ny. kir. tanfelügyelő ur, brassói ev. ref. egyházköz-

ségünk iránt érzett meleg szeretetének és mély vallásosságának újabb tanujelét adta. Ugyanis a múlt évben, halála utánra, végrendeletileg egyházunknak 5000 koronát hagyományozott. A napokban kiállított pótvégrendeletében 2400 koronát hagyományozott ismét egy nagy harang beszerzése céljára, ugyszintén nagyobb hagyományt a brassói magyar protestáns jótékony nőegyletnek. Koós Ferencz kir. tanácsos ur brassói egyházközségünknek nagy fontosságot tulajdonít, ennek fejlődését nem csak vallási, de hazafias szempontból is igen kívánatosnak tartja. E szempontok vezették nemes adományai nyújtásában. A midőn egy a magam, valamint gyülekezetem nevében hálás köszönetet mondok a kir. tanácsos urnak, egyben kérem a kegyelem Istenét, hogy nyujtsa hosszúra nemes életének fonalát, hogy még sokáig élvezze mindnyájunk szeretetében, hálájában jötteteinek boldogító gyümölcseit. Brassó, 1905. aug. 1-én. *Péchy Árpád*, ev. ref. lelkipásztor.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3600—1905.

KÖRLEVÉL

a ref. népiskolák iskolaszékeinek tiszteletes Elnökségeihez.

Eperjesy István könyvkiadóhivatala Debreczenben *S. Szabó* József, debreczeni református főiskolai tanár szerkesztésében „Magyar Protestáns Történeti Irka“ czimen népiskolai irkákát ad ki, a melyeket a tiszteletes iskolaszéki Elnökségek figyelmébe ajánlunk.

Kolozsvárt, 1905. aug. 7.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Váró Ferencz,
tanügyi előadó.

3575—1905. sz.

ÉRTESETÉS

a konventi jegyzőkönyvek szétküldése s azok árának beszedése tárgyában.

A magyarországi ev. ref. egyházunk egyetemes Konventjének f. évi június hó 14—16-ig tartott üléséről szóló jegyzőkönyvek szétküldetvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után, egy koronát számítva, az ott kitéüntetett összegeket legkésőbb f. évi decz. hó 15-ig közpénztárunkba mulbatatlanul befizetni sziveskedjenek, megjegyezzük, hogy az egyházmegyék levéltárai részére is küldetett egy-egy ingyenes példány.

Kimutatás. Hunyadi egyházmegye 26 példány után 26 kor., Gyulafehérvári em. 17 p. után 17 kor., Nagynyedi em. 44 p. után 44 kor., Kalotaszegi em. 34 p. után 34 kor., Kolozsvári em. 24 p. után 24 kor., Szilágyszolnoki em. 64 p. után 64 kor., Dési em. 18 p. után 18 kor., Széki em. 30 p. után 30 kor., Nagysajói em. 17 p. után 17 kor., Görgényi em. 29 p. után 29 kor., Marosi em. 64 p. után 64 kor., Küküllői em. 31 p. után 31 kor., Nagyszebeni em. 16 p. után 16 kor., Udvarhelyi em. 43 p. után 43 kor., Erdővidéki em. 15 p. után 15 kor., Sepsii em. 38 p. után 38 kor., Orbai em. 11 p. után 11 kor., Kézdi em. 14 p. u. 14 kor., Romániai em. 1 p. u. 1 kor., Kolozsvári theol. fakultás 1 p. u. 1 kor., Nagynyedi kollegium 1 p. u. 1 kor., Kolozsvári koll. 1 p. u. 1 kor., Marosvásárhelyi koll. 1 p. u. 1 kor., Székelyudvarhelyi koll. 1 p. u. 1 kor., Szászvárosi koll. 1 p. u. 1 kor., Sepsiszentgyörgyi koll. 1 p. u. 1 kor., Zilahi koll. 1 p. u. 1 kor.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 9.

Becsek Lajos,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Sz. 3636—1905.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 1902. évi 4120. eln. sz. a. kiadott s a tankötelezettség nyilvántartását szabályozó Utasítása 20. §. értelmében a más községekben fennálló iskolákba beirt tankötelesek a beirtás megtörténtét, a születési adataikat tartalmazó *E.* mintájú bizonyítványra az illető iskolai igazgatóságok által rávezetett tanúsítvánnyal kötelesek igazolni.

Mínthogy ezen tanúsítvány hiányában mint iskolába

nem járókat kell nyilvántartania a községi előljáróságnak a más községben tanuló tanköteleseket: fölhívjuk a méltóságos t. Előljáróságot, méltóztassék arra utasítani a gimnázium és az elemi iskola igazgatóságát, hogy az igazgatásuk alatti intézetbe beiratkozó, más községbeli tankötelesek által felmutatandó *E.* mintájú bizonyítványon levő tanúsítványokat minden egyes esetben töltsék ki s a szülőkhöz juttassák vissza.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 9-én.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Váró Ferencz,
tanügyi előadó h.

2116—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű esperesi hivatalához és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A folyó évben beszolgáltatandó rovatalk jegyzékét alább azon felkéréssel közöljük, hogy sziveskedjenek a hatósága alá tartozó testület részéről megfelelő összeg befizetése iránt intézkedni.

Befizetendőek a következő összegek:

Kimutatás

az egyházkerület pénztárába beszolgáltatandó közpénzekről.

Sorszám	Egyházmegye vagy kollégium	Krajczáros élőtőke		Képezdei illeték		Agentiale	
		K	f.	K	f.	K	f.
1	Vajdahunyadi egyházm.	247	24	78	—	13	—
2	Gyulafehérvári	133	34	34	—	8	50
3	Nagynyedi	722	44	186	—	22	—
4	Kalotaszegi	528	10	102	—	17	—
5	Kolozsvári	544	38	135	—	12	—
6	Szilágyszolnoki	1133	58	256	—	32	—
7	Dési	242	74	72	—	9	—
8	Széki	393	82	120	—	15	—
9	Nagysajói	181	74	34	—	8	50
10	Görgényi	439	78	116	—	14	50
11	Marosi	1218	86	192	—	32	—
12	Küküllői	382	12	124	—	15	50
13	Nagyszebeni	244	80	96	—	8	—
14	Udvarhelyi	716	54	215	—	21	50
15	Erdővidéki	295	02	60	—	7	50
16	Sepsii	579	86	190	—	19	—
17	Orbai	281	62	66	—	5	50
18	Kézdi	261	36	84	—	7	—
19	Nagynyedi kollégium	—	—	—	—	33	60
20	Kolozsvári	—	—	—	—	8	40
21	Marosvásárhelyi	—	—	—	—	8	40
22	Székelyudvarhelyi	—	—	—	—	8	40
23	Zilahi	—	—	—	—	8	40
24	Szászvárosi	—	—	—	—	8	40
25	Sepsiszentgyörgyi	—	—	—	—	8	40

Kolozsvárt, 1905. aug. 4.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Maksay János,
számvevő.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye összes egyházaihoz.

A múlt évi számadásokból azt látom, hogy a kepe, rovatalk, árenda, kamat stb. czimeken a hátrálékok felszaporodtak. Mindnyájan tudjuk, hogy ezt részben a múlt évi szűk termés okozta. Istennek legyen hála, ez az év gazdaságilag kedvezőbb s már csak hűveink jól felfogott érdekében is szükséges, hogy igyekezzünk a lehetőleg a hátrálékokat felhajtani; mert akkor, mikor a politikai viszonyok által teremtett exlexben az állami adók is a hűvek kárára restanciában maradnak, nem volna czélszerű az egyházi adókat is felhajtatlan hagyni, sőt inkább most kell minden erővel felszedni, hogy egyházaink költségvetése ne csorbuljon, de meg a hűvek is bár egy adótól, rendes időben megszabaduljanak.

Tisztelettel kérem azért egyházainkat, a hátrálékok apasztása s éppen megszüntetése tekintetében a legszigorubb intézkedéseket tegyenek.

Az eredményről, jelen év december 1-ig, a jelentést kivétel nélkül minden egyháztól elvárom.

Gernyeszeg, 1905. aug.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félvre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Abaptizmus elleni védekezéshez.

Nagy Károly tanár úrnak a „baptizmus elleni védekezés“ cz. értekezését örömmel s gyönyörűséggel olvastam. Tetszett benne az a nemes theologia-hang, mely nem durva, gyanúsító, gúnyolódó, ferdítő s minden áron felül maradni törekvő, hanem a mely tárgyilagossá és mindkét szemmel csak az igazságra s az egyház közérdekeire tekintő.

Hogy mégis itt-ott nekem oly állítások imputáltak, mely állításokat én nem ösmerhetem magaméinak, az onnan eredhet, mert nem fejezhettem ki magam elég világosan. Ez állításokat most rectifikálom.

Nagy Károly úr jól itéli meg a baptistákat, midőn azt állítja róluk, hogy az ő vallásuk lényege a theologiai pozitivizmus. Az, de az a református keresztyén vallás lényege is. A mi dogmáink „Heidelbergi Káté“, „Helvét hitvallás“, mind a theologiai pozitivizmus alapján állanak. És mikor én *elméletről* szóltam, akkor a *református* és *baptista* megállapított dogmákat értettem. És azt ma is állítom, hogy mindkét egyház elfogadott dogmatikája szerint a református és baptista egyház között más különbség nincs, mint az, hogy ők csak *hívő* felnőtteket keresztelnek és mi pedig megkereszteljük a hívő keresztyének gyermekeit is ígéretre. A bibliát mi is természetfeletti isteni kijelentésnek hisszük s azt szószerinti értelemben vesszük s benne az embereket, valamint az életben is e két táborra látjuk oszolni: hívő és hitetlen. Hívő az, ki az általános hitet, a *bibliának Isten beszédeként való hitét* és a különös hitet, *az Ur Jézusnak, Isten fiaként való hitet vallja* és a biblia tanítása s az Ur Jézus életéhez hasonló életet él és munkálkodik is ennek terjedésén.

Ez azonban nem csak református és baptista, de lehet mondani általános keresztyén hit, felfogás. S így mikor én azt mondom, hogy higyjük a bibliai igazságokat mind, ezzel nem baptista bacillussal akarom beoltani a reformátusságot, csak vissza akarom vinni

azt egyedüli erősségéhez, biztos talajához, a „*Helvetica confessio*hoz“, mint a mely minden bibliai igazságot magában foglal.

S ez magában foglalja azon igazságot is, hogy az Isten beszéde csak üdv eszköz, az üdv forrása azonban igaz, hogy Isten, de a mennyiben Jézus is Isten, tehát az Ur Jézus Krisztus is. „Nincsen senkiben másban üdvösség“, mond Péter. Pál pedig így: „Tudom, kibem hittem és bizonyos vagyok benne, hogy az én ő nála letett kincsemet megtarthatja.“ És hogy én miért vagyok református és nem más, azt nagyon könnyű megítélni. Azért, mert én a bibliai igazságokat a református symbolumok értelmében hiszem és *üdvöm egyedül az Ur Jézus végzett munkáján nyugszik*. Már pedig a református egyház és a szekták közötti különbség lényege az, hogy a reformátusok üdve tisztán a *Krisztus véghez vitt munkáján nyugszik*, míg a szekták *ehhez az ő munkájukból is tesznek valamit*. P. o. a nazarénus fegyvert nem fog, a baptista felnőtt korban keresztelkedik, a szombatos szombatot ünnepelem és tizedet fizet, a quekker a szentlélek indításából szól stb.

Orthodox azonban nem vagyok, vagy legalább is nem szeretek lenni. Legalább abban az értelemben nem, mint a hogy nálunk e szó használatban van és használatba jött. Midőn alatta egy olyan theologust értenek, ki szóval hiszi mind a bibliai igazságokat s egyházi dogmákat, azonban sem maga hitéletet nem él, sem hivei lelkében lelki élet teremtésére nem munkál. E tekintetben közelebb állónak érzem magam azon rácionálistákhoz, kik sürgetik, hogy használtassék a biblia úgy, hogy az „*személyes hitet*“ ébresszen. Használtassék úgy, hogy az „*az élő Istennel való ténylegesen érzett összeköttetést*“ teremtsen. *Személyes hit, Istennel való élő összeköttetés*, ez nekünk élő hitű keresztyéneknek is a *mottónk*, csak-hogy mi az Istent mindig háromságba „*Atyának, Fiúnak és Szentléleknek*“ hisszük és valljuk.

Közel állónak tartom magam ahhoz, ki az

élő Istennel való összeköttetés létrehozása eszközeül a buzgó *imát* és az *Isten igéjével való táplálkozást tartja*. Es mert ezen vég nagy dolgokban megegyezünk és ezenkívül abban is, hogy egyházunkat szeretettel építsük, azért szíves üdvözlettel és szeretettel vagyok szolgatársa az Urban

Szalay József,
nagybecskereki lelkész.

Indokolás.

(Folytatás.)

Az 1—3. sz. alattiakban kimerítettén az istenitiztelet előkészítő, általános része, következik az istenitiztelet középpontjára, mint különösre vagy alkalmira való áttérés. Képben szólva: a templom tornácán már áthaladtunk, lelki áldozatunkat, alázatunkat ott bemutattuk, az istenitiztelet főcselekményére, Isten imádsására és sz. igéjének hallására kellően elkészültünk. Most, ime, már a szentélybe lépünk, a főcselekmény végrehajtására... Ebben a részben tehát mindenik elem az Isten igéjéhez alkalmazkodik, annak uralma alatt áll. Első számúl önként kínálkozik itt a 4-ik szám, a gyülekezeti főének, mint a lelki megkönnyebbüléshez jutott gyülekezet örvendő ténye. Ez az ének már nem lehet általános természetű, hanem a lelkész által az alkalom természetének megfelelően kiválasztott, tehát a tárgyhoz alkalmazkodó, a melyről az ige fog szólni s a versszakok terjedelme és benső összefüggése szerint 2—4 versszak lehet. Végső sora alatt a lelkész a szószékre megy és ott

5-ik szám gyanánt imádságot mond. Ez az u. n. egyházi beszéd előtti imádság, mely Isten dicsőségből, munkáinak, tökéletességeinek, jótéteményeinek alkalmi magasztalásából áll s mintegy rátereli a lelkeket a hirdetendő istenigéjére. Ennek végeztével, mintegy annak bizonyosságául, hogy a gyülekezet megértette, miről van szó s hogy vágyakozik annak hallására és befogadására, jönnie kell

6-ik szám gyanánt egy vers eléneklésének. Ennek persze szorosán a tárgyhoz kell simulnia közönséges vasárnapokon is, ünnepeken pedig még inkább, a midőn az u. n. ünnepi fennállókat lehet cél- és tárgyszerűen megszólaltatni. De lehet úgy itt, mint a 8. szám alatt karének is, nem állandóan, hanem olykor-olykor, mintegy az éneklésbeli izlés pallérozásául s csupán átmenetileg, addig, míg a gyülekezet rá nem szokik a jobb és helyesebb, a szebb éneklésre. A ref. istenitiztelet természete nem türi meg sem a szóló, sem a magán-karéneklést; abban minden cselekménynek a lelkész és gyülekezet kölcsönös, együttes és tévelygős részvételével kell végbemenni.

Ezzel a számmal összeköttetésben két dologról kell itt emlékeznünk. Az egyik az, hogy igen sok lelkész Miatyánkot szokott mondani az egyházi beszéd előtti imádság után. Helytelen és semmivel sem igazolható gyakorlat ez s nagyot hibáznánk, ha e ponton való alkalmazását törvénybe iktatnánk. Nincs, nem lehet helyén itt azért, mert az istenitiztelet árja itt már nem általános, hanem határozott, kötött irányban és mederben hömpölyög, a melyet kiömlesztett a főének, megduzzasztott, meggyorsított, egyenesebb irányba szorított az e. b. előtti imádság s ezek hullámain ragadta már a lelkeket, a szíveket az óhajtott cél, Isten igéjének alkalmi hirdetése felé. A Miatyánk pedig a legáltalánosabb tartalmu imádság a ker. világ imádságai közt. Már most: ezt az imádságot ide beékelni, annyi, mint az istenitiztelet természetes folyását megakasztani, sőt visszaszorítani s az épen célpontjához közelgő szent

cselekményt ketté vágni, a folyam torkolatát a forráshoz visszaerőszakolni. Természetellenes, erőszakos, lehetetlen egy dolog ez. Mellőznünk kell multhatatlanul. Kálvin liturgiájában sincs ezen a helyen Miatyánk. A másik, a miről szintén e helyen kell megemlékeznünk, az erdélyi e.-kerületnek az a kivánsága, hogy a 6. sz. alatti éneklés után „egy objektív liturgiai elem, az egyházi évkörhöz alkalmazott és perikopális rendszer szerint egyházhatóságilag megállapított bibliai szakasz olvasása volna beilleszthető, mely változhatatlan bibliai formulával“ végződnék s egy énekvers választaná el a rákövetkező, de már szabadon választott szöveg alapján tartandó egyházi beszédőtől... E kívánalmaknak történelmi alapja van, csak hogy az az alap nem magyar református jellegű, a mi nem lenne baj, ha a kívánalom teljesítése cél- és szükségszerű lenne. De úgy látjuk, nem az. A Kálvin liturgiájában, több külföldi ref. egyházban is, a lutheránusokéban pedig általánosan megvan ez az objektív elem, a bibliaolvasás (sőt nálunk is kísért még egy-két gyülekezetben), megvan, de nem ezen a helyen, hanem a szoros értelemben vett liturgiai részben, vagy szerintünk az istenitiztelet bevezető, előkészítő részében: a kálviniban mindjárt a rész elején, a lutheriekben a rész vége felé s végzik az úrasztalánál, az oltárnál vagy más emelvényen, de nem a szószéken. Miért? Azért, mert kötött elemeknek náluk nincs helye a szószéken, a szabad elemek számára van fenntartva ez. Aztán a bibliának ilyen objektív alakban való alkalmazását olyan tekintélyek ítélték el már, mint a lutheránus Kliefoth és a református Schleiermacher; elítélték azért, mert holt maradvány az a kath. liturgiából s mert a protestáns istenitizteletben a szentírást nemcsak olvasni, hanem olvasni és magyarázni kell, a csupa olvasás joga és kötelessége pedig a hívők lelkiösmeretére és a családi áhitatoskodás körébe van utalva. Mért vennők hát mi be, mikor másutt is csak a hagyomány, a maradiság tartja s még ha bevennők is, miért épen oda, a hol annak semmiként sem lehet helye s a hol egy ily objektív elem teljesen feldulná az istenitiztelet stilszerűségét s ép úgy megakasztaná annak természetes tovahömpölygését, mint az imént említett Miatyánk!? Ne haladjunk hátrafelé, ne zavarjuk meg és ne korlátozzuk sem az istenitiztelet szabad folyását, sem lekipásztoraink szövegválasztási szabadságát! Egy jól választott bibliai szöveg teljesen elég egy istenitizteleti alkalomra s ha annak gondos kifejtésével, találó alkalmazásával sem érnénk cél, még kevésbé érnénk el azt a gépies olvasás által. Istennek hála, ma már minden háznál ott van a biblia, olvasni is mindenki tud. Ha pedig nem volna, ha pedig nem tudna: hassunk oda, hogy mindenütt legyen, mindenki tudjon s hogy a királyi papság és szent nép ne perikopákkal, hanem teljes szentírással táplálkozzék: olvassa, mélyezze azt a maga hajlékaiban, egészen és osztatlanul!

7-ik számnak jön most már az istenitiztelet csucspontja, az Isten igéjének hirdetése, a szabadon, de éppen azért a vasárnap, ünnep, alkalom természetéhez legillőbben megválasztott szöveg és nyomban utánna, azaz, hogy azzal együtt a gyülekezet viszonyai szerint alkalmazott formás magyarázat. Mindig azt a szöveget válasszuk ki, amelyik az alkalomhoz is, a gyülekezethez is a legjobban talál. Így lesz magyarázatunkból, beszédeinkből is Istennek igéje, Istennek hatalma minden hívőnek idvességére.

8-ik számnak most ismét egy énekvers, mint helyeslő, örvendő gyülekezeti visszhang a hirdetett, megnyert vallás-erkölcsi igazságokra. Ez, mint fentebb megjegyeztük, lehet karének is.

Ezt követi 9-ik szám gyanánt a hálaadás, 10-ik szám gyanánt ismét egy énekvers. A hálaadás, persze imádság, melyben köszönetet mondunk Istennek sz.

igéje hirdetéseért, idvességünkre tett intézkedéseért, lelki jótéteményeiért, a jelenlevő alkalomért stb., stb. olyanformán, mint ahogy a beszéd utáni imádságban ma is szoktuk, csak hogy a testi dolgokért, földi viszonyainkért való könyörgést elhagynók mellőle. Ezért nevezzük hálaadásnak s aztán a szószéken, Isten igéjének hirdetése helyén lehetőleg minden a léleknek és igazságnak legyen szentelve. A 10. szám alatt említett énekvers pedig mintegy a hálaadást kettőztetné meg a gyülekezet ajkain. Ezzel végződnék is az istenitisztelek fő- vagy közlépése s még a hátra levő cselekmények visszahajlanának már az általánosba és visszaterelődnének az első színhelyre, az urasztalához. Ez alatt a vers alatt a lelkész lejön a szószékről.

Ha az istenitisztelek bevezető részében a lelkésznek pásztori és papi, — főrészből prófétai és apostoli tiszte domborodik ki: akkor a szerkezet kerekdedségének, teljességének érdeke azt kívánja, hogy a szent cselekmény szálai egy harmadik cselekménycsoportban egyesüljenek s ez itt nem lehet más, mint a lelkész első szerepköre, a pásztori és papi tiszt, helye pedig ismét az urasztala. A fentebb használt hasonlat fonálán haladva: most már a gyülekezet a pásztor vezetése alatt kivonul a szentélyből, ismét a tornácba csoportosul és mielőtt ezt elhagyná, felszítja még egyszer az oltáron — az urasztalán — az áldozat tűzét. Csak hogy míg az előbbi esetben önmagáért, saját lelke nyugalmáért, békeségeért áldozott: most már nemcsak önmagával megbékélt, hanem Istennel is betelt szív mások békéjeért hevül, másokért is tenni és áldozni vágyik. A kegyelem állapotába jutott lélek kegyelmet esd mások számára is. A megértett, a szívekbe ölelt isteni akarat és szeretet tette hevit s jó tettekkel akarja megbizonyítani, megékesíteni szeretetének erejét, munkássá lesz bennünk mások boldogítására. Ezt a lelki állapotot, ezt a lélektani tényrt kell kifejeznie az istenitisztelei cselekmények végső csoportjának. E végre a lelkész ismét az urasztalához lép és ott

11. sz. alatt, átmenetképpen, — mintha még most is prófétai, apostoli tisztét folytatná — néhány szóval arra figyelmezteti és inti a gyülekezetet, hogy a keresztyén ember életének a templomon kívül is istenitiszteletből kell állnia. Erre a célra egyik alkalmas bibliai hely lenne Róm. XII: 1—2. Ezzel a mindennapi életre és annak viszonyaira irányítván a figyelmet, könyörgésre hívja fel a gyülekezetet és könyörögnek az anyaszentegyházért, a hazáért, a hatalmaságokért, az alattvalókért, külső-belső békeségért, jólétért, betegekért stb., stb. úgy, mint a hogy ezt mai nap is szoktuk az e. b. utáni imádság végén. Erre az általános tartalmu könyörgésre, mintegy koronául, igen szépen odaillik a legáltalánosabb imádság, a Miatyánk. Itt van annak az igazi helye egyedül. Mindezeknek, természetesen kötötteknek kell már lenniök, mert már kívül esnek az ige korlátatlan körén; mert a korlátolt földi lét állandó viszonyaira vonatkoznak, a melyek már az apostolok utasításai alapján, egyházi intézkedések tárgyai; az egyház akaratának pedig egységesen kell kifejezésre jutnia és végül azért is, mert ezekben a lelkész a közakarati tolmácsolója.

Ezt követné 12. sz. alatt a pásztori vagy papi áldás, liturgiai, kötött formában, p. o. az ároni áldás; majd

13. sz. alatt felhívás a szentek szükségének fedezésére, a többi hirdetni valókkal s végül

14. szer, gyülekezeti éneklés és adakozás zárja be az istenitiszteleket, miközben a gyülekezet szét is oszlik.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Köri gyűlés Kercsedben.

A nagyenyedi egyházmegye egyházi értekezletének tordai fiókköre a tavaszi alakuló gyűlés határozata szerint július 26-án tartotta meg közgyűlését igen változatos műsorral Kercsedben. Noha Bágyon volt előbb a közgyűlés helyül megállapítva, tekintettel azonban Kercsednek önszorgalmán nagy költséggel megújított templomára, az elnökség helyet adott Kercsed azon kérésének, hogy a fiókköri gyűlés templomavatással kapcsolatosan, Kercsedben tartassék. Fél 10 órakor már megszólaltak a harangok, hogy Felvincz, Gerend, Ar.-Polyán, Bágyon, Mező-nagycsán, Alsó Szentmihályfalva, Uj-Torda, Torda-Tur képviselőit élükön az esperessel, a vaskötésekkel jól megkötözött, egészen újjá tett s a helybeli lakosság által már benépesített templomba szólítsa. A XC. szoltárnak lélekemelő akkordjai után Jancsó Lajos érdemes esperesünk borult le az Egek ura előtt, hogy felemelje a lelkeket Ahoz, akitől jön minden segedelem.

Következett most a felvinczi kántornak gyönyörű szülő közeneke, lelkünk az esperes imájával már fenszárnyalt s igen bele illett ebbe a fenszárnyalásba az érzéssel, kellemes hanggal s művészi orgona kísérettel előadott dicshimnusz. Majd Veress Károly gerendi lelkész fejtegette alapos tudással, meggyőző erővel azon tételt, hogy az igazi keresztyénnek nem az anyagi jutalom reményében kell munkásnak lenni. Végül a tulajdonképeni istenitiszteleket berekesztette ifj. Csiky István helybeli ifju tevékeny helyettes lelkész symbolikus irányu költői szárnyalásu beszéde.

Ezután vette kezdetét az egyházi értekezlet elnöki megnyitóval, melyet Bertalan József köri elnök tartott, kiemelve, hogy noha Bágyont illette volna most az elsőség, de szívesen és méltánlyattal vettük a kercsedi gyülekezet meghívását s örömmel megyünk mindig az oly helyre, hol a keresztyénies buzgóságnak tettekben nyilvánuló cselekedetét látjuk.

A mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hiteltesítése után Esperesünk meleg szavak kíséretében nyújtotta át Horváth Sámuel régen kántor-tanító, most már csak kántornak az egyházközség által beszerzett gyönyörű babérkoszoruját, 45 évi hű szolgálata emléke és jutalmául. Beszédében kiemeli és reá mutat azokra a már koros férfiakra, kiknek zsolozsmáitól zeng az istenháza, de reá mutat a karzatot megtöltő diszes ifjuságra is, kik csak néma ajakkal dicsérik már az Istent.

Megszólalt aztán újból az orgona, ifj. Csiki Istvánné helybeli bájos papné kellemes szülő éneke ragadott el és gyönyörködtetett mindnyájunkat, úgy jött, hogy „ujrát“ kiáltson neki a közönség, de hát a hely méltósága korlátokat szabott.

Péter Antal m.-n.-csáni lelkész „Fásuló szívek“ című felolvasása után Csiki József szavalta el a „szentlélek“ című költeményt szépen, érzéssel.

Indítványok következtek most, melyek közül kiemelendő Jancsó Lajos esperesnek azon indítványa, hogy az egyházmegyei értekezleti pénztárt illető 25 % osztassék fel az egyházmegyei fiókkörök között, melyből mindenik fiók érdemesebb egyházak részére bár 1 példányban rendelje meg a „Vasárnap“ című egyháztársadalmi lapot, továbbá a „Koszoru“ füzeteket minden összejövetelre szerezzék be és terjessze, a maga részéről ajánlja, hogy M.-Dellő és M.-Sülyének, melyek amugy is nagyon eldugott helyek, de vallásosságra hajlandó néppel birnak, a „Vasárnap“ 1—1 példányt rendeltessek meg. Az indítvány határozattá emeltetett. Végül a jövő gyűlés helyül Bágyon állapították meg, elnök meleg szavakban mond köszönetét úgy a közreműködőknek, mint a részt-

vevő közönségnek s meghívja jövőre is Bágyonba, mi pedig az áll. iskolába felterített fehér asztalhoz siettünk, hogy annak köszöntőkkel fűszerezett kellemes emlékei után gondolkozzunk a további maghintas felől.

Péter Antal, ref. pap.

Egy sérelmes kimutatás.

A f. évi egyházkerületi közgyűlésen előterjesztett püspöki jelentés mellékletének 56-ik lapján kimutatás közöltetik az egyházkerületünkben szolgáló „első és második papi vizsgát tett segédlelkészekről,” melyben én is „nyugalmazott lelkész mellett szolgáló” segédlelkésznek vagyok kimutatva. A kimutatás e sértő tévedését szó nélkül nem hagyhatom; nem azért, mintha megaláznál tartanám az ambícióval és elismerésre méltó buzgósággal működő segédlelkészkar tagjai közé számláltatni, nem is azért, mintha czim- és rangkorság bántana, hanem azért, mert téves feltevésekre szolgálhat okot, olyanokra, melyek határozottan bántók lennének reám nézve.

Szükségesnek tartom először is megjegyezni, hogy én „első és második papi vizsgát” soha sem tettem, hanem tettem „papi vizsgát” 1877. szept. 4—5-én, tehát 28 évvel ezelőtt. Tudomására kívánom hozni a kimutatás készítőjének azt is, hogy segédlelkész soha sem voltam, nem is lehettem, — mert abban az időben, mikor én végeztem, a segédlelkézési intézmény egyházkerületünkben nem létezett, — hanem rendes lelkész vagyok 1877. december 30-ika óta, tehát már 28-ik éve. Ugyhiszem, a kimutatás készítője nem fogja kétségbe vonni, hogy 28 évi szolgálat után első osztályú minősítem van, s mert fegyelmi alatt soha sem állottam, azt a minősítést el nem veszíthettem. Mi jogon foszt hát meg attól egyszerű kimutatással, s mi jogon degradál segédlelkésszé? Hja! tudom már! Azon a jogon, mert — a kimutatás szerint — „nyugalmazott lelkész mellett szolgálók,” mint ilyen az u. n. káplántartási kongruából bizonyos összeget kapok, s így — a kimutatás felfogása szerint — nem lehetek más, mint segédlelkész. Hát hiszen ebben volna valami logika: a ki a káplántartási kongruából segélyt kap, az *káplán*. De — kérdem — elolvasta-e a kimutatás készítője a vallás- és közoktatásügyi Miniszternek a káplántartási kongruát engedélyező és kiutaló 1900. évi 95.722. sz. leirátát, ha elolvasta, nem fedezte-e fel abban, hogy a káplántartási kongrua élvezetére nemcsak segédlelkészek (káplánok) vannak jogosítva, hanem az „oly lelkészek kárpótlására (is) fordítható, kik az egész lelkései javadalmat azért nem élvezhetik, mert elődjük a javadalom egy részére való jogosultsággal *szabályszerűen nyugdíjaztatott*. Ha a rendelet e mondatát nem olvasta volna, ez uton ajánlom szives figyelmébe, hogy jövőre ne essék a most elkövetetthez hasonló, s reám és hasonló állásban levő lelkésztársaimra nézve sértő tévedésbe. *Suum cuique!!*

Cseresznyés Ödön,
balázsfalvi ev. ref. lelkész.

A nagyilondai templomszentelés.

A sivár politikai élet szinteréről erdélyi magyarunknak lelkét szivderítőbb enyhe tájra terelte az isteni gondviselés; a nagyilondai ref. templom felszentelése foglalta el aug. 20-án. Ünnepe volt ez Szolnok-Dobokavármegyének s vele ünnepelt Magyarország 5 millió protestánsa; mert a vallásnak gyönyörű oltár s a hazának erős vár emeltetett. Ezt felszentelni jött dr. Bartók György az erdélyi evangelium szerint reformált egyházkerület püspöke. Aug. 19-én fogadta a dési állomáson Bándy György alispán a nagyilondai

küldöttséggel, élén Simó Lajos ehkerületi főgondnokkal. A püspökkel jött Nagy Károly theol. tanár és Ravasz László püspöki titkár. Kaczkán szállottak le először egyházvizsgálatra. Meglepő fogadtatásban részesítették e helyen, hol a csekély magyarságot selegge emelte a románok és izraeliták tömege.

Báró Inczedy Sámuel nagybirtokos üdvözölte rövid, de lelkes beszéddel, a diszkapunál Molnár Andor beszélt lelkesen. Aztán megtelt a kis templom, hol a bispök apostoli bölcsességgel, elragadó ékesszólással kötötte le a figyelmet. Ezt egyházvizsgálat követte. Majd látogatást tett báró Inczedy Sámuel és Voith Gergely, Székely Gyula és Molnár Andor uraknál, özv. Ujjfalusi Adámnénál. A pompás kivitelű állami óvodába 40-en voltunk báró Inczedy vendégei. Délután a Simó Béla nagybirtokos refényi nyári lakásában szállott meg a püspök és kísérete, hol emelkedett hangulatban páratlan szívélyességgel körülvéve estélyezett a társaság.

István király napja ragyogó szép nappal derült Nagyilondán, mint a püspöki vizsgálat ezuttali központjára; seregekben özönlött ide a nép mindenfelől, még a románok és izraeliták is, hogy ők is, mint vallásos honpolgárok, részt vegyenek a kis számú magyarság ritka ünnepélyén.

Az érkező püspök őméltóságát ágyulövések és harangzugásba vegyült ének s Veres Imre főszolgabíró kiválóanlelkes szép beszéde fogadta.

Majd megkondultak a szent hajlék harangjai összhangzó, szép csengésbe s mikor végig zugtak a Nagy-Szamos remek szép terén, minden szívből fohász fakadt fel: a hála, a vallás ez oltáráért s a magyar nemzet e kis erősségeért.

A hallgatóság seregét nem fogadhatta be a kis templom, ezért a künmaradtaknak Vásárhelyi Boldizsár dési lelkész s a püspöki titkár tartottak a hegyen predikációt, míg benn folyt a szentelési-ünnepség Pap István esperes imájával bevezetve, melyet Rácz Anna urnó harmonium vezetése s a dési polgári dalárda meglepő és elragadó éneke előzte meg. Aztán felhagzott, a miért a templom épült, az *istenige*.

Nagy Károly theol. tanár ajkain az ékesszólás, oly megragadó erélyével, mintha Péter apostol szólott volna a szentlélek kitöltésekor.

Minden szem, minden lélek a kiváló szónok predikációján csüngött. A dési énekkar Buday Elek vezetése alatt az elragadott lelkeket tovább szárnyaltatta, hogy a püspök felszentelési imája készen találja s együtt zsolozsmában olvadjanak össze a szívek a nagy Isten trónjánál. Ily vallásos hangulatban lett egyházunk két szentsége a keresztség és uri szentvacsora kiszolgáltatta, az első Szakács Ferencz désknai, a második Incze Lajos előbb kaczkói, most vizaknai pap által. Emlékezetes lesz, hogy a templom-építés kezdeményezőjének, néhai Móricz Sándornak unokáját keresztelték először az új templomban, mikor is a gondnok, a néha b. e. gondnok fia Móricz Károly.

Az urvacsorában 78 részesült. Az egyház rövid történetét Szabó Géza, kaczkói lelkész olvasta fel s bezárta szép imájával az emlékezetes ünnepséget. Az ünneplő sereget gazdag villásreggelivel Veres Imre főszolgabíró látta el, kinek vendége volt őméltósága s kinél fogadta a következő küldöttségeket: ref., róm. kath., gör. kel. és izraelita egyházakéit; a közigazgatás, bíróság és tanítótestületet.

Az ünnepségek után a Móricz-család büdöspataki fürdőjére vonultak ki, hol mintegy 50—60 személy pompás hangulatban, közös ebéden áldomásozott. Poharat emelt a püspök a felséges királyra, Simó Béla a püspökre, Nagy Károly a védnökökre, Vásárhelyi az alispánra, Incze az egyház jóltevőire, megemlékezve az egyház elhalt jóltevőiről is, Móricz Sándor, gr. Teleky György és Berde Sándor papról.

Kiemelve az élők közül Buday Eleket, a derék hazafit.

Megkapó szép köszöntőt mondott Ravasz László püspöki titkár a dési dalárdára.

Este bál volt jó hangulatban, szép eredménnyel. A lezajlott ünnepségek beirták emléküket sziveinkbe s drága emlékekkel megrakodva, mint méhsereg térénk vissza házaikba, kik az ország különböző részeiből összesereglettünk a török, tatár, labancz által elpusztított egykor magyar vidéken ismét megszólalt harangok hívására.

Az új templomba egyik harangot Ujfalvi Károly az egykor nagy szerepet játszott család tagja, a tatarékpénztari igazgató adta az úrasztalát, Daday István dési tanár kenyérosztó-tányért, Vecsák Fodorné poharat, Veres Imre ajándékozott.

Álljon a felszentelt hajlék századokon át s hirdessék benne az Isten és hazaszeretetet!

Magy-Ilonda, 1905. aug. 21.

*Incze Lajos,
vizaknai lelkész.*

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítettünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldték, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Örvendetes jele az időknak, hogy kerületeink nemes versenyre kelve, igyekeznek az új konvinti tanterv szerinti könyvekkel ellátni intézeteinket. A folyó 1905. évről jelzett új könyvekből előttünk áll „A dunamelléki Egyházkerület kiadványa” gyanánt:

I.

Szöcs Farkasnak „Református Keresztyén Hittana” középiskolák III. o. számára. Tiszta, világos és tartalmas előadásban. Kátékizmusi rendszerrel, kérdések, feleletek. A mi régi erdélyi könyveink szerint a Nagy Péter „Konfirmációi nagyobb kátéjának felel meg. De elválasztja a „Hittant” az „Erkölcstanról”. Felosztása a „Hiszekegy Isten” formája szerint igen helyes. I. Istenről és az ő munkáiról. II. Jézusról és az ő munkáiról. III. Szentlélekről és az ő munkáiról. IV. Sirontúli életről. Rövid áttekintés után szembeötlő, hogy a bibliára vonatkozó sarkalatos tételket (mondjuk kérdések és feleleteket) * alatt apró betűvel tárgyalja csak, míg konfesszióinknak ad egy-egy kérdést külön-külön. Az angyal-ember-sátánra viszont igen sok kérdés van, még se elég. Ha pedig csak egy lett volna, a III. gimn. o. kielégithette volna. Mi erdélyiek a „Hiszekegyből” kihagytuk már a „szálla alá poklokra” mondatot. Széts Farkas is velünk tanulta. Ünnepeinket szerettem volna részletesebben tárgyalatni. Egészében ajánljuk örömmel iskoláink tanárainak az érdemes kis művet tanulmányozásra. Bizományosa Kókai Lajos. Ára 1 K.

II.

Szöcs Farkas „Református Keresztyén Erkölcstan”. Középiskolák IV. o. számára. Egészen szerencsés különválasztása az eddig csaknem általánosan együtt tárgyalt Hit- és Erkölcstannak. Bár a IV. g. o. megbírná már a „fejezet”-es és részletes tárgyalást is könnyebb mederben, mégis a tiszta és sikeres eredményért szívesen elfogadom ebben is a kérdéseket és feleleteket. Főosztása *általános, különös* rész. I. Isten iránti, II. Magunk iránti, III. Felebarátaink iránti és IV. Társaséleti kötelességeink. 56 kis nyolczad lapra terjed. Olyan arányu, mint a hittan. Kókai L. a bizományosa ennek is. Ára 1 K.

III.

Balogh Ferencz debreczeni hittanárnak „A magyarországi Protestáns Egyházak Története” cz. könyvét adta ki 1905-re a „Tiszántúli ev. ref. Egyházkerület” VIII. g. o. számára. Nagyon vártuk ezt a könyvet. Vártuk érdemes írója nevéért. Vártuk tárgyáért is. Nem volt nekünk VIII. o. számára való ilyen könyvünk. Jegyzetektől (cursus), más történelmi szemelvényektől, kisebb könyvekből tanultak VIII. osztályosaink. Kivették némely helyet e tárgyat vallásánáraink kezéből és a történelem tanárai tanították. Epen tankönyv hiányában talán. Nagy várakozá-

sunk nem volt hiábavaló. Anyaszentegyházunkban — azt gondolom — nem találnánk egyetlen lelket se, aki ki ne lenne elégitve. És Sinai Miklós, Budai Ezsaiás, valamint Révész Imre kathedrájáról egészen jó helyről kapja legszébb ifjuságunk ezt a tartalmas könyvet. Előadása legvilágosabb, legtisztább és legzamatosabb magyar tanítónyelv. Valóságos élvezetes olvasmány. Szívesen fogadom el a „csak” 2 részre osztást a figyelem lekötéseért; látva, hogy a „szakaszok” az I. részben 6, a II. részben 5 finom tapintattal csoportosítják a történelmi tényeket hallgatóik vagy olvasóik elé. Ilyen terjedelmű könyvben eddig ismeretlen volt a részletesebb elrajzi adatok közlése, vagy éppen a nevezetesebb irodalmi munkák rövid kivonatos tartalma, amit gyönyörűséggel találunk meg ez új tankönyvben. Kitérő szolgálattal tesz a források teljes ismeretével és paedagogiai tapintattal összeállított egyháztörténelmi részleges irodalmi repertorium, a mit a könyv végén találunk. Legnagyobb elismerésünkkel és hálaikkal írjuk oda szerzőnk nevét az 57. §. „Egyháztörténet írók” sorába a Varga Lajos neve mellé. Áldott életet kívánva Istentől, hogy a Varga Lajos csonka könyvét is kiegészíthesse, bevezethesse Anyaszentegyházunk dicsekedésére, tanuló ifjuságunk lelki táplálására. Az új könyvet nemcsak ajánljuk, hanem elkerülhetetlen szükségnek tartjuk VIII. osztályaink számára. E nélkül aggodalommal, ezzel pedig bizonyos reménységgel bocsátjuk ifjainkat akár egyházi, akár más pályára; mint szolgálóinkat, mint hiveinket avagy pátronusainkat a világba „a farkasok közé”. Kapható Hegedüs és Sándornál, Debreczen. Ára 2 K 20 f.

IV.

Dr. Erdős József th. tanár irt még egy „Keresztyén Hittan és Erkölcstan” cz. könyvet ugyancsak a „Tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdona” gyanánt a VII. o. számára. Ugy a hittan, mint az erkölcstan komoly és mély tartalmával egészen ráhelyezkedik a bibliára, mint erős fundamentomra, melynél más nem vettetik. Nincs egyetlen rövid szakaszocska se, a melyet ne kísérne a megfelelő szentírási hely. Ismerve gimnáziumaink tantervét, tanuló ifjuságunkat és a módot, melylyel oktatásukat végezzük, szerettem volna, ha a szakaszokban az u. n. „vezérigét” legalább szószerént kaptuk volna. Hiszem, hogy tudós professzorunkat talán a könyv külső terjedelme kötötte meg e tárgyban: azonban így is megmarad az az aggodalmunk, hogy egy éves és mondjuk 1—2 órás kurzussal fel nem dolgozthatjuk a könyvben levő anyagot. Ha csak ki nem segít a könyvnek elkerülhetetlen tudományos tartalma mellett népszerű irányu, részletes beosztása és ugyancsak kitűnő szabad előadása. Lekötő figyelemmel vannak előadva a „hittani” részben a különböző régi és újabb irányzatok, melyeknek csak nevével is meg kellett álljon eddig tanuló ifjuságunk, mivel könyveik csak a nevet vették oda, ötletszerűleg, minden magyarázat nélkül. Jóllehet a tanároknak volt bizva a magyarázat, de a röpke szó után lehető legkevesebb maradt meg. Olybá képzelem a kezem alatt levő könyvet, mintha vezérkönyv és tankönyv lenne együtt. Nem marad hátra a hittani rész mellett az erkölcstani rész sem. Különösen megnyer az éretnyek osztályozása és tárgyalása. Hasznos szolgálattal tesz a „Függelékben” symbolikus könyveinknek és templomi énekes könyvünknek ismertetése. Megfelelő intézeteink és osztályaink már rég rég várják és keresik ezt a könyvet is. Jóleső örömmel veszik megjelenését. Igen ajánlatos bevezetése minden intézetünkbe. Ára 1 K 60 f.

V.

S. Szabó József „Magyar Protestáns Történelmi Irkáirol” kell még rövid ismertetést adjunk. Ott látjuk e jeles debreczeni főiskolai tanárunkat mindenütt, ahol magyar iskola- és nevelésügyről szólunk. Igen mélyreható következményei lesznek e kis irkákknak, ha kellő méltatással és alaposan bevezetjük iskoláinkba. Epen népiskoláinkban nem tudunk időt és helyet szorítani, külön prot. egyh. tört. tanítására. Félig-meddig iskolázott hiveink soraiban is hány van, aki híret se hallja a gályaraboknak, Szegedi Kis Istvánnak, Lorántffy Zsuzsánnának, Budai Ezsaiásnak, Rádai Gedeon grófnak, Bod Péternek, Balogh Péternek, Révész Imrénének, Cserei Ilonának, Bornemissza Annának, b. Wesselényi Jozefinnek, Bethlen Katának, Radák Ádám bárónak, Karacs Teréznek, Hegyi Mihálynének, Herczeg Odeschalkynének stb. stb. Így pedig mindennap olvassa egyiknek, másiknak röviden, de azért igen szépen megírott

életrajzát, látja képét, a melyiket jobban szereti, elteszi, némelyik meggyűjti mind csendes, üres óráira és — lecszke nélkül — kész lesz a magyar prot. egyh. tört. Erd. Egyh. kerületünk Igazg. tanácsának éber figyelmét nem kerülték el e jeles irkák és 3600—1905. sz. a. ajánlja minden Iskolaszéknek és kebli hatóságnak. Mi is melegen ajánljuk s kívánunk általános elterjedést nekik. Kiadója Telegdi K. Lajos utóda: Eperjessy István, Debreczen. Ára, formája, terjedelme a rendes népiskolai irkáké. Tömeges megrendelésnél 16%^o engedményt ad irkákban.

Kolozsvár, 1905. aug. hó 20.

Irsay József.

TÁRCZA.

Birák III. 24. és 1. Sámuel XXIV. 3.

Mi vonatkozása van e két szentirási helynek egymáshoz? kérhető valaki. A mi a történeti tartalmat illeti, mondhatjuk semmi. A Birák könyvében a felhozott arról van szó, hogy Ehud meggyilkolta Eglont, a moáb királyt és így szabadította meg izrael földét ezen zsarnoktól; a Sámuel első könyvéből vett helyen pedig arról, hogy Saul üldözvén Dávidot, véletlenül épen abba a barlangba ment bé, melybe Dávid és emberei voltak s így azon veszélynek tette ki magát, hogy meggyilkolják, mit csak Dávid nagylelkűsége akadályozott meg.

Látnivaló, hogy e két történet nem függ egymással össze, nincs semmi vonatkozásban egymással. A történelmi tartalom tehát nem igazolja az egymás mellé állítást. Nem is jutott volna talán soha senkinek eszébe, hogy e két történetet egymással párhuzamosan adja elő, ha csak a történelmi tartalmat tekintené. Van azonban egy körülmény, mely a szentírás magyarázatokat arra kényszeríti, hogy e két helyet mindig egymással kapcsolatosan tárgyalják. E körülmény abban áll, hogy az eredeti héber szövegben van egy jelképes kifejezés, mely az egész szentírásban csak e két helyen fordul elő. E jelképes kifejezés pedig mondhatni kulcsa mindkét történet helyes megértésének, mert e jelképes kifejezés adja okát annak egyfelől, hogy Eglon király szolgái miért vették oly későn észre a gyilkosságot, hogy addig a gyilkos elmenekülhetett; másfelől annak, hogy Saul miért ment bé abba a barlangba, hol őt oly halálos veszedelem fenyegette?

E jelképes kifejezés az eredeti héber nyelven a Birák könyvében szó szerinti így hangzik: „*ak mészik hu et ragláv*“, magyar fordításban: „*talán bétakarja lábait*“. Ugyane kifejezés a Sámuel könyvében: „*lehászék et ragláv*“, magyar fordításban: „*hogy bétakarja lábait*“.

Már most az a kérdés, hogy miben állott ez a láb-bétakarás, hogy az erre való gondolás visszatartotta Eglon embereit a király szobájába való lépéstől, Sault pedig arra indította, hogy félre vonuljon kíséretétől egy barlangba? A magyarázatoknak bővében vagyunk, mert csaknem a hány biblia-fordítás, ugyanannyi magyarázat, mert a legtöbb biblia-fordítás ez eredeti jelképes kifejezés helyett azt veszi bé a szövegbe, a mit az illető biblia-fordító értett eme kifejezés alatt.

Igy, hogy időrendben jöjjünk, a szyr és arab fordítások eme láb-bétakarást alvásra értelmezik. Szerintük tehát Eglon emberei azért nem mentek bé a király szobájába, mert gondolták, hogy alszik; és Saul azért ment bé a barlangba, hogy aludjék.

A Septuaginta a két helyet kétféleképen fordítja. A Birák könyvében: „*μή ποτε ἀποκνεοί τοὺς πόδας αὐτοῦ*“, a szolgák attól félnek, hogy a királyt mezitelen lábbal kapják. A Sámuel könyvében: „*παράσκευασαυθαί*“, Saul azért ment bé a barlangba, hogy felkészüljön, magát rendbeszedje, felöltözzék.

Sem a szyr és arab, sem a Septuaginta ismeretett fordításait, a későbbi fordítók nem vették figyelembe. Az utánuk következő Vulgata már egészen más magyarázatot ad. Fordítása szerint a Birák könyvében: „*forsitan purgat alvum*“, vélik a szolgák; és a Sámuel könyvében Saul bément a barlangba: „*ut purgaret véntrem*“.

Bármily izléstelen a Vulgata magyarázata, mégis sok követőre talált a későbbi századokban. Ilyen első sorban Tremellius ó-szövetségi latin fordítása, mely Beza új-szövetségi latin fordításával egy kötetben jelent meg, a Birák könyvénel ezen kitételével: „*profecto purgat alvum*“ és a Sámuel könyvénel ezzel: „*ad purgandum alvum*“.

Bizonyosan a Tremellius fordításából ment át aztán e kifejezés több európai nemzet bibliafordításába, így az olaszéba, a Birák könyvében: „*per certo egli fa i suoi bisogni naturali*“ és a Sámuel könyvében: „*per fare i suoi bisogni naturali*“ kitételben. Ugyane kifejezés fordul elő, némileg finomítva, a francia és a magyar szentírásokban. A Birák könyvénel a francziában: „*sans doute il est à sex affaires*“, a magyarban: „*Bizonyára szükségét végzi*“; és a Sámuel könyvénel a francziában: „*pour ses besoins*“, a magyarban: „*hogy ott szükségét végezné*“.

A Luther fordítása csak a Birák könyvénel követi a Vulgátát ezen kifejezésben: „*Er ist vielleicht zu Stuhl gegangen*“, míg Sámuel könyvénel megtartja a héber eredeti jelképes kifejezését ezen szövegben: „*seine Füsse zu decken*“.

Csak nagyon kevés nemzetnek bibliafordítása tudott annyira önálló lenni, hogy változatlanul megtartsa az eredeti héber szöveg jelképes kifejezését mindkét helyen. Ezek között első helyen említendő az angol a Birák könyvénel: „*surely he covereth his feet*“. Az angolt nyomon követi mindjárt a holland a Birák könyvénel: „*zeker, hij bedekt zijne voeten*“, a Sámuel könyvénel: „*om zijne voeten te dekken*“. Utánuk jó a spanyol a Birák könyvénel: „*sin duda él cubre sus piés*“, a Sámuel könyvénel: „*à cubrir sus piés*“; és az új görög a Birák könyvénel: „*βεβαίως τοὺς πόδας αὐτοῦ σκεπάζει*“ s Sámuel könyvénel: „*διὰ τὴν σκεπάσει τοὺς πόδας αὐτοῦ*“.

A különféle értelmezéseknek tehát nem vagyunk szűkében. Az a kérdés már most, hogy mi melyiket tartjuk helyesnek és tényleg melyik a helyes felfogás? A szó szerinti fordításokon kívül választhatunk szyr és arab, a Septuaginta és a Vulgata felfogása közt.

Ezek között a Septuaginta felfogását ma már senki sem tekinti helyesnek, minthogy ugyanazon kifejezést a két helyen egészen ellenkezőleg fordítja; egyik helyen levetkőzést, másik helyen felöltözést értvén alatta. Marad tehát a régi szyr és arab és a Vulgata magyarázata, melyek közül a két első ama jelképes kifejezést alvásra magyarázza, az utolsó pedig a természeti szükség végzésére.

A kik a Vulgátát követik, úgy okoskodnak, hogy a régi hébereknél „*a lábait bétakarni*“ kifejezés egy szépítő kifejezés volt a természeti szükség végzésének jelölésére, minthogy ők nadrágot nem viselvén, hanem csak hosszú köntöst, mint ma a nők, midőn szükségüket végezték, hátul felemelt ruhájukat elől ügyesen maguk eleibe bocsátották s így azzal lábukat bétakarták. E vélemény mellett foglal állást Gesenius is héber szótárában a *szákak* = bétakarni szó magyarázatánál, minthogy szerinte az alvásra nézve nem lett volna szükség szépítő kifejezésre.

Bekell vallanunk, hogy ma már lehetetlen ezen kérdést úgy eldönteni, hogy az ellen kifogást ne lehessen tenni, minthogy minket háromezer év választ el ezen kortól. Annyit állíthatunk, hogy e jelképes kifejezés a későbbi zsidóknál már nem volt használható, sőt annak eredeti jelentése is feledésbe ment.

Ezt bizonyítja az is, hogy a Septuaginta fordítás, melyet pedig született zsidók eszközöltek az eredeti héber nyelvből görög nyelvre, már nem tudta ezen kifejezés valódi értelmét és mint láttuk, azt a két helyen kétféleképpen fordította.

E körülmény óvatossá kell tegyen minket a még sokkal későbbi kora Vulgata latin fordítás vakon követésében. Bármily szellemes ama magyarázat a ruhák elől lebecsüléséről, azt mégis teljesen megtámadhatatlannak nem tekinthetjük és egyáltalában olyanok sem, hogy vele magát az eredeti szöveget helyettesítsük. Ha háromézer év előtt az ős hébernek szükségesnek érezték, hogy szépítő kifejezést használjanak a természeti szükség jelölésére, mennyivel inkább kötelességünk ez nekünk, a sokkal későbbi kor műveltebb gyermekeinek!

Már csak ez ok is kötelez minket, hogy magyar biblia-fordításunkban kövessük az angolt és társait az eredeti héber szöveg kifejezésének elfogadásában. A magyarázatnál aztán szóba jöhet a Vulgata értelmezése is, mint kuriozum, de véleményem szerint inkább kell igaznak tartanunk a sokkal régebbi szyr és arab fordítások felfogását, melyek a szóban levő helyeket alvásra magyarázzák.

Altalános szabályul kívánjuk pedig tekintetni, hogy szentírásunkból az ilyen, mondhatni ocsmány kifejezéseket, melyeknek az eredeti héber szövegben semmi nyoma, ki kell küszöbölni, nehogy mi magunk szolgáltassunk alkalmat a megbotránkozásra azoknak, a kik szívesen megbotránkoznak, sőt keresik az alkalmat, hogy megbotránkozhassanak.

Rákosi György.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ref. imaház Borszákon. E czimen hoztunk lapunk múlt számában, a Marosvásárhelyt megjelenő Székelylapokból átvéve s részben kiegészítve, egy kis tudósítást, mely arról a mozgalomról számolt be, mely Borszákon egy ref. imaház építését tárgyalja. E tudósítást — eredetileg a Székelylapok számára — az épen ott időző munkatársa írta a Székelylapoknak. Onnan küldte nekünk Görgény esperesse, benne van: „*A nagy püspök aztán elköltözött egy jobb házába s ezzel az ügy pihent, aludt, aludt, nem volt a ki végeredményre juttassa.*” Pedig éppen lapunk 34—1901. számában egy részletes tudósítás és elszámolás olvasható, melyben főt. dr. Bartók György jelenlegi püspökünk akciója foglaltatik, úgy erkölcsileg, mint anyagilag gazdag eredménnyel, 1000 koronán felüli gyűjtéssel. Megkerestük e végre nt. Csekme Ferencz görgényi esperes aát, kitől azt a fölvilágosító értesítést kaptuk, hogy épen napirenden van a részletes elszámolás és a történet megírása a kezdet kezdetétől s akkor minden egyes részlet kellőleg kidomborodik és minden munka, minden áldozat, úgy a nyilvánosság, mint a megnyitni rendelt Aranykönyvben — mely szintén a nyilvánosságé lesz — méltóképpen feljegyeztetik, megőrzetik. Mi ezzel a kiegészítéssel azonban már most tartozunk a nyilvánosságnak!

Értesítés. Hitoktató kartársaimat tisztelettel értesitem, hogy népiskolai valláskönyveim kiadását és továbbá árusítását *Turóczy István könyvkereskedő úr (Kézdivásárhelyt)* vette át. Megrendeléseikkel tehát méltóztassanak ezentúl közvetlenül hozzáfordulni. Zágón, 1905. aug. 20. Bodor János.

Értesítés az ev. ref. Szeretetházra vonatkozólag. Hogy mennyire hézagpótló, szükséges és üdvös intézmény a Szeretetház internátusa, bizonyítják az alábbi adatok. Az 1904—5. tanévben volt 58 növ. Az 1905—6. tanévre felvételre jelentkezett 17 régi és 14 új árva, összesen 31 növ. Visszautasított alapos indokkal 2, visszavette folyamodványát 1, *felvételre 28.* — Papi és tanári fizetéses helyre havi 14 kor., jelentkezett 15 mult évi és 9 jelen évi, összesen 24 növ. Visszavette folyamodványát 1, kérdéses az ügye 1-nek, *felvételre 22.* — Egész fizetéses, havi 40 kor. helyre jelentkezett 18, visszautasított 1, visszalépett 1, *felvételre 16 növendék.* — Keblitanácsi

gyűlés után jelentkezett és előjegyzésbe vétetett 3 növ. Keblitanács ez állapoton a helyettes igazgató által felajánlott lakrészben 8 ágy szaporítással kívánt ez évben segíteni.

Nagynyeden a sétatéri fedett tánczhelyiségben 1905. aug. 19-én, a felállítandó Bethlen Gábor-szobor alapja javára műsoros táncszestélyt rendezett egy 34 tagból álló rendező bizottság, melynek élén Bodrogi János ref. koll. tanár elnök, Bauer Zsigmond és Székely János alelnökök állottak. Műsor: 1. A nyár. Egyfelvonásos idyll, irták Hevesi és Hetényi. Szereplők: Béla, Cirner László; Ilonka, Fogarasi Jolán; Sándor, Endre bátyja, legifj. Winkler János; Szakácsné, Sándor Klárka. 2. Boka kesergője. Irta Zsadányi Ármánd, hegedün előadja Atzél Elemér, zongorán kíséri Fülöp Judit. 3. Vig monologot ad elő Solymosi Elek, a bpesti népszínház ny. művésze. 4. Énekel Zsigmond Ferencz, kolozsvári ref. énekező. 5. Szaval Winkler Lia k. a. 6. Kuplékat énekel Solymosi Elek, a bpesti népszínház ny. művésze. Zongorán kíséri Lázár Györgyike k. a. Műsor után táncz.

Orgonaszentelés Szászrégenben. Komoly egyházi ünnepélye volt aug. 20-án a szászrégeni ev. ref. egyházközségnek. Ekkor avattatott fel új orgonája, melylyel özv. Bocz Elekné ev. ref. lelkészné, sz. Szilágyi Károlina ajándékozta meg az egyházközséget. Az ünnepély az újbuzai urvacSORAOSZTÁSSAL kapcsolatosan tartatott e nemzeti központbaan, a magyarság teljes részvétele mellett. Az ünnepélyen közreműködtek Szász Márton magyarrégeni lelkész, Csekme Ferencz esperes és O. Weress Sándor sárpataki lelkész. Ünnepély után az egész templomi közönség tisztelget az orgona adományozó tiszteletes aszszonyánál és megkoszoruzta a néhai lelkész sírját.

A klerikális gőg veresége. Új és szokatlan dolog történt Ausztriában. Az eset a következő: Echardt gráci főesperes a legutolsó Urnapján nejével és Göben bárónóval Stainzba utazott, hogy az ott épülő evangélikus paplakot megtekintsék és Simon evangélikus lelkészt meglátogassák. Simon lelkész a vonatnál várta vendégeit s a piacozan keresztfül kalauzolta őket, mikor itt szembe jött velük az Urnapi körmenet. A társaság előékenyen félreállt az utból, míg a menet elvonul, de sem a főesperes, sem Simon lelkész nem vették le kalapjukat fejükéről. A stainzi róm. kath. lelkész e miatt, mint ünnepontókat följelentette őket. A dologban az ujdonság a törvényszék előtt kezdődött, ahol Echardt főesperes a plébános vádjával szemben így védekezett: — Nekem a hitbeli meggyőződéseim tiltja, hogy kalapomat levéve, egy Urnapi körmenet ünnepségének részese legyek. Ha temetéssel találkozom, vagy más egyéb czélú egyházi processzióval, hogy a nép kedvére tegyek szívesen megemelem a kalapomat. Mert a mások vallásos meggyőződését tisztelni kell akkor is, ha nem értünk vele egyet. Az Urnapi körmenet azonban más. A tridenti zsinat (13. ülés 5. feje.) arra a czélra rendelte Urnapjának a megülését, hogy „a győzdelmeskedő igazság általa a hazugság és eretnecség felett győzelmet arasson, úgy, hogy annak ellenségei fényének megtekintésénél földig lealáztassanak, letörve megremegtessenek, vagy megszégyenítve s megzavartatva végtére kijózaníttassanak.” Én mint protestáns, mint a tridenti zsinaton megbélyegzett „eretnek“, a saját meggyőződésemmel megkövetelem azt a tiszteletet, hogy ne legyek rákényszerítve egy oly czeremoniában való részvételre, melynek bevallott czélja az én hitfeleimnek megalázása. Annál inkább megkövetelhetem, mert én az ostya Isteniségét nem hiszem s meggyőződésemmel ellene van az, hogy előtte tisztelegjek. Az utca pedig közvagyon, mely felekezeti különbség nélkül mindenki használatára szolgál. Mint szabad polgár jogom van arra, hogy hitbeli szabadságom sérelme nélkül végig mehessen rajta! Az osztrák törvényszék, mint elsőbíróság, fölmentette a vádlottakat. A klerikális Ausztriában, a hol a szellemet is megmételezte az ultramontánizmus, rendkívüli ez a döntés. De jele ez az időeknek!!

Egy óriási város életéből. A csikágói városi statisztika szerint Csikágóban minden 8 perc és 27 másodpercze esik egy születés, minden 15 percze egy halálozás, minden 70 órára egy gyilkosság, minden 5 órára kisebb-nagyobb baleset, minden 26 percze egy késelés, minden 8 órára egy betörés, minden 6 órára egy utczai támadás, minden 6 másodpercze egy kisebb-nagyobb kihágás, minden 6 perc 30 másodpercze egy letartóztatás, minden 2 órára három házasság, minden 55 percze egy

katasztrófa. Végül minden 75 perczen elkészül egy új épület s minden 78 perczen bedől egy másik.

Nyilvános nyugtázás és köszönet. A szovátai ref. leányegyházköztségben már egy félszázad óta tervbe vett s közelebbi időben egy a szegény helybeli hívek, mint az ev. ref. vallású fürdővendégek által nagyon óhajtott templom építésére, főleg dr. Agyagási Károly vármegeyi főorvos kezdeményezése és lelkes közreműködése, továbbá Ilyés Károlyné ny. kuriai biróné és Tauszik Hugó ur buzgó támogatása folytán egyes adakozóktól, rendezett művész és tánczestély jövedelméből és perselypénzből befolytak a következő összegek: dr. Agyagási Károly és neje, Tauszik B. Hugó és neje, Zeyk Dániel és neje, Sándor Jánosné 100—100 kor. Szilassy Aladárné 50 k. Zeyk Károly 40 k. Hints Zoltán 5 k. Hints Klára 4 k. Hints Ilonka 1 k. Dr. Sebess Jenő, özv. br. Kemény Gyuláné, br. Kemény Anna, br. Kemény Karolina 20—20 kor. Br. Kemény Katalin, Agyagási Vidor, Huszár Gyula gyógvész. 5—5 k. Szabolcskáné, Csongvay Lajosné 10—10 k. Márkos Ferenczné 25 k. Ilyés Károly és neje 20 k. Bogyó Istvánné, dr. Szöllősy Atilláné 5—5 k. Hónig Berta 2 k. Buday Jánosné, Szeged 20 k. Holtz ref. lelk., Veér András Szeged 10—10 k. Szalkay Vilma, Breuer Zsigmond Zilah, Szalmásy Mihály 5—5 k. Komjáthy Béla, Kendeffy Sámuelné 10—10 k. Szentpály Gyula, Budapest 2 k. Kenyeres Lajos vendéglős 12 k. Elsike 1 k. Maák Gyuláné 5 k. Szilassy Porczia 10 k. Dessewfy Emma 20 k. Kovácsy Székely Margit, Korvig Tivadarné, Sáska Zsigmondné, Tóthfalusi Józsefné, Capdebó Géza 5—5 k. Veér Györgyné 20 k. Polónyi Gézáné 5 k. Vaitalik József 1 k. Kőszegi 2 k. N. N. 4 k. Lakatos Samu 5 k. Veres Károly és neje, Biró Vilmos és családja 20—20 k. H. és St. 5 kor. Özv. Phleps Ferenczné 10 k. Tűzes Karácson 7 k. N. N. 1 k. Fürdői zenészek 4 kor. 1905. aug. 3-án Jászay Mari, Batizfalvi Elza, Góth Sándorné Kertész Ella művésznők, Papp János tanár mint zongora művész, dr. Kovács József hegedűjátékos és Szabolcska Mihály közreműködésével rendezett művész- és tánczestélyen begyűlt 473 kor. 26 f. Julius 23-án nt. Ravasz János ref. esp. által tartott istenitiztelet alkalmával perselypénz 45 k. 36 f. Összesen 1459 k. 62 f. Fogadják a nemesszivű gyűjtők, művésznők, művészek, adakozók a szovátai ref. l. egyház tiszteletteljes, hálás köszönetét. Szováta, 1905. aug. 20. Biró Géza, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3741—1905.

KÖRLEVÉL

a gimnáziumok igazgatóságaihoz.

Gimnáziumaink I—IV. osztályaiban, segéd-tankönyvül való alkalmazásra elfogadtuk s ajánljuk a következő művet: „A magyar helyesírás szabályai (szójegyzékkel). Iskolai és magánhasználatra — a helyesírásra vonatkozó miniszteri rendelet alapján. Irta Fejes Aron tanár. Budapest.“ Stampfel-féle tudományos zsebkönyvtár 173 füzet. Ara 60 fillér.

Kolozsvárt, 1905. aug. 23.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tan. előadó.

3790—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur f. hó 4-én 63,919. sz. a. tudatta, hogy a kolozsvári ev. ref. kollegiumnál f. évi szeptember hó 9-én megtartandó pótló és javító érettségi vizsgálatokhoz az 1883. évi XXX. t.-czikk 23. §-ából kifolyólag dr. Pap Tibor máramarosszigeti ev. ref. jogakadémiai igazgatót küldötte ki kormányképviselőül. Kolozsvárt, 1905. aug. hó 15.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. ad. 706—1905.

KÖRLEVÉL

az illetékes esperes aaihoz.

Felkérem mindazon esperes urakat, kik 706—1905. sz. körlevelem értelmében egyházmegyénk segédlelkész

szükségletét még nem jelentették be, hogy f. év szept. 3-ig szíveskedjenek előterjesztéseiket okvetetlenül megtenni a segédlelkészek kinevezése tárgyában, az említett körrendelet kivánalmai szerint, felsorolván azon egyházak vagy lelkészek neveit, ahová, illetve a kik mellé segédlelkész küldése szükségeltetik, mert különben nem lesznek abban a helyzetben, hogy egyházmegyénkbe segédlelkészeket küldjék.

Kolozsvárt, 1905. aug. 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 931—1905. a.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett *Szacsva* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: Lakás gazdasági épületekkel és 290 □ öl kerttel. 8 hold 774 □ öl szántó, 749 □ öl rét, 4. h. 424 □ öl erdő bérértéke 52 K 86 fill. Az egyházközség pénztárából készpénz 143 K 75 fill. Az egyházkerület pénztárából consistoriale 8 K. Terményjövedelem pénzértéke 215 K 55 f. Stóla átlagos pénzértéke 8 kor. Állami fizetéskiegészítés 1193 kor. 54 f.

Pályázati határidő 1905. szept. 15.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Józsa Sándor esp. aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 17-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 931—1905. b.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebeleztetett *szászrégeni* papi állomásra.

Dijlevél szerinti papi javadalom: 3 szoba, konyha és kamarából álló tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 238 □ öl kerttel, 16 h. 665 □ öl szántó, 5 h. 1152 □ öl rét, összesen 86 kor. 10 f. értékben. Készpénz az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben 73 kor. 60 f. Kepejövedelem 916 kor. Stóla átlaga 31 kor. 60 f. Összesen 1107 kor. 30 f. Engedélyezett kiadás 53 kor. 68 f. Kongrua 546 kor. 38 f. Együtt 1600 K.

Kötelességek a törvényben vannak előírva. Pályázati határidő 1905. szept. 15.

Minősítvényvel és a pályázati hirdetés után keltezett szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok ntü Csekme Ferencz esperes urhoz küldendők Gernyeszegré (Marostordamegye).

Kolozsvárt, 1905. aug. 17.

Dr. Bartók, püspök.

694—1905. sz.

ÉRTESÍTÉS.

Tudomásvétel végett értesitem az összes érdekelt hatóságokat, hogy *Gernyeszegen* aug. 15-én *rendes posta* nyílt meg s így leveleim közvetlenül ide czimzendők. Tályabbli hatóságok, könnyebb irányítás szempontjából, nem árt, ha azt is oda írják: *Marostordamegye*.

Gernyeszeg, 1905. augusztus 15.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

MEGHÍVÓ.

A Sepsii egyházmegye egyházi értekezletének minden illetékes egyházi és világi tagját ezennel tisztelettel meghívom a f. évi szeptember hó 14-én d. e. 9 órakor Sepsii-Szentgyörgyön a Székely-Mikó-kollegiumban tartandó egyházi értekezletre.

Tárgyak: 1. a) A Zsigmond Károly lelkész aa. eltávózása által megüresedett egyházi elnöki, b) a Benke István gimn. tanár aa. eltávózása által megüresedett világi alelnöki állás betöltése. 2. Az október havában Sepsii egyházmegyénkben, Sepsii-Szentgyörgyön tartandó egyházkerületi egyházi értekezlet minél méltóbb fogadása és eredményteljesebb működhetése érdekében való intézkedés.

Tiszteletes lelkésztársaimat atyafiságos szeretettel kérem, szíveskedjenek az egyházközségünkben lakó értekezlet tagokat ezen meghívóról értesíteni.

Kis Lajos, s. k.

étfalvi ref. lelk. egyh. ért. aleln.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A legújabb „schizma“.

Az egész világot bejárta a nagy francia szakadás, Páris és Róma között. Rászokott pedig a világ népe 1793. esztendeig, hogy mindig keletre nézett, onnan várta a világosságot. Attól az esztendőszámától pedig nyugatra néz; mondjuk Páristól várja a vezetést. Ha Páris népe gondol merészet és nagyot, a világ népe nyomába lép, követi. Mindenki él ma is a találgatás jogával, mi lesz. Nem látunk még ilyet, vén Európa azért mind csak gondolkodik, hogy rendezkedik be nagy Franciaország? A részleteket hirdetik, az állami költségvetésből a „vallás“ költségeket kikapcsolják, az egyetemeken az összes theologiai fakultásokat megszüntetik, a népiskolákban a vallásoktatást eltörlik, az országos népünnepélyeknél bármely felekezet istentiszteletét távol tartják s így tovább. Mire kimondjuk a szót, tartalmát, jelentését nem tudjuk. A magyarok folytatják, hogy fog menni nálunk, ki sinyli meg jobban, mi vagy a római katolikusok, lesz 1848. XX. secularizáció stb., mint a hogy az időjárás jelentése szól, „nyugati széllel csendes eső reggel 8 ó. 40 percz — Pozsony“, aztán ha komplikáció nem jó, kiszámíthatják a bölcsek, mikor ér Orsovához. Ha pedig valami közbejő, akkor lehet, hogy Páris is bekapcsolja tán a kikapcsolt részeket.

Nekünk magyar reformátusoknak az u. n. állammal nagyon „édes“ kötelmeink nem igen voltak. Concordátumaink száműzés, vér, máglya. Örökké hamupipőkék valánk. Szükségeink, nyomoruságaink, ha segedelmet kértek, követteltek, hallgatnunk kellett, nehogy a „felekezetieskedés“ vádjá érjen, hogy részekre szakgatjuk a nemzet erejét. Hallgatjuk, némán most is a találgatásokat, 20—25 esztendő múlva (azt mondják némelyek) nem lesz az iskolai bizonyítványok első sora „hittanból saját lelkésze bizonyítványa után“ — egy tárggyal kevesebb a sokból — minden iskolában, az egyetem? — addig mi reformátusok el se értük, hogy tanszékeink legyenek, ha csak „házi“

vallásoktatás lesz, nekünk az se nagy zökkenés, mi még az istentiszteleteinket tartogatjuk ma is lakóházainkban. Forr a világ, mint a tenger, én pedig csendesen elmélkedem magamban azokon, a mik történhetnek. Nem bánám, akármilyen szakadás árán, ha közelebb jönne a „vallás“ a házakhoz, mert az üres templomokban semmi áldás nincs. És szeretném, ha vallásoktatásunkban új szelek mozgatnák a szíveket: mert bizony a nagyapáinktól kitanult történetek immár olyanok lesznek, mint az „olvasó“.

Várjuk hát mi lesz. De addig nézzünk széjjel, tanuljunk a más kárán. Legyünk ébren. Nehogy készületlen találtassunk.

Órálló.

Idvezítő urunk tanítása.

Az igazságosságról. (Guzavosóvri.)

(Dr. Robertson Jakab.)

— Fordította: Bokor Sándor.

Jézusnak, mint az erkölcsi magaviselet tanítójának nem kellett tanításait a legelembib dolgokon kezdenie. Bárhol is jelent volna meg, ha mindjárt a zsidóknál sokkal alacsonyabb műveltségű népnél. már talált volna náluk a jóról és roszról olyan, a milyen fogalmat. A zsidókat pedig, a kik között fellépett, Isten már régóta oktatta az erkölcsiségre prófétái által, Mózesről egészen keresztelő Jánosig. Ott volt a 10 parancsolat, a miket mi is elfogadtunk főszabályaiul Isten és az emberek iránti kötelességeinknek. Ezekon kívül számtalan életszabályt, erkölcsi útastást találunk az ótestamentomban. Ott volt a hagyományok egész nagy rendszere, a mik az ember magaviseletét igyekeztek a Jehova törvényével meg egyezővé tenni, útastásokat adva a legaprólékosabb részletekig arra nézve, hogy miképen kell az Ur törvényét híven betölteni, avagy miképen lehet annak megszegését elkerülni. Félig Istentől, félig embertől eredett ez a rendszer, következésképen egy része maradandó becsü volt, a másik mulandó. Ebből az erkölcsi szabályrendszerből kellett Jézusnak kiindulnia. Az volt a feladata, hogy korának és nemzetének ezen rendszerben talált erkölcsi világnézetét kijavítsa és az egészet magasabb színvonalra emelje. Ezt úgy próbálta Jézus elérni, hogy az általa hirdett helyes erkölcsi magaviseletet szembe állította azzal, a mely közöttük érvényben volt úgy elmélet-

ben, mint gyakorlatban. Kettős célra törekedett Jézus ez ellentét feltüntetése által: I. hogy erkölcsi felfogásukat *bensővé* tegye; II. hogy erkölcsi fogalmaikat *bővítsé*. Ha ugyanis Jézus tanítását megfigyeljük, azt látjuk, hogy az ő felfogása az erkölcsi magaviseletről — az igazságosságról — egészen más, mint a zsidóké. Mert míg ezeké külső, addig a Jézusé belső; míg emez szűkkörű, a Jézusé sokkal tágabb látókörű.

A) I. Lássuk először is, mit javított Jézus kora erkölcsén *bensőség* tekintetében.

1. a) Volt a zsidó vallásnak egy olyan eleme, a mit ma már kellőképen nem tudunk megérteni, akkori érvényében felfogni. Az ő *ceremoniális igazságosságuk*, azaz a szertartások és parancsolatok külső merev végrehajtása által elérhető erkölcsi jószág. Vele parallel nézeteket ma már csak kelet népei, a mohamedánok és a hinduk vallásában találunk. A hindu vallás például erkölcstelen cselekedetnek, bűnnek minősíti a tehénhús evést, vagy ha a bráhmín nála alsóbb rendű kaszt tagját érinti, sőt ha az ilyen alsóbb kaszt emberének árnyéka véletlenül ráesik a brahmín ételére, az is megfertőztető dolog, az is bűn. Ép így a zsidóknál a valláserkölcsi törvények bűnnek minősítették a disznó, a nyul s más állat húsának a megevését; erkölcsileg tisztátalan lett az az ember, a ki holttestet érintett stb. Elhisszük, hogy valamikor, a magok idejében volt ezekben isteni szándék, magasabb cél az embernek nemcsak fizikai, hanem erkölcsi életét érdeklőleg is, de a ceremoniális vallást folyton nagy veszély fenyegeti. A hol ugyanis ez az elem az igazi erkölcsi elvek mellett megvan valamely vallásban, amaz előbb-utóbb elnyomja emezt; a rideg ceremonia külső merev végrehajtása előli a belsőben élő erkölcsi érzést. Mert hiszen nem kényelmesebb dolog-e a gyarló emberre nézve ezeket a szertartásokat elvégezni s lelkét abban a boldog megnyugvásban ringatni, hogy ő vallásos ember, mint helyesen cselekedni s jó életet élni. Ezért a szertartások szoros és pontos elvégzését egyre jobban hangsúlyozza, mennél inkább hal ki a tettét mozgató belső érzés. Végrehajtja a neveltségig aprólékos részletekig, míg az erkölcsi elem egyre jobban elhanyagolva marad s a vége az, hogy az ember bámulatosan vallásos külsőleg, de belsőleg teljesen erkölcstelen, romlott. Így van ez ma a hinduknál, a kik közül igen sokan a világ minden kincséért sem ennék meg a tehénhúst, de a hazugságot nem tekintik bűnnek. Jézus korának zsidói, főleg vallásos vezetőik a farizeusok, épen ilyen alacsony erkölcsi színvonalon állottak. Zsarolás, szeretetlenség, a szülők kegyetlen elhanyagolása szépen megfertőztetett a mellett a nagy ceremoniális vallásosság mellett, a mely a törvénynek egyetlen betűjét sem hagyta betöltetlenül. (Márk VII. 9—12; Máté XXIII. 23—25.)

Ezt a ceremoniális igazságosságot kellett Jézusnak kiirtania, gyökerezete légyen az bár magában a Mózes törvényeiben. Felhívta ennél fogva hallgatói figyelmét először is arra az igazságra, hogy az *étel* semmiképen nem fertőztetheti meg az ember erkölcsi életét, mert nem megyen a *szív*-be, hanem a *hasba*, tehát nem érinti a *lelket*, csak a *testet*. Ez által minden husételt egyszerre tisztává tett. Ilyen módon igyekezett hallgatói gondolatát a külsőségektől arra irányítani, a mi belső a vallásban. Figyelmeztette őket az igazi erkölcsi megfertőztetés nagy forrására, az emberi *szív*re. Onnét belülről az embereknek szívekből származnak a gonosz gondolatok. . . . mind-azek a gonoszágok belül jönnek ki és megfertőztetik az embert.“ (Márk VII. 21—23.)

b) Hasonló változtatást tett a *szombat megünnepelésén* is. A zsidók hite szerint Istennek tetsző dolog az, ha szombaton szigoruan őrizkednek minden mun-

kától. Az idevonatkozó szabályrendeletek egész rendszert alkottak s közöttük nem egy valóban neveltséges volt. Pl. hogy a szabó ne hordozzon magánál tüt szombaton, mert az már teherhordás, vagy hogy szeges sandálban szombaton ne járjon senki stb. A zsidó tanítók czélznak tekintették a szombatot, s azt tartották, hogy az Isten az embert nem egyébtre teremtette, minthogy a szombatot megtartsa. Ellenben Jézus azt mondta: „A szombat az emberért teremtett, nem az ember a szombatért.“ (Márk II. 37.) Annak megtartása nem cél, hanem csak eszköz arra, hogy általa az ember testi és lelki javát előmozdithassa. A farizeusok összes szombatra való rendszabályait üres, értéktelen külső czeremoniáknak nyilvánította s midőn tanítványai egy izben mellőzték azokat, eljárásukat helyeselte. Hivatkozott Dávidra, a ki szintén mellőzte a törvényt, a mikor embereivel együtt evett a kenyérből, a mit a papoknak lett volna csak szabad megenniök. Bár Jézus nem akarta teljesen eltörölni e szabályokat, maga mondja, hogy nem jött a törvényt eltörölni, hanem inkább betölteni azt, azaz azért jött, hogy a törvényben rejlő magasztos ideált, a holt betűk alatt élő szellemet megmutassa. A szombatra nézve ő maga ad törvényt egyházának, a mikor nem türi, hogy bárki is meggátolja őt a szombaton való gyógyításban. „Szabad szombaton jót cselekedni“, mondja nagy tekintélylyel. (Máté XII. 12.) A keresztyén lelkiismeretet eképen felszabadította Jézus a ceremoniális aprólékos szabályok alól a szombatot illetőleg, s a keresztyén ember és a keresztyén egyház csak olyan szabályokat fogad el mindig e tekintetben, a melyek e nap nagy céljának — az ember testi és lelke java előmozdításának — megfelelnek.

(Folytatása köv.)

Indokolás.

(Folytatás.)

Ime, a vasárnapi és ünnepi istenitisztelei rendtartás a maga egészében összeállítva az eddig is használt elemekből. Nem mondjuk, hogy tökéletes, de a mostaninál szervezesebb, változatosabb, jellegzetesebb, az emberi lélek vallásos szükségzeit s nemezebb követelményeit jobban kielégítő. Ünnepeyezebb is a mainál, tehát közelebb jár a gyülekezeti istenitisztele fogalmának és követelményeinek megvalósításához. Bensőségesebb és izesebb is. Azt a didaktikus, pedagógiai élt, mely mai istenitiszteleünket, iskolaszerűvé, szárazzá, rideggé teszi, meglehetősen megtompítottuk a vallásos érzés bővebb, változatosabb kiömlésének biztosítása által. A szent cselekmény úgyszólván imádságok és énekek hullámain, egyenletesen, méltóságosan hömpölyög az Isten igéje, e világító torony körül. Szerkezete, igaz, hogy rakkottabb a maiénál, de már magában véve is alkalmassabb a gyülekezet figyelmének, áhitatának felkeltése és ébrentartására, ha pedig ügyes, szakavatott lelkes kezelése alá kerül, a ki az énekszámokat és a szabad elemeket az ünnep vagy alkalom természetiének megfelelő stilszerűséggel, gondosan állítja össze s lelkesen viszi és viteti keresztül: olyan méltóságos összhang kerekedik ki belőle, amelynek hatása alatt bátran énekelheti a gyülekezet a 130. dicséret 4-ik versét. . . És magyar is e rendtartás, nem utánóz vakon egyetlenegy külföldi liturgiát sem. Aztán nem is sokkal hosszabb a mostaninál s ha a lelkes körültekintéssel készíti el a programmot: 4, legfeljebb 5 negyedóránál nem kell rá több idő. Csak ne feledjük, hogy nem a hosszú beszéd és imádság a jó beszéd és a jó imádság s hogy a hiveink türelmét tulságosan is próbára tesszük u. n. szép beszédeinkkel. Engedjünk tért, adjunk időt és alkalmat nekik, hogy énekekben és imádságban is kibuzoghassák magokat.

S hogy ez megvalósulhasson: birjuk és képesítsük rá az elevebb éneklésre. A több énekszám maga fogja sarkalni és hajtani erre népünket s ha e miatt eleinte a szokottnál hosszabbra nyulnék az istenisztelet: önmaga fogja belátni, hogy ezt éppen az ő vontatott éneklése okozza s ha még sem szakitna véle: a hosszadalmasságot önmagának tulajdoníthatja. Azonban az imádságainkat is rövidebbre kell fognunk. Ne igyekezzünk arra, hogy imádságainkban mindenik alkotórész meg legyen, mert az nem szükséges és a jó imádság nem készül recipe szerint, hanem arra legyen gondunk, hogy az imádság alkotórészeit önálló fajaivá képcezzük ki az imádságnak s ilyen önálló, faji alakjában alkalmazzuk ott, ahol éppen arra a fajra van szükség. Így p. o. e rendtartás 3. száma alatt, ahol bőjtölni, gyónni kell, alkalmazzuk főleg a bűnbevallást, a penitenciát; az 5. sz. alattiban a magasztalást, dicséretmondást, a doxológiát; a 9. sz. alattiban a hálaadást, a köszönetmondást; a 11. sz. alattiban a kérést, könyörgést. Ezért neveztük ezeket már ott is a magok sajátj néven. Így jóformán egy imádság szövi át az egész isteniszteletet s egységgé foglalo gerendázatává válik a liturgia szerkezetének. Ily felfogás, beosztás és kivitel mellett a négy imádság sem lesz hosszabb a most használatos két imádságnál s bár többször fogunk imádkozni, de hosszasabban még sem és sem magunkat, sem hivatásunkat nem fogjuk terhelni végéremehetetlen könyörgésekkel. Bizalommal és jó reménységgel ajánljuk ezt a rendtartást változtatás nélküli elfogadásra.

A délelőtti és délutáni isteniszteletek rendje közt eddigelé se tettünk nagy különbséget, ezután se tehetünk. A különbség legfeljebb az volt, hogy egyh. beszéd helyett biblia- és kátémagyarázat járta s hogy a beszéd utáni imádság a legtöbbször elmaradt. A délutáni istenisztelet rendjének tehát továbbra is olyannak kell lennie, mint a délelőttinek. Az ünnepnapokon azonban délután is e. beszédet kell tartani, hogy az ünnep alkalmi színezete el ne halványodjék. Biblia- és kátémagyarázatoknak vasárnap délutánokon van helye. A hálaadás se maradjon el délután; ellenben a liturgiai könyörgés elmarad s legfeljebb a betegekért lehet könyörögni. Különben pedig az apostoli intelmet a Miatyánk kövesse stb.

6. §. Ennek a rendezésnek felvételét és szigorú alkalmazását az a különbség teszi szükségessé, hogy a lelkészi tiszt is más, a tanítói tiszt is más még egyházjogilag is, tehát annál inkább más liturgiai szempontból. A liturguszt elvileg csak liturguszt helyettesítheti s ennek az elvnek a következményét a tanítóra nézve kénytelenek vagyunk levonni, különbséget kell tennünk a kettőjük által végzett istenisztelet és istenisztelet között. Az urasztali szolgálatot egészen a lelkésznek kell fenntartanunk. Nem fog ez ártani a tanítók tisztességének és tekintélyének semmit sem, hiszen a katedrai szolgálatra ezután is jogosítottak lesznek; másfelől azonban tagadhatatlanul erősíteni fogja a lelkészi tekintélyt épp azon a téren, a hol ezt a tekintélyt mind vallásos, mind egyházi szempontokból multhatatlanul fenn kell tartanunk. De fel kellett vennünk ezt a rendelkezést a tanító érdekében is, mert ilyenkor kettős szolgálatot teljesítvén, erejét és egészségét kímélni tartozunk. Úgy hisszük azért, hogy az itt javasolt rend, a mely mindig csak kivételes, kényszerűségekre vonatkozik, további megokolás nélkül is bátran elfogadható.

A 7. §. rendelkezése oly esetekre szól, midőn a lelkész átengedi ugyan a prédikálást valamely erre illetékes egyénnek, p. o. a papjelöltnek, ünnepi követnek, tanítónak, de az isteniszteletre mindamelllett is elmegy, aminthogy el is kell mennie, ha otthon és szolgálatképes állapotban van: ilyen esetekben feltétlenül szükséges és illendő is, hogy a liturgiális szolgálatot a lelkész multhatatlanul elvégezze.

A 8. §. azt teszi lehetővé, hogy az isteniszteletet két lelkész is végezhesse ott, a hol két vagy több lelkész hivataloskodik vagy van jelen az isteniszteleten.

9. §. A hétköznapi isteniszteletek, minthogy azokból a főisteniszteleti cselekmény, az igehirdetés rendszerint hiányzik s minthogy azok el is hagyhatók, sőt néhol meg se tarthatók: hiányos vagy mellék-isteniszteleteknek tekintendők. Rendjük, éppen ezért sokkal egyszerűbb. Azonban, minthogy még így is állandó gyülekezeti isteniszteletek azok: ugyanazért a lelkész urasztali fohászával kell kezdődniök. Ez az 1-ső szám. A 2—4. számok maradnak úgy, amint eddig is voltak és pedig a szószéken mondandó Miatyánkkal; itt azért úgy, mert a Miatyánk összefoglaló imádság lévén s itt csupán az előtte elmondott reggeli vagy estéli imádság koronájának tekintetvén, a szószékről kell elhangzania. Új lenne az 5. sz. alatt levő egy énekvers, részint rögtönös gyülekezeti visszhangul, részint azért is, hogy az alatt a lelkész a szószékről lejözhessen s a megáldást, esetleg a hirdetést már az urasztalánál végezhesse. S mert a hol kezdte, ott kell végeznie. Ennyi változatosságot a hétköznapi istenisztelet is megérdemel. A délutáni isteniszteletnek olyannak kell lennie, mint a délelőttinek.

A 10. §. rendelkezése a 6. §. indokolása alapján önként érthető. A bibliamagyarázatos hétköznapi isteniszteletek rendjét — 11. §. — a már elmondottak után szükségtelen indokolni.

(Folyt. köv.)

Püspöklátogatás és vizsgálat Magyar-Láposon.

Mindörökre felejthetetlen gyönyörűsége napja volt a magyarláposi református szent ekkleziájának augusztus hó 21-ike. Beszédben és cselekedetben gazdag, tudományban ékes főpásztorunk, dr. Bartók György püspök ő méltósága e napon látogatta és vizsgálta meg.

Mondani is felesleges, hogy e napra díszet öltött magára községünk kicsinyje és nagyja. Díszet öltött magára a község maga is. Alig volt ház, a melyen egy-egy trikolór, a magyar nemzet szent jelvénye ne hirdette volna a nap jelentőségét.

Ünnep van, jön a püspök. Már délután 4 órakor a Kossuth-tér egy nyüzsgő hangyabolyhoz hasonlított. Egyik felől a kocsik, másik felől a bandéristák (számszerint 48-an) gyülekeztek. Öt óra felé megindult az ünneplő közönség a szeretett főpásztor elé, a maszkaizei hidnál felállított diadalkapu elé.

Fél hat órakor taraczkok durranása jelezte, hogy községünk határát átlépte a Főpásztor. Szabó Andor Sándor községi jegyző lelkes szavakban üdvözölte ő méltóságát. Az óvációt a főtisztelütü püspök ur meleg szavakban köszönte meg s erre ismét megszólaltak a taraczkok és megindult a diadalmi menet. Festői látvány volt ez. Elöl a lovas bandérium Sallai József presbyter atyánkfia vezetése alatt. Gondolnád, hogy a Rákóczi kuruczai jönnek, feltámadva siri ágyukból küzdeni, harcolni még egyszer, Istenért, hazáért, szabadságért.

Mindenik banderista egy lobogót tart kezében. Ugy néznek ki messziről, mint egy rohanó zászlóerdő. A képet elragadóvá teszi az összes templomok harangjainak zúgása. Mily fenséges harmonia.

A templomot és iskolát, e két szent helyet egy méreteiben impozáns, a kivitelben művészi diadalkapu köti össze. Egy régi vár főbejáratát, egy hatalmas kaput épített fel László József útmester presbyter atyánkfia. A bástya ablakaiban transzparencra

kivilágítva: „Éljen dr. Bartók György, szeretett ref. főpásztorunk!” A várlokokon 20 drb lobogó.

A diadalkapu alatt és környékén egy óriási tömeg lélekzetét visszafojtva várja a nagy vendéget. A község és vidék intelligenciája együtt van a község és vidékbeli földművesekkel és iparosokkal. Együtt a református a római és görög katolikussal. Együtt a keresztyének Izrael népével.

Az érkező főpásztort a szeretet, tisztelet minden jelével halmozta el az összegyűlt ünneplő közönség.

Barabás Samu lelkész palástosan, teljes papi díszben várja a főpásztort. Egyházközsége nevében üdvözlő ömeltóságát, mint a kihez az Ur szólt, hogy „menj profétálj az én népemnek!” Profétáljon nekünk és ítéljen felettünk méltóságod, hogy vajjon hiven sáfarkodtunk-e a reánk bizottakkal? Hü őrei voltunk-e szeretett anyaszentegyházunknak? Az ítélőtől nem félünk, mert még a vessző és bot is megvigasztalnak minket! E lelkes fogadtatás, melylyel méltóságod személyét községünk és vidékünk lakói felekezet és nemzetiség különbség nélkül megtisztelték, a legélénkebb bizonyítéka annak, hogy itt e végponton a Krisztus él közöttünk.“

„A Krisztus lelke, a szeretet hozott ide mindnyájunkat, hogy tiszteletünket, szeretetünket bemutassuk a felkent főpapnak, az ihletett lelkű és ajku profétának, ki az Ur parancsára eljött, hogy profétáljon az ő népének.“

„Három keresztyén felekezet tagjai vagyunk itt méltóságos püspök ur. Nem először vagyunk együtt. Sokszor, nagyon sokszor, mert itt a Czibles alatt távol a nagy világ zajától, még nem ment egészen feledésbe a Krisztus parancsa: „örüljete az örülőkkel, sirjatok a sírókkal!“ Ma öröme van a református anyaszentegyház tagjainak is az egyházközség velünk örvendez. Lehet, hogy holnap már szentegyházaink harangjai szomorúan adják tudtul, hogy valamelyik embertársunk háza felett a halál öldöklő angyala csatogtatta meg fekete szárnyait: mi főtiszteletű és méltóságos püspök ur akkor is együtt leszünk, mert tudunk sirni a sírókkal.“

„Egyek vagyunk a Krisztusi és hazaszeretében. Istenért, hazáért, szabadságért bármely perczben életét is feláldozni kész ünneplő közönség üdvözlő méltóságodat és kiáltja: „Isten hozta, Isten éltesse anyaszentegyházunk, hazánk és szeretett családja boldogítására soká, még nagyon soká!“

Ömeltósága ezen üdvözlő beszédre a meghatottság hangján válaszolt és örömeinek ad kifejezést, hogy itt a felekezetek olyan szép tcsstvéries egyetértésben élnek. Hálásan fogadja ezt az elragadó és igazán megható fogadtatást s Isten áldását kéri ugy az anyaszentegyházra, mint a községre s ennek minden hitű, nyelvű polgárára.

Ezután a magyarlóposi nők nevében László Rózália a kolozsvári tanítónőképző IV. éves növendéke egy szép beszéd kíséretében egy remek csokrot nyújtott át a püspöknek.

Ki se pihente az ut fáradalmait, már is hozzáfogott a munkához, az egyház megvizsgálásához.

E munkájában segítségére voltak: ntiszt. Nagy Károly theol. tanár ur, a gen. direktor helyettese, dr. Kádár János egyházkerületi titkár, továbbá Pap István esperes, Simó Béla egyházmegyei algonok, Vásárhelyi Boldizsár em. főjegyző, Ravasz László püsp. titkár és Szakács Ferencz desaknai lelk. afiai.

Az egyházi levéltár és az egyház anyagi ügyeinek megvizsgálása után ömeltósága teljes megelégedését nyilvánította.

Itt megemlíthetjük azt, hogy a magyarlóposi egyház 1891-től kezdődőleg a folyó évig építkezésekre 42,000 koronát fordított. Ezen összegből 23,000 koronát társadalmi uton, részint bálokkal, részint ké-

regetéssel hozott össze. A hivek közmunkája, igás és tenyeres napszámokkal 8000 koronára tehető.

1891-től kezdődőleg építette fel a Kossuth-téri nagy bérházát s vett ennek tőszomszédságában egy házastelket.

Restauráltatta templomát, szép sugár tornyot épített és a templomot díszes vasráccsal vette körül 126 folyó méter hosszúságban. Épített díszes papi lakot s a papi telket ellátta minden gazdasági épülettel. Jókarba hozta mindkét iskolai épületét és egy régi rozoga házához regáléjogot szerzett.

Egyházunk 1839-től folytonos építkezésben van. Azt hisszük, hogy nem lesz érdektelen egy kis visszapillantást vetni az építkezésekre:

I. 1839—1856. templomépítés .	14,252 K 30 f.
II. 1863—1866. alsó iskola építés	8444 K 48 f.
III. 1874—1876. Bérház roliu.-ban	6400 K — f.
IV 1878. Kántori lak	1245 K 26 f.
V 1879. Felső iskola	2212 K 16 f.
VI. 1884. Toronyóra .	1000 K — f.
VII. 1884. 2 harang . . .	2300 K — f.
VIII. 1884. Templomfedés	1460 K — f.
IX. 1888. Uj orgona .	3000 K — f.
X. 1892. Bérház a Kossuth-téren	12,000 K — f.
XI. 1895. Egy pincze és gabonás	1200 K — f.
XII. 1896. Uj papi ház . . .	10,000 K — f.
XIII. 1896. Házastelek vásárlás	4000 K — f.
XIV. 1896. Atalakitás . . .	800 K — f.
XV. 1897. Templom restaurálás és sugátorony építés . . .	5461 K 02 f.
XVI. Tűzben aranyozott gomb és villámhárító	700 K 40 f.
XVII. 1898. Templomkörüli kerítés (faragott kőalapon vasrács 126 f. m. hosszúságban)	3214 K 60 f.
XVIII. 1901. Papi telken pincze . .	760 K — f.
XIX. 1902—1904. Iskolai épületek és egy bérház, valamint a kántori ház újbóli fedése és kijavítása	2300 K f.

Összesen. 80,750 K 22 f.

Ezen építkezések a papok között következőképen oszlnak meg:

Albisi Sámuel alatt I—II.	22,696 K 78 f.
Mátyás Zsigmond alatt III—IX.	17,618 K 42 f.
Barabás Samu alatt X—XIX.	40,435 K 02 f.
Együtt	80,750 K 22 f.

Megjegyezzük, hogy a VI. tétel alatt említett toronyórát Bárdy Károly és neje Sánta Mária csináltatta „Técsy Róza“ emlékére.

A VII-ik tétel alatti harangok vételéhez néhai Kupás Dániel és neje Imre Rózália 1600 koronával járultak.

A X—XIX. tételek alatt felsorolt építkezéseket, illetőleg telekvásárlást 19,600 kor. adósság terheli. Ezzel szemben a vagyongyarapodás 20,835 kor. 02 f. Ez az összeg bálókból, gyűjtésből és önkéntes adakozásokból folyt be. Ezekkel az építkezésekkel megvetettük az alapját egyházunk jövőjének. Egyházunk 14 év leforgása alatt romjaiból új életre támadt, miként tűzhamvaiból a phönix madár.

Munkálkodásunk gazdag jutalmat talált ömeltósága eme szavaiban: „mindenek ékesen s jó rendben találtattak.“

22-én délelőtt 9 órakor presbyteri gyűlés tartott, a mikor is ömeltósága egy gyönyörű szép beszéddel üdvözölte a presbyteriumot és ismertette a vizsgálat eredményét.

Presbyteriumunk lelkész indítványára elhatározta, hogy a püspöki látogatás emlékére egy „Bartók kelyhez“ csináltat.

Pont 10 órakor templomba mentünk. A nagy templom minden zege-zuga telve volt ájtatoskodó közönséggel.

Nagy Károly theol. tanár mondott imát és prédikált. Mondani is felesleges, hogy teljesen meghódította a közönséget. Gyönyörű imája, szép prédikációja mély barázdákat hasított mindnyájunk szívében.

Püspök ur őméltósága magas szárnyalású imája és szívből jövő főpásztori áldása után a gyülezetet a lelkesedés hangján énekelte a „Hymnuszt“ és ezzel az istenitisztelet véget ért.

Istenitisztelet végeztével a papilakásban a tisztelgéseket fogadta őméltósága.

Tisztelegtek:

1. Róm. kath. egyház Szabó Lázár plébános vetetése alatt.
2. Gör. kath. egyház Muszte László erperes vezetése alatt.
3. Izráelita egyház Joél Izráel vezetése alatt.
4. Iskolai gondnokság, óvodai felügyelő bizottság Kiss Géza áll. el. isk. igazgató vezetése alatt.
5. Kir. járásbírótság Wéber Gyula kir. járásbíró vezetése alatt.
6. Közigazgatás Szabó Gusztáv t. b. főszolgabíró vezetése alatt.
7. Kir. adóhivatal Lakner Aladár ellenőr vezetése alatt.
8. Község előjárósága Szabó Andor Sándor községi jegyző vezetése alatt.
9. Posta és távirtda nevében Mariensei lovag Mane Albert postamester.
10. Csendőrség Boné András járási őrmester vezetése alatt.

Délben társas ebédre mentünk a Bittner Gyula vendéglőjébe. Magyarláros asszonyai is részt követtek maguknak. Tizenhaton jelentek meg s így összesen 94-en élveztük a kitünő ebédet és a szebbnél-szebb pohárköszöntőket.

Délután 4 órakor a főtisztelütü püspök ur őméltósága kíséretével és a magyarlárosi anyaszentegyház tagjainak számos részével Domokosra ment fel. Magasztos, felemelő imát és bibliamagyarázatot őméltósága tartott a zufolásig megtöltött templomban.

Kovács Gyula lelkész aa. betegsége miatt az egyházvizsgálat elmaradt.

Őméltósága fogadtatása Domokoson is nagyon szép volt. A község határszélén felállított diadalkapu alatt Szabó Sándor községi bíró, benn a templom előtt pedig Székely Sándor körjegyző fogadta. Mindkét üdvözlő beszédre őméltósága nagyon szép beszéddel válaszolt.

Domokosról ismét Magyar-Lárosra jött őméltósága. 8 órakor iáklás menet vonult a főt. Püspök ur lakása elé. A zenekar szép hazafias nótákat játszott. A pár ezer főre tehető belybeli és vidéki közönség elénekelte a Hymnuszt, mire községünk derék jegyzője, Szabó Andor Sándor egy szépen átgondolt beszéddel üdvözölte a Főpásztort.

Őméltósága válaszában a Krisztusi szeretetre buzdította a közönséget. Az igazi vallásos érzést ápolja mindenki szívében, mert egyetértés, szeretet, igazi vallásosság nélkül sem egymás, sem egyház, sem nemzet iránti kötelességeinket nem teljesíthetjük.

„Magyarláros közönsége szives vendégszeretettel, több rendbeli kitüntetésével nagy adósságba sodort s én érzem, hogy nem lesz alkalmam azt leróni. Annyit azonban mondhatok, hogy viszonzásul, míg szívem dobogni meg nem szűnik, mindig hálaosan fogok visszagondolni ezekre a felejthetetlen órákra, a miket itt e községben töltöttem el. Kérem önöket, hogy ha van még az önök szívében egy kis szabad hely, fogadjanak oda be engem. Őrizzék meg emlékemet, a miként én sem fogom soha elfelejteni Magyarláros vallásos és hazafias közönségét.“

Riadó éljen, szünni nem akaró tapsvihar honorálta ő méltósága szívből jövő, szívhez szóló lelkes beszédét.

A tetszészaj lecsillapultával a közönség hallani akarta nt. Nagy Károly theol. tanár atyánkfíát még egyszer. Addig kérték, míg a népszerű professor megjelent az ablakban s egy hazafias, tüzes beszéddel mindörökre foglyul ejtő is Magyarláros közönségét.

„Magyarláros polgárai, kiket lelkészük oly büszkén nevez Rákóczi népének, legyenek továbbra is őrei e vidéken az igaz vallásosságnak és hazaszeregetnek!“

„Magyarláros és Domokos községekre nagy misszió, fenséges hivatás vár.“ „Századok óta végvárát képezik az erdélyrészi magyarságnak. E két község művelője, védője a nemzeti kulturának, a nemzeti szellemnek.“

„E két község lakói — elszakítva testvéreiktől munkásai a Cibles alján a magyar nemzeti állameszmének.“

„Ugy látom, hogy e nagy munkájukat akként végzik, hogy idegen ajku testvéreinkkel azért a legjobb viszonyban, testvéries egyetértésben élnek.“

„Aldjon meg e községben mindenkit a magyarok Istene! Rákóczi vallásos és hazafias lelke lakozzék mindenkiben, ki magyar földön él s kit magyar ég takar!“

A közönség dr. Bartók György püspök ur ő méltósága és nt. Nagy Károly theol. tanár ur éltetésével a legnagyobb rendben oszlott szét.

Ez a története aug. 21. és 22-nek:

Mindörökre nevezetes napok ezek.

Községünk apraja-nagyja mindörökre emlékébe véste szeretett főpásztorunk és kíséretének neveit.

És ezzel be is fejezhetnők tudósításunkat, ha nem éreznők a lekötelezettséget Szabó Gusztáv t. b. főszolgabíró urral szemben, a ki jóllehet, hogy nem tartozik a mi felekezetünkhez, mégis mindenben a legnagyobb segítségünkre volt. Isten éltesse soká!

Kiss Géza, László József, Szabó Andor Sándor, Leó Samu, Simó Pál, Bárdy József, Ürmössy Ferencz, dr. Kádár János, Kádár Lajos, Sánta Sándor Balog, Sallai József, Joó József, Szász József Daniél 15-15 rendezők, mint a kik a nekik kijelölt feladatokat oly ügyesen oldották meg, fogadják a magyarlárosi anyaszentegyház hálás köszönetét e helyen is! Mindannyian részesei, mondhatjuk fő tényezői annak a nagyszerű fogadtatásnak, szívet, lelket elragadó ünnepeknek, melyek aug. 21. és 22-ik napjaiban községünkben lezajlottak, s melyekhez hasonlókat nem sok helyen produkálhatnak.

*

Szinte elfelejtem, hogy 22-én este a magyarlárosi intelligens közönség Nagy Károly professor ur indítványára bált rögtönzött s a „Bartók kehely“ javára 70 koronát hirtelenében össze is tánczolt.

Tudósító.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Az udvarhelyi egyházmegye értekezleti közgyűlése Felsősfalván.

A kegyelem Istene most is velünk volt. Lépésről-lépésre segít a sikerben. Választmányunk és bizottsága hasznos előkészülete, a helyi rendező bizottság odaadó buzgósága tehát nem volt hiába való. Junius 29-én jó reggel, mikor a szép festői kilátást nyújtó, hosszú uton megérkeztünk a korondi fürdőre, bevárni 8 óráig az érkezőkezőket, már a jelek a legjobb sikert ígérték. Egymásután érkeztek a kocsik, értekezletünk buzgó munkásaival, lelkes barátaival, kik között szép számmal voltak nők is. Nem egyet ott láttunk általános értekezletünk mindenik gyűlésén. Jól esett tapasztalni, hogy a kezdetben kisebb

női gárda máris szépen megszorodott. Bizony a lelkes, buzgó nők e téren is sokat segíthetnek minékünk. A szép, sokat fejlődött, modern berendezésű kies fürdőt hamarosan megtekintettük. Majd a vendéglő szép teraszán élénk beszélgetés fejlődött ki, az ide összegyűlt értekezleti csapat körében. Egyszer felhangzott az elnökség indulásra hívó szava. A kocsik sorakozva, repültek Sólalva felé, élén Gyarmathy Dezső, Menyhárt András, Kovács Dániel elnökökkel. A kitűzött időben 1/29 órakor már a községhez érkeztünk. Itt azonban nagy lovas bandérium állta útunkat. Ezeknek élén Veress Mózes énekvezértanító szép beszéddel üdvözölte értekezletünk vezetőit. Részünkről dr. Gyarmathy Dezső világi elnök válaszolt, hangsúlyozva, hogy azon lelkesedést, szeretetet és szabadságot hirdetni jöttünk, melyet Kálvintól tanultunk s mely az ő egyházához méltó.

Az elszállásolás fennakadás nélkül megtörténvén, a bevonulás után, 9 órakor az igazgató-választmány ült össze az iskola egyik tantermében, mikor a pénzügyi bizottság jelentése s javaslata képezte a főbb tárgyat. A számadást ajánlattal terjesztette a közgyűlés elé. A világi tagoknál levő nagymérvű hátralek szorgalmazását ismételtelen elhatározta. A véletlenül akadályozva levő titkár felkérte, hogy a többi kitűzött tárgyat közvetlenül terjessze a közgyűlés elé.

A választmányi ülés alatt már a harangozás is megtörtént. Igen szépen lepott meg, hogy a ragyogó szép és nagy munkaidőben zsufolásig megtelt a nagy és szép templom, a vendégek, a helybeli és szomszédos hívek seregével. Ott láttuk: dr. Gyarmathy Dezsőt, Menyhárt András tb. esperest, Kovács Dániel tanárt, Péter Károly esperest nejével, Vajda Ferencz lelkészt nejével, Biró Áron lelkészt nejével, Hegyi Péter lelkészt nejével, Kállai Ferencz lelkészt nejével, dr. Kassai Albertet nejével, leányával, Gyerkes Mihály tanítót nejével, dr. Kovács Gábort nejével, Szabó András tanár nejével, Kovács Mihály nejével, Lajos János lelkész, neje és két sógorőjével, Bod Károly nyug. tanár, dr. Demeter Lőrincz főszolgabíró, Kádár Lázár unitárius lelkész, Csia Kálmán, Orbán József, Bőjthe Sándor, Jakab Albert, Baczó Lajos, Csizsér Zsigmond, Györke János lelkészeket; Mircse Dénes ig.-tanító, Damó Dénes, Bőjthe Béla, Szegedi Károly, Veress Mózes, Hetcsér Kálmánt családjukkal; Flepsz József, Klőr Vilmos, Szász Dénes, Moldován Odón, Botha bányaanyag feleségével, Zsigmond Sándor, Vig Sándor tanító, Biró Domokos, Kádár Ilonka, Lőrinczi Károlina, Györke Rózsika, Dáné Mózesné nevelt leányával, Seitz Margit, Seitz Anna, Keresztes Emma, Fábián Vilma. A helybeli és szomszédos községi hívek mintegy 2000-en.

Istentisztelet a gyülekezet felemelő énekével vette kezdetét. Utána ezen alkalomra alakult vegyeskar éneke valóban áhitatra hangolta lelkünket. Vajda Ferencz udvarhelyi lelkész pedig egyik legszebb imájával épen közel vitt az éghez. Hegyi Péter peteki lelkész Máté VI. 21. alapján mondott beszéde mindvégig lekötötte a hallgatók figyelmét, helyenként éppen megragadta. Szép volt, mikor gyakorlati példákban mutatta be, miben áll tényleg e földön Isten országa.

A minden részében felemelő istentisztelet után, ott a templomban kezdetét vette a közgyűlés. Elnöki megnyitót ez alkalommal Kovács Dániel alelnök mondott. Érdekesen hasonlította össze a nagy ókori bölcs Szokrátész működését Jézuséval, mely az emberi természetnek sokkal inkább megfelelt. Lelkesen buzdított példája követésére. A gyűlés élénk éljenzéssel fogadta a megnyitót s jegyzőkönyvre vétele kimondatott.

Tárgysorozat rendén Péter Károly esperes, mint a helyi rendező bizottság elnöke üdvözölte értekezletünket. Rámutat a mai korjelenségekre, de azért

csüggedésre okot még sem lát. Csak más vizeken járva, a mai kívánságoknak megfelelni igyekezzünk. E tekintetben nemcsak a papokra vár szép hivatás. Ohajtja, mint eddig, ezután is feleljen meg hivatásának értekezletünk. Isten áldását kéri működésére. Az értekezlet részéről Bod Károly lelkész-tanár válaszolt. Viszont üdvözli a 3-as trinitást és sóvidéket. Mint e földnek sóját mutatja be, melynek ezután is megízletlenül nem szabad. Ezen általános zavar idején — mondja — békességet hoztunk ide, Salamon és Jézus békességét. Ha ennek befogadására, nemes, becsületes sziveket találunk itt, meg leszünk elégedve.

Most Menyhárt András, nemsokára ősz patriarkánk, mesterünk lépett a szószékre, megtartani szabadelődését. Várakozásunknak méltán megfelelt. Tárgya *a tudomány és evangélium hivatásának kimutatása* volt népies alakban. Szépen mutatott rá a tudomány elbizakodottságára, gyengeségére, az evangélium erejére, örökéletére. Gyakorlati népies példái mindenkit meggyőztek, hogy e két hatalmasság: *tudomány és hit* nem mint ellenségek, hanem mint jó barátok kell küzdenek az emberiség igazi boldogságáért.

Ezután alólirott, mint egyházi titkár tette meg jelentését az értekezlet egy évi működéséről. Ugy a választmány, annak bizottságai, a fiókkörök, egyházközségek tevékenységét megelégedéssel állapította meg. Mindenütt kiemelte, megjegyezte a szépet, a jót, remélve, hogy a nemes példákat nemsokára mindenki követni fogja. Kiosztottunk 500 darab vallásos iratot 40 K értékben. Köszönettel vétetett tudomásul.

Kovács Gábor bányarvos, sóvidék egyik legbuzgóbb embere szavalata következett. Már régebb hallottunk remek szavaltáról. Most magunk is meggyőződünk róla. Váradi „Judás“ cz. költeményével megnyerte e nagy gyülekezet osztatlan tetszését. Páratlan buzgóságu feleségével Isten egyházunk javára is sokáig tartsa meg!

Választmány előterjesztésére közgyűlés tudomásul vette Kállai Ferencz pénztáros számadását. Bevétele 212.20, kiadás 146.72, maradék 65.48. Ugyancsak a választmány és megfelelő egyháztársadalmi bizottsága előmunkálata alapján elhatározta közgyűlés, megkeresi az egyházmegye esperessét, „rendelje el az egyházközségeknek és minden lehető eszközzel törekedjék oda, hogy a zsinati törvény szegények, árvákra vonatkozó rendelkezése (98—100. §.) s az idevágó egyházmegyei szabályrendelet, lehetőleg mindenütt megvalósuljon. Ugyanakkor sziveskedjék ajánlani, hogy ezen nemes cél érdekében, az egyházak ujév napján tegyenek ki perselyt, gyűjtsenek önkéntes könyöradományt, esetleges pénztári készleteikből segítsék a támogatásra szorultakat. A rendkívüli eseteket kivéve, mindenütt a lelkészek vállalják a szegények és árvák gondnokságát s e téren előtáruló szép, nemes munkájukat 4—5 ismeretes buzgóságu, önként is ajánlkozó, egyháztagból alakitandó bizottság segítségével is igyekezzenek eredményessé tenni.“

A választmányban egy lelkészi tagság üres lévén, a hátralevő egy évre Bod Károly volt érdemes elnökünket választottuk meg.

A jövő közgyűlés helyének és idejének megállapítását közgyűlés a választmányra bizta.

A templom előtt nagy tömegben álló hívekhez még egyszer Menyhárt elnök szólott, mint a ki jól ismeri embereit s tudja is, mit kell nekik mondani. Ennek végeztével, egy egyszerű hallgató köszönete után kiosztattak a vallásos iratok. Minden család kapott ingyen, emlékül egy drbot. Hadd munkálkodjanak az ólombetük is istenországáért.

Még csak kevés időnk volt hátra s indulnunk kellett a papilakról, hol szintén a legnagyobb vendégszeretet és szivesség fogadott a közebédre, az

állami iskola egyik tantermébe. Bőjthe Béla igazgatótanító itt is fáradságos munkát végzett. 50—60-an vettek részt a fehér asztal mellett. Tanulságos, eszméletű pohárköszöntők hangzottak el. Püspök ur, elnökség, tisztikar, rendező bizottság, a siker érdekében buzgón munkálkodó és részt vevő tanítóság, nők, egyházközség vezetőivel, részeseültek érdekes felköszöntőkben.

Három órakor már Hetser Kálmán tanító, népünnepélyt rendező elnök figyelmeztetett, hogy az ünnepély e része is megkezdődött. Mindnyájan a fötérre mentünk és végig néztük az érdekes mutatványokat, mulatságos jeleneteket, mely dolgok szintén emlékeztetessé teszik bizonyára odamenetelünket.

5 óra után a hangverseny kezdődött meg. A műsorba felvett darabok mind igen szépen sikerültek. Ezen alkalomra alakult vegyeskar ritka példakép kitüntette magát. A sikerben nagy része van a tagok buzgósága mellett Mircse Dénes tanítónak, ki odaadással vezette a tanulást és gyakorlatokat s még külön és szépen énekelt.

Rajta kívül a közönség kitörő tetszéssel fogadta Seitz Margit tanítónő czimbalom-játékát és megnyerő énekét. A hangversenyt a vidéki viszonyok szerint szép, válogatott közönség hallgatta végig s tánczolt reggelig. Dicséretére vált sóvidék érdeklődő uri társadalmának. Nekünk is néperkölsi és anyagi hasznot nyújtott. Most hiába jajgatnak az egyoldalú erkölcs prédikátorok. Az egyház a társadalom egyetlen életnyilatkozatát sem veheti meg. Az evangélium által olyan módon kell lekötelezni az embereket, a mint ők óhajtják és akarják. Jaj lenne az evangéliumnak, ha az élet minden elképzelhető viszonyát nem tudná megszentelni. Másnap többen a parajdi sóbányát és szovátai fürdőt tekintették meg.

Csak előre kicsiny sereg, ha tovább is Jézus nevében munkálkodunk, Isten nem enged megszégyenülni.

(Bögöz.)

Lajos János.

Elnöki megnyitó

az udvarhelyi ev. ref. egyházmegyei értekezlet 1905-iki közgyűlésén Felső Sófalván.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Mindig örvendetes dolog az, ha egy pár magyar ember összejön, egymással találkozik, mert nekünk, magyaroknak, nincs hol keresnünk barátokat, mint csak saját magunk körében. Annyival örvendetesebb az olyan alkalom, mely a magyar embereknek oly szép számát hozza össze, mint e mai gyűléseket. Ez az alkalom az udvarhelyi egyházmegyei értekezlet munkásságának évi beszámolója.

Az értekezlet munkásságáról az értekezlet tevékeny titkára nemsokára megfogja tenni jelentését. Nekem engedjék meg, hogy mielőtt a közgyűlést megnyitnám, rövid vonásokban vázoljam értekezletünk célját, talán ezen vázlatból kitűnik az is, hogy milyen irányban kell munkálkodnunk, hogy a kitűzött cél felé legalább egy pár lépést tegyünk.

Nagyon sok a panasz arra nézve, hogy az egyház építése érdekében hiveinknél nagy közönyösség, érzéketlenség mutatkozik. Ez a panasz, ha alapos, igen nagy veszedelem egyházunkra nézve, mert a közöny megölője a legszentebb törekvéseknek. Egyházi értekezleteink célja a hiveket ebből a közönyösségből felébreszteni és bizonyos munkakör kiszabásával cselekvésre hívni fel mindenkit, a kinek szívét igazi vallásos érzés hatja át. Ebből az is önként következik, hogy első teendő e téren az igazi vallásos érzésnek a hívők szívében való felkeltése. És erre nézve nem látszik elégnék a rendes istenitisztelek alkalmatlansága, mert hiveink éppen ezen istenitiszteleket nem látogatják olyan buzgósággal, mint kellene,

éppen azon fentebb említett közönyösségnél fogva. Éppen ezért alakultak egyházi értekezleteink, hogy azoknak társadalmi tevékenysége kedveltesse meg a hivekkel az istenes dolgokkal való foglalkozást s tartásuk folytonos munkálkodásban a lelket, mely rideg marad, ha nincs alkalma a cselekvésre.

A lélek szeret munkálni és a legközönyösebb ember sem tagadhatja, hogy a lélek munkálása a legkellemesebb. Tettél-e valaha jót? Van-e ember, a ki soha életében jót nem tett? Gondoljon vissza minden ember arra a perczre, mikor jót cselekedett és a visszaemlékezésor lehetetlen, hogy újra ne érezné azt a gyönyörűséges érzést, mely keblét a jótett elkövetésekor át meg átjárta. És ha ilyen kellemes érzésben nyilvánul lelkünkben a jótett jutalma, akkor miért nem cselekszünk mindig így és miért fosztjuk meg magunkat ezen gyönyörűséges érzés örömétől?

Hallom az ellenvetéseket, hogy mennyi félreértéssel, mennyi gáncscsal és mennyi irigységgel kell találkozunk cselekedeteinkben, a mik utójára is elvezik kedvünket az ilyen irányu munkálkodásból és elaltatják buzgóságunkat. Legtöbbször találkozunk a meggyanusitással: mindjárt készen áll a kérdés és az emberek aggodalmas buzgósággal kutatják, ha valaki valami nemest cselekedett: „vajjon mi célja volt vele, mi volt az érdeke?” És ez a kérdés nem fölösleges, mert, sajnos, hogy érdeknélküli, önzetlen cselekedettel ma alig találkozunk. De hát mit tegyünk? Alljunk félre? Legyünk szűkkeblűek? Igen, ez következne, ha nekünk az emberek példáját kellene követnünk, csak hogy a mi példánk Jézus Krisztus, mert keresztények vagyunk és ha igazán azok akarunk lenni, őt kell egyedüli példánknak tekintenünk. Ő pedig ezekkel az emberi gyengeségekkel szemben egyetlenegy fegyverrel, a felebaráti szeretet győzhetetlen fegyverével mindig tudott diadalmaskodni.

Soha annyit nem hangoztatták e szót „szeretet”, mint ma, és ez a körülmény bizonyítja azt, hogy nincs meg a szeretet mibennünk. Meg kell tehát azt tanulnunk.

Az emberiségnek két olyan tanítója volt, kiket mindig a legnagyobbaknak tud a világ, a kik élüket szentelték az emberiségnek és az emberek iránti szeretetük életüket kívánta áldozatul. Egyik pogány ember volt; a hideg, számító bölcs Sokrates; a másik a legfenségesebb dicső alak, maga Jézus Krisztus. Mind a kettő egy célra törekedett, t. i. a boldogságra vezető embertársait. Törekvéseiknek indító oka is ugyanaz volt, t. i. a változatlan és önzetlen szeretet szíveikben embertársaik iránt. És mégis, milyen sajtósággal! Sokrates az embereket nem tudta megnyerni. Magas, szikár alakjától félve menekült mindenki, aki már messziről meglátta, és sokszor erőszakkal szedte össze hallgatóit és utjába állva kényszerítette embertársaikat arra, hogy vele szóba álljon. Jézus Krisztust pedig rajongó szeretettel vette körül az ezernyi sokaság, áhitattal hallgatta beszédét és minél többet élvezte őt, annál jobban vágyott utána. Nem csalom, ha azt állítom, hogy ez a különbség a kettőnek tanítási eljárásától származik.

Sokrates vallatóra fogta embertársaikat és arra kényszerítette, hogy ismerje be, hogy cselekedete nem helyes és hogy másképpen kell cselekednie. Krisztus ellenben szelid, nyájas szavakkal megtanította és példájával megmutatta az utat embertársaiknak, mely az igazi és örök boldogságra vezet a nélkül, hogy kérdezte volna, hogy eddig milyen uton járt valaki.

A tanításnak ez a kétféle módja még ma is uralja a nevelést. Mindeniknek van hive, de én azt hiszem, hogy a ma is jobbnak tartott Sokratesi eljárás ma is több ellenséget szerez, mint jóbarátot. Krisztus ismerte az embereket. Általános emberi gyengeség, hogy nem szeretjük hibáinkat bevallani még akkor sem, ha tudjuk és bánjuk azokat; azonban szívesen

hallgatjuk, ha valaki őszinte, igaz szeretettel szól hozzánk. Okuljunk Krisztus példáján, ki a sebeket nem sóval, hanem balzsammal gyógyította. Nem elég a szeretet, Krisztusi szeretetnek kell bennünk lakozni ez alkalmassá tesz minket arra, hogy másokat is megtanítsunk szeretetre, mert közeledéseinkre megállanak embertársaink és sziveiket önként nyitják meg a szeretet munkájának.

A vallásos érzés és az istenes dolgok iránti érdeklődés felkeltésén kívül fontos célja egyházi értekezleteinknek a felekezeti összetartozás érzésének és a protestáns öntudatnak ébrentartása és ápolása is.

Mig a felekezeti összetartozás érzése nem endegi meg, hogy hamis próféták férközzenek sziveinkhez és a tiszta evangéliumi igazság útjáról csürcesavaros ámitó beszédekkel bennünket eltérítsenek, addig a protestáns öntudat nem tűr semmi olyan korlátozást, melynélfogva egyrészt az egyéni tehetség nem mozgatható elég szabadon, másrészt a belső érzelmi világ nem nyerhetne elég táplálékot.

Nagy fontosságúnak tartom tehát mindkettőnek, de kivált az utóbbinak intenzív ápolását, fejlesztését, mert csak úgy remélhetjük, hogy református felekezeteinknek, egyházunknak törvényei, intézményei, szokásai megmaradnak azon az alapon, melyre azokat Krisztus felállította, mely az Istentől való egyedüli függésen kívül kizár minden egyéb szabadakaratot és egyéni érvényesülést meggátolni akaró törekvést és megerősíti azt a tudatot, hogy cselekedeteiért mindenki saját maga felelős Isten előtt s ezt a felelőséget másra semmiképen át nem háríthatja.

K. D.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György érdemes és fáradhatatlan püspökünk a folyó hó 19-én megkezdett körútjából kíséretével: Nagy Károlylyal lapunk kiváló szerkesztőjével és titkárával Ravasz Lászlóval együtt hazakereszt. A szerkesztést lapunk jövő számától kezdve érdemes szerkesztőnk Nagy Károly fogja átvenni s akkor fogjuk megkezdeni a *püspöki körutról* szóló tudósításunkat is.

Felvétel a theol. fakultásra. A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás tanári kara az aug. 29. és 30-ik napjain tartott gyűlésein a jövő 1905—1906. iskolai évre a megjelölt módoszatok mellett a következő hallgatókat vette fel. *IV. évre.* 1. 200 kor. stipendiummal és 100 kor. díjfizetéssel: Csia Pál, Felszegi István, Kiss Endre, Máthé Sándor, Rácz Lajos. 2. 200 kor. stipendiummal és 200 kor. díjfizetéssel: Muzsnai Ödön, Székely János. 3. 50 kor. díjfizetéssel Régeni István. 4. 100 kor. díjfizetéssel: Egyed Gábor, Gálffi Sándor, Istók Sándor, G. Kovács István, Serester Tamás, Veszprémi Ferencz. 5. 200 kor. díjfizetéssel: Deák Gábor, Jakab Lajos, Kertész Lajos, Kónya Gyula, Magyarai Zoltán, Sebestyén Kálmán, Szotyori Lajos, Török István. Künlakónak vétetett fel Varga Béla. Nem jelentkezők nem vétettek fel a benlakásba! Gidófalvi Károly, Imreh Lajos, Jakab György. E szerint a IV. évi tanfolyamra felvétetett összesen 26; ebből benlakásra 22.

III. évre. A kedvezmények az alapvizsga sikerétől tetnek függővé. Benlakásra felvétettek: Adorjáni István, Bartha Péter, Benkő Ferencz, Biró Lajos, Bodoni László Csog Samu, Ilyés Géza, Kacsó Lajos, Kis Károly, Krizbai Sándor, Lőrinczi Árpád, Puskás Kálmán, Sárkány Lajos, Sebestyén Gyula, Soó Sándor, Szabó Miklós, Tőkés András, Tőkés József, Tőkés Ernő, Tövissy József, Varga Gyula, Barabás Viktor, Albisi Béla, Sebestyén Endre, Berde Sándor, Gecse János. Künlakónak vétettek fel: Sebesi Endre, Szabó Andor, Donáth László, Imre József, Makkai Endre. Összesen 31, ebből benlakásra 26. Nem vétetett fel Incze Gábor.

II. évre. 200 kor. stipendiumra való felajánlással és 100 kor. díjfizetéssel: Varga Zsigmond, Weimann Péter, 180 kor. stipendiumra való felajánlással és 200 kor. díjfizetéssel Nagy Géza. 50 kor. díjfizetéssel: Gyenge György, Nagy Béla, Rácz Miklós. 100 kor. díjfizetéssel: Farkas Imre,

Fekete Elek, Gebédi Lajos, Jancsó Lázár, Kovács György, Laár Ferencz, Miklós Pál, Molnár Ödön, K. Nagy Lajos, Péter Géza, Szász Ferencz, Balla Mihály, Wass István. 200 kor. díjfizetéssel: Balog Imre, Bokor Márton, Demeter Antal, Dezső Zoltán, Fancsali Sándor, Geréb András, Hideg János, Kis Kálmán, Konrad György, Maksi Elemér, Nagy Endre, F. Nagy Lajos, Palkó Gyula, Pál Lajos Szabó Gyula, Magyar Domokos; künlakónak vétetett fel: Benedek Márton; összesen felvétetett 36; ebből benlakásra 35.

I. évre. 100 korona díjfizetéssel Salga Zoltán, Dali Gyula, Juhász Albert, Kiss Mihály, Dénes Dezső. Pál Dénes, Osváth Ödön, Vánca János, Orosz István; 200 kor. díjfizetéssel: ifj. Vass Lajos, Domokos Árpád, Káli Dénes, Balogh Jenő, Szabó Ferencz, Györke János, Molnár József; künlakásra, esetleg kétszáz korona díjfizetéssel benlakásra Tankó József; künlakásra vétettek fel: Z. Bodola Gyula, Szilágyi Aladár, Seres Zoltán, Bakó Lajos, Tornyai János. Bitai György, Muzsi István, Kossa János, Széll Károly, Gergely Béla, Nagy István, Sipos Árpád, Karhut András, Nagy Elek (Sz.-Keresztur), Nagy Elek (Nagybaczon), Pirigy József, Jakab Viktor, Pünkösty Zoltán, Boócz Kálmán, Tókos Károly, Tóth Áron, Frenkel Béla, Szabados József; összesen 40, ebből benlakó 17. Nem vehető fel, mert nincs teljes érettségi: Fodor Miklós, Gergely Ferencz. E szerint felvétetett: theologus: IV. évre 26; III. évre 31; II. évre 36; I. évre 40: összesen 133; ebből benlakó 100; tanárnövendék benlakásra 32. Így az intézetbe felvétetett összesen 165 ifju; az internátusba 132.

Az egyházkerületi Egyházi Értekezet közgyűlése, mint már jeleztük. Sepsiszentgyörgyön lesz az idén a Székely-Mikó kollegium Mikó Imre ünnepélyével kapcsolatosan. A kollegium és az Értekezet elnöksége október hó 17. és 18. napjaiban állapodtak meg. Az Értekezetet a sepsiszentgyörgyi egyházközség és a kollegium fogadják vendégül. Úgy az egyházmegyében, mint az egyházközségben élénk mozgalom foly, hogy a közgyűlés tagjait minél impozánsabb fogadtatásban részesítsék. Közlebebről módunkban lesz a közgyűlés tárgyszerűségeit is ismertetni, a mely, mint hírlik, igen érdekes lesz.

Felhívás a „Keresztyén Népbarát“ érdekében.

Bizalommal felkérjük az evangéliumi munkálkodás barátait, sziveskedjenek velünk szeptember elseje előtt feltétel nélkül tudatni, hogy a rendes 10⁰ kedvezmény megadása mellett becses címűkre az 1906. évre szóló naptár példányokból terjesztés végett mennyit küldhetünk. Évangéliumi naptárunk érdekében — melynek ára példányonként 40 fillér marad — a legbuzgósbabosabb pártfogást kérve, maradjunk szolgálatra kész tisztelettel. Karczagon, 1905. aug. 15-én, a „Magyar Biblia és Evangéliumi Irat Terjesztő Társaság“ Alap Kezelősége.

Newyorki templomavatás. Newyorki magyar testvéreinknek örömnapijuk volt augusztus 6-án, amikor is ünnepélyesen felavatták s magasztos rendeltetésének átadták a newyorki magyar református templomot és iskolát. Augusztus 6-án, vasárnap reggel a negyedik magyar lakossága s a vidéki egyházak és magyar telepek a fellobogózt Progress Hall előtt gyülekeztek. Fél tizkor indult meg a hatalmas menet, fehérruhás lánykakkal az élén az új felékesített templomhoz. Itt Bereczky László phoenixvillei lelkész mondott hatalmas beszédet a templom lépcsőjéről, majd a Szent Háromság egy Isten nevében kinyitván a templom ajtaját, a közönség elhelyezkedett a templomban. Itt az „Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk“, „Jövel szentlélek Ur Isten“ s a 233. dics. 3. versének eléneklése után Bereczky László lépett a szószékre s elvégezvén az istentiszteletet, megáldotta a gyülekezetet. Ezután az új orgonát avatta fel Kozma József perth-amboy-i lelkész. Majd két kicsiny gyermeket kereszteltek meg, utána pedig konfirmáltak. Ennek befejeztével Kuthy Zoltán esperes a newyorki magyar ref. egyház lelkésze áttérési szertartást teljesített. Az áttérő (róm. kath. asszony) bátran, teljes meggyőződéssel tett vallást hitéről. Rev. Mc. Donald, azon egyház lelkésze, melyben tartották a new-yorki reformátusok új templomuk elkészüléséig istentiszteleteiket, angolul beszélt, üdvözlőlvén s lelkesítvén az összetartásra a magyar hiveket. A márvány emléktábla megáldása s az arany emlékszőgek beverése után, az Urvacsorát szolgáltatták ki. Délután ismét istentisztelet volt fél 5 órakor s a templom ekkor is tele volt hívőkkel. A Progress Hall diszes nagytermében tartott mulatsággal fejeződött be a szép nap. Örömmel üdvözljük ez alkalommal is törekvő, hithű amerikai testvéreinket! A magyarok Istene áldja meg őket!

GYÁSZROVAT.

A magyarosi ev. ref. egyházközösséget súlyos gyász érte. Szeretett lelki pásztorát elvesztette, ki hosszú időn át a hivek osztatlan szeretetétől körülvéve munkálkodott ama fenséges czélért, hogy legyen egy akol és egy pásztor. Az egyházközösség az alábbi gyászjelentést adta ki: „A magyarosi ev. ref. egyházközösség a sziv megrendítő fájdalomával tudatja, hogy forrón szeretett rendes lelkésze *(Orbán Károly, folyó évi aug. hó 23-án, 83 éves korában bevégezte áldásos életét. „Meggzúnt a mi szivünknek öröme, siralomra fordult a mi örvendezésünk. Mézédes szavait nem hallhatjuk többé, jószívűségének nem lehetünk további tanúi. „Napod nem megyen többé alá és a te holdad nem fogyatkozik el: az Ur léssen örökkévaló világosságod! Mert a munkának terhét hordoztad, mint Jézus Krisztus jó vitéze!” Emléke legyen áldott hivei szivében! Temetése folyó hó 25-én d. u. 2 óraker lesz. Magyaroson, 1905. évi augusztus hó 23-án.“*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3536—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyénk espereséhez, a közalapi adó kezelése tárgyában.

As országos közalapi adó kirovása, behajtása és ellenőrzése tekintetében fennálló szabályok pontos megtartására számtalan körrendeletünkben felhívtuk volt a nagytiszteletű Esperes urak és egyházmegyei közalap kezelők figyelmét és ennek daczára évről-évre mindig nagy mulasztásokkal és szabálytalanságokkal találkozunk e téren.

A f. évi június hó 14—16. napjain tartott egyetemes konvent elé terjesztett közalapi jelentésben is megdöbbentő adatként van felemlítve, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünk 1903. évi közalapi adókirovása 5386 K 80 f. csökkenési mutat az előző 1902. évhez képest, a mi ugyan a tényleges állapotnak meg nem felel, mert a jelzett időből adócsökkenés egyházkerületünkben nincsen, de a kirovási tabellák *pontatlan es helytelen* kiállítására és felterjesztése folytán az országos közalap konventi előadója ezeket az adatokat kellett hogy kimutassa, egyházkerületünk szabálytalan kezelésének megbélyegzésére.

Ennek alapján fel is hívja az egyetemes konvent erdélyi ev. ref. egyházkerületünket, hogy közalapkezelői és közalap bizottságai szigoruan tartsák meg a kezelési szabályok és a törvény vonatkozó szakaszait, a számadások összeállítására, a közalapi adó összegének fentartására, kirovása és a főtabellák pontos beküldése tekintetében.

A főtiszteletű és méltóságos egyetemes Konvent eme felhívását ez uton is közöljük összes espereseinkkel és egyházmegyei közalapkezelőkkel, magunk részéről is figyelemztetvén nevezettek, hogy jövőre pontosan járjanak el kötelességeik teljesítésében, mert egyházkerületünk nyilvános megrovatásának elkerülése czéljából kénytelenek leszünk a legszigorubb megtorló lépéseket tenni a mulasztókkal szemben.

Kolozsivárt, 1905. aug. 11.

Becsek Lajos,
h. elnök.Kádár János,
titkár.

Sz. 3907—1905.

KÖRLEVÉL

az egyházközösségek nagytiszteletű Espereseihez és tiszteletes tanügyi előadóihoz.

A református népiskolák számára az 1878. évi közgyűlés 67. számú határozatával megállapított Rendszabályok 68. §-a az esperes teendői között 9-ik pont alatt a következőket tartalmazza:

„9. Minden tanév végével az iskolalátogatók jelentései és az iskolaszékek elnökei által a közvizsgálat után 15 nap alatt beküldött kimutatások alapján az egyházmegyei tanügyi előadó közreműködésével (V. Fej. 70. §.) összeállítja általános kimutatásban egyházmegyéje összes népiskoláinak állapotát a szabályok szerint; tüzetesen felfejtve az iskolaügy fejlődésének akadályait, azok

elhárítására tett lépéseket vagy szükségesnek talált javaslatait. Mindezeket lehetőleg az iskolatanácsal is tárgyalatván, legfőlebb aug. 1-ig az állandó igazgatótanácshoz felterjeszteni köteles.”

Az általános kimutatást helyettesítik most az A. és B. betűkkel jelzett statisztikai gyűjtő-lapok, valamint a mult évben beadott népiskolai törzskönyvi lapok. De külön terjesztendő be az a tüzetes jelentés, a mely tartalmazza az iskolaügy fejlődésének netaláni akadályait, azok elhárítására tett lépéseket, vagy szükségesnek talált javaslatokat. Ennek a jelentésnek a betérjesztésére a folyó évben okt. hó 15-ét, mint végső határidőt tűzzük ki.

A jelentés összeállításánál az idézett rendszabályok 70. §. b) pontja értelmében az egyházmegyei tanügyi előadó tevékeny részt veszen.

Kolozsivárt, 1905. aug. hó 24.

Becsek Lajos,
h. elnök.Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 3527—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközösségünk presbyteriumához.

A második budapesti zsinat 277. jkvi számú határozatának 9. alpontja szerint a *vadházasságok megszűntetése tárgyában* tett konventi felterjesztést a zsinat elfogadta és ennek kapcsán felhívta a konventet és általa az egyházkerületeket, hogy az ugynevezett vadházasságokkal szemben a fennálló országos törvények korlátai között, a megfelelő lelkészi gondozáson kívül, a presbyteriumok által is minden czélra vezető s a helgi viszonyok által indokolt intézkedéseket igyekezzenek életbe léptetni.

A folyó évben tartott egyetemes konvent 45. jkvi számú határozatának 8. pontja értelmében ezennel felhívjuk összes presbyteriumainkat, hogy a fennebb közölt zsinati határozathoz feltétlenül alkalmazkodjanak.

Kolozsivárt, 1905. aug. 18.

Becsek Lajos,
h. elnök.Kádár János,
titkár.

3528—1905. sz.

KÖRRENDELET

egyházkerületünk összes lelkészeihez.

A folyó évi június hóban tartott egyetemes konvent 45. jkvi számú határozatának 5. alpontja alapján ezennel közzé tesszük, tudomásvétel és szigoru ahhoz alkalmazkodás végett, a második budapesti zsinat 277. jkvi számának 3. alpontja alatt meghozott következő határozatot:

„A lelkészek mindazon esetekben, melyekben más egyházból mennek hozzájuk a házasság egyházi megáldása végett, a házasságkötés tényéről az illetékes lelkész vagy lelkészeket értesítsék.”

A fenti rendelkezés pontos megtartásának ellenőrzését az esperesi vizitáció figyelmébe ajánljuk.

Kolozsivárt, 1905. aug. 16.

Becsek Lajos,
h. elnök.Kádár János,
titkár.

Sz. 3537—1905.

KÖRLEVÉL

az egyetemes konvent által kiutalt egyszersmindenkori segélyek felvétele tárgyában.

A folyó évben tartott egyetemes konvent 11. jkvi sz. alatt kelt határozatával, erdélyi egyházkerületünk folyamodó egyházközösségei közül négynek nagyobb összegű és harminczháromnak kisebb összegű egyszersmindenkori közalapi segélyt szavazott meg, együtt 6520 K összegben.

A segélyezett egyházközösségek névsora a konventi jegyzőkönyv 23. és 24. lapjain van kinyomatva.

Mínthogy pedig a megszavazott segélyösszegek egyházkerületi pénztárunkba le is érkeztek: felhívjuk az összes érdekelteket, hogy szabályszerű bélyegtelen nyugtáikat haladéktalanul állítsák ki és esperesi uton azonnal küldjék fel keblki könyvelési osztályunkhoz, utalványozás végett.

A felveendő segélyösszegeknek rendeltetési czélra leendő gazdaságos felhasználását Esperes aai ellenőrizték.

Kolozsivárt, 1905. aug. hó 26.

Becsek Lajos,
h. elnök.Kádár János,
titkár.

Sz. 3530—1905.

FELHIVÁS

valamennyi egyházmegyénk espereséhez.

A folyó évben tartott egyetemes Konvent 41. jkvi számú határozatával megállapítván az „Istentiszteleti Rendtartás” tervezete, mely kinyomatva, ezennel szét is küldetik összes egyházközségeinkhez az esperes urak után.

Az egyetemes Konvent idézett határozata értelmében folyó évi nov. hó 1-ig az egyházkerületeknek e javaslatra vonatkozó véleményei felterjesztendők a konventi elnökséghez, miért is arra kérjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy a javaslat példányait sürgősen szétküldeni és az egyházmegyei tárgyalások határidejét akként sziveskedjenek megállapítani, miszerint az egyházmegyei vélemények már október hó 1-ig feltétlenül beküldhetők legyenek igazgatótanácsunkhoz, minthogy a később beérkező vélemények már figyelembe vehetők nem lesznek.

Kolozvárt, 1905. augusztus hó 26.

Becsek Lajos,
h. elnök.Kádár János,
titkár.

Sz. 3534—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi missziói lelkészünkhöz és az érdekelt esperesekhez.

A folyó évi június hóban tartott egyetemes konvent, 31. jkvi szám alatt meghozott határozatával kimondotta, hogy a körlelkészési anyaegyházak lelkészeinek adott missziói segély azok rendes lelkési fizetésébe be nem számítható, miután az az anyaegyházhoz gondozás végett csatolt nagy területen fekvő szörványok gyakori felkéréséért s azok lelki szükségleteinek kielégítése céljából, tehát az anyaegyház teendőitől egészen különálló teendők végzéséért adatik.

Ugyanazért utasította a Konvent azon egyházak lelkészeit, melyekben ezen segélyek tévesen az anyaegyház lelkési fizetésébe beszámítottak, hogy illető esperesök és püspökjük útján folyamodjanak a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz lelkési díjlevelük helyesbitése és kiegészítése érdekében.

A midőn egyetemes konventünk emez intézkedésére ezennel külön is felhívjuk összes körlelkészeinknek és az érdekelt espereseknek figyelmét, egyuttal kijelöljük a kérények beadási határidejét f. évi nov. hó 1-jében.

Kolozvárt, 1905. aug. hó 15-én.

Becsek Lajos,
h. elnök.Dr. Kádár János,
titkár.

3532—1905. sz.

FELHIVÁS

valamennyi egyházmegyeék közgyűléséhez.

A folyó évben tartott egyetemes Konvent foglalkozott a tiszántúli ev. ref. egyházkerület ama felterjesztésével, melyben miniszteri intézkedés kieszközlése sürgettetett arra nézve, hogy a *vásárok* általában helyezettessenek át vasár- és ünnepnapokról hétköznapokra.

Érdemleges intézkedés megtétele előtt azonban felhívta egyetemes Konventünk az összes egyházkerületeket, hogy ebben a tárgyban, esetleg az egyházmegyeék meghallgatása után, véleményes jelentést tegyenek a konventnek. (Lásd konv. jkv. 30. jkvi sz. határozatának 8. pontját.)

Felhívjuk ennél fogva összes egyházmegyénk közgyűléseit, hogy az esperes aa. által előre felkérendő előadó javaslatai alapján e kérdéssel foglalkozzanak és folyó évi november hó végéig tegyék meg igazgatótanácsunkhoz, idevonatkozó előterjesztésüket, illetve javaslatukat.

Kolozvárt, 1905. augusztus hó 16.

Becsek Lajos,
h. elnök.Kádár János,
titkár.

3531—1905. sz.

FELHIVÁS

valamennyi egyházmegyénk nagytiszteletű espereséhez.

Konkrét jelentés alapján tudomására jutott a főtiszteletű és méltóságos egyetemes Konventnek azon vallásérem, mely szerint egyes községekben a római katolikus iskolák fentartása a politikai község jövedelméből eszközöltetik és ezen a módon az azon községben lakó más felekezetteliek, ezek között az ev. ref. egyház tagjai

is, közvetve adóztatnak meg katolikus egyházi célokra.

A már több helyen is felmerült hasonló vallásérem orvoslátásának előkészítése céljából, felhívta egyetemes Konventünk az összes egyházkerületeket arra, hogy saját területeikön és hatáskörükben puhatólőzzanak abban az irányban, hogy hasonló sérelmes esetek merültek-e fel s ha igen, úgy a vonatkozó iratok kapcsán haladéktalanul tegyenek jelentést a konventi elnökségnek.

Felkérjük tehát összes Esperes aait, hogy a fentiek szerinti puhatólőzást megindítani és ennek eredményéről f. évi november hó 15-ig, még nemleges esetben is, feltétlenül jelentést tenni sziveskedjenek.

Kolozvárt, 1905. aug. hó 16.

Becsek Lajos,
h. elnök.Kádár János,
titkár.

672—1905. sz.

KÖRLEVEL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

A Bocskay István elkészítendő arcképének megrendelése tárgyában kibocsátott *gyűjtőívek* 5 egyházból (Betfalva, Farczád, Kecset, Kőrispatak, Sükő) hozzám küldettek felterjesztés végett. Sziveskedjenek a többi egyházközségek lelkészei sürgősen értesíteni engem, hogy a hozzájuk küldött gyűjtőívvel mi történt? Felterjesztették-e a főt. Püspök urhoz és minő eredménnyel?

Alsósófalva, 1905. aug. 25.

Ifj. Péter Károly, esperes.

733—1905. sz.

KÖRLEVEL

a görgényi egyházmegye papikarához.

A már csak néhai b. e. Teleki József kartársunk halálával megüresedett pókatoldalagi egyházunkba a félévi beszorgálásra, az Utasítás 205. §. alapján, paptársaimat — egyelőre a jelen polgári év végéig — az alábbi beosztással kérem megjelenni:

Október 1. Kövendi Kálmán Pókában. Október 8. Dénes József Pókában. Október 15. Gergely Lajos Toldalagon. Október 22. Kis Lajos id. Pókában. Október 29. Székely Ferencz Pókában. November 5. Lenárt József Toldalagon. November 12. Kis Ferencz Pókában. November 19. Papp Lajos Pókában. November 26. Keresztési Gyula Toldalagon. December 3-án úgy Pókában, mint Toldalagon a tanító atyafiak szolgálnak és nagyhetet hirdetnek. December 10-én urvacsorát oszt Bőjte Odön Pókában és Incze Ferencz Toldalagon. December 17-én szintén mindkét helyen tanító atyafiak szolgálnak és nagyhetet hirdetnek. December 26-ikán urvacsorát oszt Jánosi Béla Pókában és Kovács István Toldalagon. December 31-én tanítók szolgálnak.

E beosztásnál két évet tartottam szem előtt. Először, hogy öregebb lelkésztársaink az őszi és tavaszi kedvezőbb időben szolgáljanak. Másodsor, hogy itt is megmaradjon a szolgálati rend: két vasárnap Pókában és harmadik vasárnap Toldalagon.

Gernyeszeg, 1905. aug. 29.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

FELKÉRÉS

a marosi egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Tisztelettel felkérém tiszteletes lelkésztársaimat, hogy az egyházkerületi értekezleti elnökség f. évi 16. számú s s az Erdélyi Protestáns Lap f. évi 30. számában megjelent felhívásának harmadik kikezdése 4. 5. és 6. számában megjelölt adatokat, egyházközségeik részéről, legkésőbb f. évi szept. 5-ig sziveskedjenek betervezni tiszteletes Tóth László e. m. ért. titkár aához, Nyáradkarácsonfalvára. Az egyházközségeikben alakult és fennálló olvasó, dal, zene vagy hárminő egyleteknek, melyeknek célja értekezletünk céljaival azonos, létezéséről és mult évi működéséről és vallásos estélyekről stb. Kérem a jelentést, hogy egyházmegyénk értekezleti életének mult évi működése egybeállítható legyen.

Makfalván, 1905. aug. 15.

Benedek Dénes,
ért. e. elnök.